

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет романо-германської філології

І. Г. Кулина, О. С. Янер

ВСТУП ДО ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Навчально-методичний посібник

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 811.11

B847

Укладачі:

Кулина І. Г. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри німецької філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Янер О. С. – викладач кафедри німецької філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Козак Т. Б. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов НУ Одеської юридичної академії;

Тупікова Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов НУ Одеської юридичної академії.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
(протокол № 2 від 16 травня 2024 року).*

Вступ до германської філології : навч.-метод. посіб. 2-ге
B847 вид., доп. / уклад.: І. Г. Кулина, О. С. Янер. – Одеса : Фенікс,
2024. – 160 с.

ISBN 978-617-8430-07-8

Запропонований посібник призначений для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання зі спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька, а також усіх, хто цікавиться особливостями германських мов у сім'ї індоєвропейських мов та зі шляхами їх власного розвитку і становлення.

УДК 811.11

ISBN 978-617-8430-07-8

© І. Г. Кулина, О. С. Янер, 2024

ПЕРЕДМОВА

Завданням посібника є ознайомлення з особливостями германських мов у сім'ї індоєвропейських, а також зі шляхами їх власного розвитку і становлення.

В першій частині посібника викладені відомості про перших германців – носіїв племінних германських мов, про їх розташування на території Європи, основні племінні групи, виникнення об'єднань племен і формування перших варварських королівств. На підставі порівняльно-історичного методу у посібнику висвітлено основні особливості фонологічної системи, граматичної будови (морфології) та лексики германських мов. Ці короткі історичні нариси допоможуть у підготовці до більш детального вивчення історії германських мов.

Після викладеного матеріалу за кожною темою надаються питання, які дозволяють сконцентрувати увагу на вивченій темі і є своєрідною перевіркою в плані засвоєння прочитаного. Також для перевірки засвоєного матеріалу надаються тести.

Друга частина посібника присвячена опису східно-германської групи мов, в якій особливе місце займає готська мова, її писемність і писемні пам'ятки. В кінці другої частини до практичних занять пропонуються готські тексти, які будуть слугувати більш поглибленому вивченню різних лінгвістичних явищ не тільки готської, але й інших германських мов. Також надаються тести для перевірки засвоєного матеріалу. Закінчується ця частина готсько-українським словником.

ЧАСТИНА I

РОЗДІЛ I.

ПРО ІСТОРІЮ ДАВНИХ ГЕРМАНЦІВ ТА РОЗВИТОК ЇХНІХ МОВ

1.1. Сучасні германські мови і їхнє поширення на земній кулі

В теперішній час германські мови посідають перше місце серед індоєвропейських за числом людей, які на цих мовах розмовляють. Відомо, що сьогодні більше двох мільярдів людей володіють індоєвропейськими мовами та більше ніж 650 млн. говорять германськими. До сучасних германських мов відносяться: англійська, німецька, африкаанс, нідерландська (або голландсько-фламандська), датська, їдиш, ісландська, норвезька, фарерська, фризська та шведська. З цих мов найбільша кількість людей говорить англійською та німецькою.

Сучасну германську групу мов можна розділити на:

I. Західногерманська підгрупа:

1. **Англійська мова** – *Великобританія, США, Австралія, Нова Зеландія* – національна мова, тобто мова більшості населення. У *Канаді* – одна з двох державних мов поряд з французькою, причому англо-канадці складають більше ніж 40% населення. В *ЮАР* – англійська – це одна з державних мов поряд з африканською (бурською мовою). Була державною мовою в колишніх колоніях Англії, але з визволенням цих країн англійська мова втратила там свій стан як державна мова. На сьогодні англійською мовою розмовляють більше 500 млн. людей, для яких англійська – рідна мова.

2. **Німецька мова** поширена в *Німеччині, Австрії, північній і південній Швейцарії, Люксембурзі, на території Франції – в Ельзасі та Лотарингії, в Ліхтенштейні*, розмовляють німецькою і в інших районах Європи та США. Німецькою мовою розмовляють більше ніж 100 млн. людей.

3. **Нідерландська (голландсько-фламандська)** – мова населення *Нідерландів і Фландрії*, об'єднує *північні провінції Бельгії*, має поширення в *США, Західній Індії*. Цією мовою розмовляють біля 22 млн. людей.

4. **Африканська (бурська)** – мова нащадків нідерландських колоністів, одна з державних мов **ЮАР**, на ній говорять приблизно 6,5 млн. людей.

5. **Ідиш** – єврейська мова (менш ніж 2 мільйонів людей). Поширена в різних країнах серед єврейського населення. Чисельність говорючих на ідиш постійно скорочується, її поступово витісняють мови нових країн, в яких мешкають євреї, наприклад, в Ізраїлі – іврит (більше 5 млн. людей).

6. **Фризька** – не є самостійною національною мовою, нею розмовляє населення *Фризьких островів, північного узбережжя Нідерландів і невеликий округ на північному заході Німеччини* (приблизно 400 тисяч мешканців).

II. Північногерманська або скандинавська підгрупа:

1. Ісландська – *Ісландія* майже 300 тис. людей.

2. Норвезька – *Норвегія* приблизно 4 млн. людей.

3. Фарерська – *Фарерські острови*, біля 50 тис. людей.

4. Шведська – *Швеція*, майже 9 млн. людей; *частина Фінляндії*, біля 400 тис. людей.

5. Датська – *Данія*, більше 5 млн. людей. Поширена в *Гренландії* і на *Фарерських островах*.

Скандинавські мови – шведська, норвезька і датська поширені в деяких штатах *США* і в *Канаді* серед емігрантів.

1.2. Перші відомості про германців

Перші відомості про германців з'явилися приблизно за 4000-3000 тис. років до н.е. Вони ґрунтуються на працях археологів та античних авторів. Про них писали грецькі історики та географи Полібей і Посідоній, римський історик Тіт Лівій, грецький письменник Плутарх, римський полководець Марсій. Приблизно за 3000-2500 тис. років до н.е. північ Європи заселили індоєвропейські племена. До їх заселення на узбережжі Північного та Балтійського морів, певна річ, мешкали племена іншої етнічної групи. Від змі-

шування з ними індоєвропейців і походять племена, які надали початок германцям.

В середині I ст. до н.е. з германськими племенами зіткнувся в Галії Юлій Цезар. На цей час германські племена мешкали вже в Центральній Європі, а на заході доходили до Рейну, на півдні – до Дунаю, на сході до Вісли, на півночі до Північного та Балтійського морів.

Найбільш повні відомості про германців надає Корнелій Тацит (55-120 рр). У своїй праці «Германія» він розповідає про їхній спосіб життя, в «Історіях» він описує подробиці римсько-германських військових зіткнень.

Із опису Цезарем суспільного устрою та побуту давніх германців ми дізнаємося, що у них був **родовий устрій**, тобто вони селилися родами і родинними групами (племінними общинами). Ім'я голови роду, оформлене патронімічним суфіксом (суфікс-побатькові), знайшло своє відображення в суфіксі *ing/ung*, яке закріплювалось, як правило, за назвою всього роду або племені, наприклад, Валісунги – люди короля Валіса (конунг), а також у назвах міст: у Франції – Карлінг, Еппінг. В Англії до *-ing* додалася основа *ham* – Бірмінгем, у слов'янських мовах Романови, Боровічи, Петренки.

На чолі племен стояли старійшини – кунінги (двн. – *kuning*, *kunni* – 'родоначальник', гот. *kuni*, дат. *kun*, лат. *genus*, гр. *genos* 'рід').

З опису побуту германців у Тацита можна говорити про перехід германців до осілості і про зростаючу роль у них землеробства. Германцям також були вже відомі різні ремісницькі виробництва. В результаті торгових відносин з Римом у V ст. н.е. у них спостерігається значний прогрес у суднобудуванні, обробці металів, обробці гусячого пуху, виготовленні прикрас тощо.

Звичаї давніх германців також знайшли своє відображення в літературних пам'ятках германських народів. Тацит, наприклад, писав про суворість звичаїв давніх германців, про міцність їх родинних зв'язків. Вони мали багату усну творчість, яка існувала у різних віршово-пісенних жанрах.

Із ранніх язичних пам'яток збереглися записані в X ст. на давньовірхньонімецькій мові «Мерзебурзькі закляття».

Релігія давніх германців сягає своїм корінням в загальноіндоєвропейське минуле, але в ній розвиваються і власно германські риси.

Тацит пише про культ Геркулеса, якого шанували воїни, що йшли на бій. Цей бог грому та плодючості називався у германців Донар (сканд. Тор). Особливо шанувалися також Водан і Тіу, яких Тацит називає Меркурієм і Марсом. Водан (сканд. Одін – верховне божество, яке панувало над людьми та померлими воїнами).

Найдавніші боги германців – «аси», пізніше з'явилися «вани», які з ними довго боролися. Можливо в цих міфах відобразилась реальна боротьба індоєвропейських племен, що населяли північ Європи, і в результаті змішування яких з'явилися германці. В міфах говориться про те, що германці беруть свій початок від богів. Прабатьком роду германців був бог Туїско, якого народила Земля, та його син Манн. Всесвітом було у них величезне дерево – ясен (*die Esche*), на гілках якого розташовувались володіння богів.

В I ст. н.е. у германців з'явилась рунічна писемність, яка була доступною тільки жерцям та слугувала для гадань та закладь.

Германці обожнювали своїх героїв, так, наприклад, Великого визволителя Германії Армінія, який переміг римського головнокомандуючого Вара у битві в Тевтобурзькому лісі (I ст. н.е.)

Відлуння давньогерманського релігійного культу дійшло до нас в деяких географічних назвах: столиця Норвегії Осло – давньоісл. *áss* – 'бог з племені асів', і *ló* – 'прогалина (галявина)'; місто Оденсе, в якому народився Г.Х.Андерсен – від імені бога Одіна; датське місто Виборг – від ддат. *wi* – 'святинище', шведське місто Лунд – дшв. *lund* – 'гай', так само і в сучасній мові. На території Німеччини місто Бад-Годесберг біля Бонна у 947 р. згадувалось як Вуоденсберг (від Водан – Одін) тощо.

1.3. Велике переселення народів і формування варварських королівств

Зміна в суспільно-політичному устрої германських племен була пов'язана з ропадом родових відносин. У III ст. н.е. почали формуватися племінні союзи, які пізніше привели до утворення держав. Початок розпаду родового устрою привів до масової міграції германських племен, що відбувалася протягом кількох століть – з **IV по VII ст. і отримала назву епохи Великого переселення народів**. Початком великого переселення народів став рух східно-герман-

ських племен (готів) з області нижньої течії Вісли та з узбережжя Балтійського моря в Причорноморські степи в III ст., а пізніше на Захід у межі Римської імперії, яка у IV століття дуже ослабла в результаті безперервних війн та внутрішніх суперечностей, а тому не змогла встояти проти натиску варварів. **Загибель Римської імперії означала і загибель рабовласницького суспільства.**

Епоха Великого переселення народів, головними учасниками якої на території Європи були германські племена, закінчується в VI–VII ст. формуванням германських варварських королівств.

Формування варварських королівств починається в V ст. і відбувається у різних племен по-різному аж до VII ст. Східні германці раніше за інших організувалися у держави: остготи – в Італію, вестготи – в Іспанію, бургунди – середній Рейн, вандали – Північна Африка, а в VI ст. – вандали та остготи були знищені і романізовані.

Серед усіх західно-германських племен найбільш цивілізованими були франки (початок III ст.). Так, в кінці V – на початку VI ст. король Хлодвіг Меровінг розширив своє королівство шляхом завоювання земель алеманнів і вестготів. Могутності франків сприяв союз з римською церквою. За Меровінгів почалося зародження феодальних відносин, а у 498 р. було введено християнство.

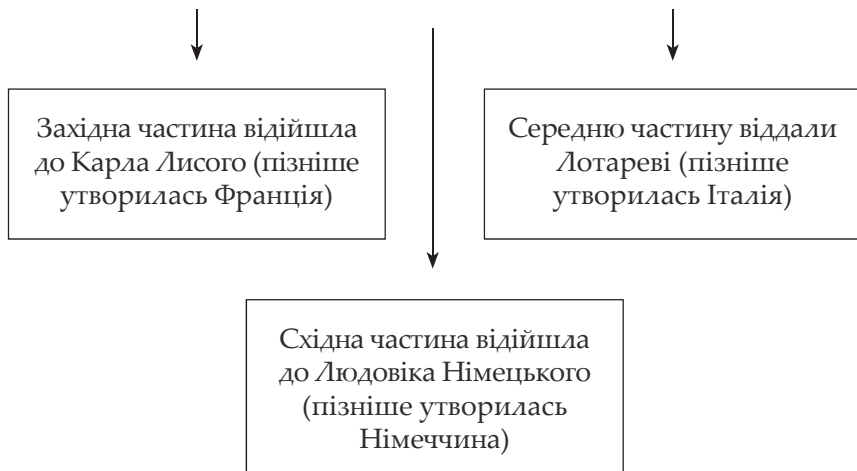
У VIII ст. на франкському престолі з'явилась династія Каролінгів, територія Германії ще більше розширилась в результаті приєднання до неї фризів.

За Карла Великого (роки життя: 742–814; роки правління: 768–814) були підкорені та підпали під примусову християнізацію племена саксів, більша частина Іспанії, лангобарди в Італії, Баварія. Призначення (вінчання) Карла у 800 р. імператором Римської імперії ще більше зміцнило панування Каролінгів.

Діяльність Карла Великого була спрямована на зміцнення держави. Саме за нього було видане Каролінгське законодавство, були проведені земельні реформи, створені прикордонні області, так звані марки, які посилили обороноздатність держави. Епоху Карла називали «*Blütezeit*» – епоха розквіту, відродження. Він приділяв також велику увагу мові, вимагав проведення богослужіння та читання молитов німецькою мовою. Після його смерті імперія Каролінгів стала розпадатися, так як не мала ні міцної економічної бази, ні мовної, ні етнічної цілісності.

Онуки Карла Великого згідно з Верденською угодою (843 р.) розділили імперію на три частини. Цьому передувала укладена у Страсбурзі угода між Карлом Лисим та Людовіком Німецьким у 842 р. відома як «Страсбурзька клятва».

ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ I

1. На якій підставі можна стверджувати, що германські мови займають провідне місце серед усіх індоєвропейських мов?
2. В працях яких вчених містяться перші свідомості про германців?
3. В чому полягав суспільний устрій та побут давніх германців?
4. Що характеризувало звичаї давніх германських народів? До якої релігії вони належали?
5. Чим було викликано Велике переселення народів і до чого воно призвело?

РОЗДІЛ II. ДАВНЬОГЕРМАНСЬКІ ПЛЕМЕНА ТА ІХ МОВИ. ІСТОРІЯ ГЕРМАНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ

2.1. Класифікація давньогерманських племен і племінних союзів

Перші відомості про класифікацію давньогерманських племен можна знайти у Плінія Старшого у його праці «Природнича історія». Всі численні германські племена за Плінієм можна звести у шість основних груп:

1. **Вінділи** містили племена бургундів, каринів, варинів, гуттонів, які мешкали у східній частині.
2. **Інгвеони (інгевони)** – племена кімрив, тевтонів, хавків, саксів, англів, ютів, фризів та ін., які мешкали на північному заході.
3. **Іствеони (іскевони)** – прирейнські германські племена бруктерів, хамавів, салієв та ін., які пізніше об'єдналися в племінні союзи франків.
4. **Певкіни, бастарни** мешкали на сході.
5. **Герміони (ерміони)** – це були племена маркоманнів, квадів, лангобардів, алеманнів та ін. дрібні племена, які мешкали на півдні.

6. **Геллевіони (скандинавські племена)** – мешкали на півночі.

Згадування про деякі племена можна знайти також у Тацита в його «Германії» і «Історіях». В своїх працях він згадує міф, який розповідає про походження давніх германців і про трьох синів бога Манна (сина бога Туіскона): Инге, Іске та Ерміне від яких нібито і походили племена інгевонів, іскевонів та ерміонів. Решта також походила від імен інших синів Туіскона.

На підставі вивчення пам'яток давньонімецької писемності виділяються наступні мовні групи:

- а) *Східна* (готська мова) – IV-VI ст., яка зникла у зв'язку з романізацією;

б) *Північна* (скандинавська) – до X ст. представлена пам'ятками рунічної писемності. З X ст. – давньодатська, давньошведська, давньонорвезька, давньоісландська мови;

в) *Західна*: починаючи з VII ст. представлена пам'ятками давньоанглійської, давньофризської, давньосаксонської, давньоніжньофранкської та давньоверхньонімецької мов.

Германські мови північної та західної груп збереглися до нашого часу. Вони розвинулись в самостійні національні мови, а деякі стали діалектами національних мов.

2.2. Історія германської писемності

Як відомо, говорити про будь-яку мову з точки зору її лексичної або граматичної будови можна тільки на підставі аналізу її писемності. Це не означає, що мову не можна охарактеризувати в її дописемний період, в даному випадку діють за методом лінгвістичної реконструкції, який є одним з ключових компонентів порівняльно-історичного методу. Так, у 1868 році німецькі компаративісти на чолі зі А. Шлейхером спробували реконструювати мову-основу та індоєвропейську прамову. Виходячи з їхніх досліджень можна зазначити наступне: відомо, що у германців ще за декілька століть до н.е. були різноманітні контакти з іншими народами: на півночі та сході – з фінами, балтійськими та слов'янськими племенами; на півдні – з давніми греками та римлянами. Ці контакти і знайшли відображення у мові у вигляді германських запозичень. Так, наприклад, дуже багато запозичень у фінській мові:

rengas 'кільце' (гот. *hrings*, днн. *ring*);

kunigas 'король' (гот. *kuni*, днн. *kuning*);

kulta 'золото' (гот. *gulþ*, днн. *gold*);

rikas 'багатий' (гот. *reiks*, днн. *rīch*);

kaunis 'красивий' (гот. *skauns*, днн. *skōni*);

kansa 'народ' (гот. *hansa* 'натовп').

У творах римських авторів, починаючи з Юлія Цезаря і до VI ст. н.е., часто зустрічаються германські запозичення, (як правило в латинізованій формі), які означають предмети культури, побуту, озброєння, назви деяких тварин: *urus* 'зубр'; *alces* 'лосі'; *glesum* 'бурштин'; *barditus* 'бойова пісня'; *runa* 'рунічний знак'.

Існують деякі германські писемні пам'ятки, які виникли латинською мовою, тобто ще до безпосередньої писемності на германських мовах. Найбільш цікавими з лексичного погляду є «Варварські правди» – зводи законів, права германських народів, записані латинською мовою, але які містять германську термінологію.

Рунічне письмо було найдавнішим видом писемності у германців і свого роду проміжним періодом між германською мовою-основою та мовами найдавніших писемних пам'яток різних германських народностей.

Руни – це магічні знаки, назва походила від основи гот. *runa* – ‘таємниця’, нім. – *raunen* ‘шепотіти потай, таємно’. Руни – це знаки вирізьблені на дереві, кістках або камінні, це вертикальні лінії, від яких йшли в різні боки інші лінії.

Є три припущення:

1. Вони виникли у III ст. у готів Причорномор'я на основі грецької абетки;
2. III-IV ст. на півночі гірла Вісли на основі латинської абетки (хоча в рунах лише кілька літер подібних до латинських);
3. Проте, більшість дослідників дотримуються думки про те, що вони виникли у III ст. на півночі Італії, а потім поширились на південь

ƒ – a   ƃ – ß | – i   Ƃ – b   Ʊ – w   ʝ – R   ƚ – r

Рунічний алфавіт називається **футарк** (fuþark) – в його основі 6 знаків, або старших рун (24 літери). Частина рун має латинські літери, а 7 – не мають аналогів.

В IX ст. футарк замінювався **молодшим рунічним алфавітом**, який містив 16 знаків. Цим алфавітом користувалися у Швеції, а згодом його витіснив датський варіант. У Швеції рунами користувалися ще в XVI-XVII ст.

В процесі християнізації в IV-XII ст. германці знайомляться з латинським письмом (готи – з грецьким), в результаті чого в IX ст. на території франкської держави, а в XI ст. на Британських островах, рунічне письмо повністю витісняється латинським.

Збереглося біля 150 старших рун, які були зроблені на зброї та прикрасах. Молодших – більше 2500, вони знаходяться у Швеції; 500 – у Норвегії; 400 – у Данії.

Найважливішою пам'яткою рунічного письма є "Codex runicus" – рукопис XIII ст., написаний давньодатською мовою.

Рунічне письмо було одним з найважливіших культурних завоювань германських племен у часи епохи Великого переселення народів. Але виходячи з культурного призначення воно не поширилося, бо не мало комунікативного призначення.

Один з найвідоміших давніх написів II-III ст.: *ek HlewagastiR HoltijaR horna tawido* 'Я Хлевагастір з роду Хольта (син Хольта) ріг зробив'.

Латинське письмо було єдиною писемною та літературною мовою для давньогерманських мов епохи середньовіччя (VI-XI ст.) і виконувало всі найважливіші соціальні і культурні функції майбутніх національних мов в цих державах. Латина – була мовою церкви, в наслідок чого церква, церковні школи, монастири та школи при них стали центрами освіти та писемності, які на той час мали релігійно-церковний та богословський характер.

Для запису на своїх до того безписемних мовах західні та північні германці користувалися латинською абеткою, а східногерманське плем'я готів створило свою писемність на основі грецької абетки. При записах латинською абеткою давні германці зіткнулися з рядом ускладнень, оскільки в латинському алфавіті не було літер для цілого ряду звуків, що були наявними в різних германських мовах: наприклад, для відображення довгих та коротких голосних *nētan – nāt, – ginô-tan; //- Akut – короткий; ^- Cirkumflex – довгий (за Ноткером);* закритості – відкритості (*sunniun, leeren*) тощо.

А наявність в цей період ряду діалектів дедалі збільшувала розбіжності в написанні однакових слів. Тому до латинської абетки вносились різні зміни у вигляді нових літер або сполучень літер, наприклад */w/* або */ch/* для задньоязикового *[x]*, також діакритичні знаки, які у давньонімецькій також запровадив Ноткер: *gast – gesti*.

Потрібно відзначити, що і в теперішній час алфавіти германських мов, в основі яких знаходиться латинська абетка відрізняються один від одного та від латинської мови як за якістю, так і за складом літер. Більше того, одні й ті самі літери можуть слугувати для позначення різних звуків, а один і той самий звук може позначатися різними буквами:

Англійська мова 26 літер (А – ей Б – бі С – сі);

Німецька мова 26 літер і три умляута (А – а Б – бе С – це).

В кінці VIII – на початку IX ст. у Франкській державі на основі варіантів латинської абетки був створений новий алфавіт з меншими за розмірами літерами, який назвали «каролінгськими мінускулами» (лат. *minusculus* ‘менший’). Цей алфавіт більше відповідав германським мовам, ним користувалися в західній Європі до XII ст., доки мінускули не були витіснені готичним шрифтом.

У кінці XV ст. на ознаку протесту проти «варварського» готичного шрифту в Італії, в епоху Відродження з’явився новий шрифт – антиква (*litera – antiqua*), який вживали у друці. Він мав більш округлі форми і був свого роду поверненням до «каролінгських мінускул». Шрифт антиква поширився в Західній Європі, розвиваючись в різних варіантах.

І в теперішній час латинський шрифт широко розповсюджений в зв’язку з розвитком германських та романських мов, проте представлений в цих групах мов в різних варіантах антикви.

Готичне письмо виникло приблизно в XI ст. в Італії на основі латинського алфавіту, але мало більш загострені літери. Це письмо розповсюдилось поступово і в інших країнах Європи. А у XIII-XIV ст. і в архітектурі з’явився новий стиль, який прийшов на зміну романському – готичний стиль. Його призначенням було вираження засобами архітектури християнської ідеї відвернення від усього земного, звернення у височінь, до небес, до Бога. Завдяки цьому стилю світова культура отримала такі шедеври архітектури, як собор Нотр-Дам у Парижі, Св.Стефана у Відні, Вестмінстерське абатство в Лондоні, собори у Страсбурзі, Кельні, Мілані, Руані, Празі, Варшаві, Львові та інших містах.

Епоха Відродження, яка прийшла на зміну Середньовіччю, негативно ставилась до всього, що було християнською ідеологією. А так як символом варварства для гуманістів Відродження були германські племена (готи, вандали та ін.), то стиль середньовічної церковної архітектури гуманісти XV ст. стали презирливо називати «готичним», тобто «готським»: свн. – *gotisch*, англ. – *gothic*. Ту ж саму назву отримало і куткове, загострене письмо. Проте, ні готичний стиль в архітектурі, ні готичний шрифт ніякого відношення до готів не мав.

У XV ст. готичний шрифт продовжував розвиватися і отримав назву «фрактура» (нім. *Fraktur* від лат. *fractus* 'ламаний'). Зародження фрактури з'являється ще в XIV ст. у рукописах канцелярських документів імперії в Празі. Як друкарський шрифт, фрактура була введена на початку XVI ст. при безпосередній участі видатного художника німецького Відродження – Дюрера.

У середні віки фрактура знайшла застосування в Німеччині, Англії, Франції. В Англії та Франції згодом готичний шрифт був витіснений латиною. А в Німеччині він істотно потіснив латину і залишався аж до кінця II світової війни (1945) основним шрифтом. Йому навчали в школі, ним користувалися у приватному листуванні, на ньому друкувалися книги та журнали. Проте наприкінці XVIII ст. виникли пропозиції (Ф.Шиллер, брати Грімм) щодо відмови від готичного письма. Під час II світової війни фашистська диктатура оголосила готичний шрифт «споконвічно німецьким». Після II світової війни готичний шрифт втратив свої позиції, поступився місцем латинському алфавіту, що зробило німецьку друкарську продукцію більш доступною для іноземного читача. Готичний шрифт вживається в різних країнах і сьогодні, але частіше завдяки його декоративності, при оформленні вивісок, оголошень, заголовків.

ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ II

1. Які давньогерманські племена вам відомі, на якій території вони мешкали?
2. Як розвивалась давня германська писемність, і що впливало на її розвиток?
3. Коли з'явилось рунічне письмо і яку роль воно відіграло у германській писемності?
4. Яким чином латинська абетка пов'язана з германськими мовами?
5. Що слугувало підставою для виникнення готичного письма, і якою була мета готичного стилю?

РОЗДІЛ III.

ВИНИКНЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО МЕТОДУ І ЙОГО РОЛЬ У ВСТАНОВЛЕННІ СПОРІДНЕНОСТІ МОВ

3.1. Поняття спорідненості мов і мови-основи

Порівняльно-історичний метод виник у XIX ст. і надав можливість відтворити процес розвитку індоєвропейських мов. Засновниками цього методу були німецький лінгвіст Франц Бопп (*Franz Bopp*) та датчанин Расмус Раск (*Rasmus Rask*). У своїх працях вони довели спільність германських мов. Велике значення для розробки порівняльно-історичного методу мала «Німецька граматика» Якоба Грімма» (*Jacob Grimm «Deutsche Grammatik» 1819-1837*), в якій він застосував порівняльний метод при описі граматики німецької мови та інших германських мов. До видатних мовознавців першої половини XIX ст., які заклали підґрунтя індоєвропейістики та порівняльно-історичного методу відноситься також німецький вчений А. Шлейхер, який у 1868 році реконструював германську мову-основу та індоєвропейську прамову (див. Розділ II).

Генетичним зв'язкам слов'янських мов була присвячена робота А.Х. Востокова «Рассуждения о славянском языке, служащим введением к грамматике сего языка, составляемой по древнейшим оного письменным памятникам» (1820).

Передумовою застосування порівняльно-історичного методу є можливість розпаду мов і походження, таким чином, групи споріднених мов з одного джерела. Розпад мовної єдності, в результаті якого виникла індоєвропейська сім'я споріднених мов відноситься приблизно до III ст. до н.е.

Спільна мова, з якої розвилися споріднені мови, отримала у порівняльно-історичному мовознавстві назву **мови-основи** (нім. *Ursprache*, англ. *parent language*).

Процес розпаду мови-основи припускає, що вже загальноіндоєвропейська та загальногерманська поділяються на діалекти. Ці діалекти могли змінюватися, зміщуватися з безпосередніми мовами в певних історичних умовах. У зв'язку з останнім в порівняльно-історичному мовознавстві з'явилась назва **субстрат** (або підшар). А відновлені за допомогою порівняльно-історичного методу гіпотетичні прамовні форми отримали назву **архетипів або праформ**.

На основі порівняльно-історичного методу виділяються наступні індоєвропейські мови та мовні групи:

Мови:

1. Хетська
2. Тохарська
3. Албанська
4. Вірменська

Групи:

1. Індійська
2. Іранська
3. Грецька
4. Кельтська
5. Італійська (на чолі з латинською мовою)
6. Романська
7. Германська
8. Балтійська
9. Слов'янська

Початок ХІХ ст. характеризується активними дослідженнями у галузі історичного мовознавства взагалі і історичного дослідження германських мов зокрема. Тут в першу чергу потрібно відзначити праці Якоба Грімма («Німецька граматики» – 1819-1837, «Історія німецької мови» – 1848), і їх спільна праця з Вільгельмом Гріммом «Німецький словник» (початок створення – 1852 рік) Ці праці слугували фундаментом для широкого вивчення не тільки німецької але й інших германських мов і встановили їхні основні риси.

Принципами іншомовних запозичень активно займалися младограматики, наприклад Г.Пауль в своїй праці «Принципи історії мови» (1880).

У цей період було створено ряд фундаментальних досліджень германських мов: книга В. Штрейтберга «Прагерманська граматики» (*W. Streitberg 'Urgermanische Grammatik'*), праця К. Бругмана

і Б. Дельбрюка «Порівняльна граматика індоєвропейських мов» у 5-ти томах (*Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*), робота А. Мейє «Основні особливості германської групи мов» (1916 г.) (*Caracteres generaus des langues germaniques*).

Згодом широку відомість у сучасній германістиці отримали роботи В.М. Жирмунського, Ю.А. Жлуктенка, В.Г. Таранця, В.В. Левицького, В.Д. Каліуценка, В.І. Кушнерика, Т.І. Домброван, В.П. Беркова, С. Зондервегера і багатьох інших дослідників, що підтверджує той факт, що порівняльно-історичний метод продовжує удосконалюватися та розвиватися також і в наш час.

3.2. Методика порівняльно-історичного аналізу. Доведення матеріальної спорідненості мовних фактів

Як доказ матеріальної спорідненості мов можуть слугувати лише регулярні факти «засновані не тільки на звуковій схожості, але й на закономірних звукових відповідностях» (А. Мейє «Порівняльний метод в історичному мовознавстві» – М., 1954. – С. 35). Прикладом цього може слугувати «Закон Першого пересуву приголосних» в германських мовах, який встановлює відповідність: іє. *bh* – герм. *h*.

Проте приголосний *bh* зафіксований тільки в одній з індоєвропейських мов – у санскриті, в інших індоєвропейських мовах йому відповідають інші приголосні. Не можна все ж не помітити, що ці відповідності повторюються регулярно у великій кількості мов (А. Мейє «Порівняльний метод в історичному мовознавстві» – М., 1954. – С. 36). Тому вони є не випадковими, а закономірними, так як повторюються системно. Наприклад:

скр.	<i>bhārāmi</i> 'несу'	скр.	<i>bhrātār</i> 'брат'
гр.	<i>phéro</i>	гр.	<i>phrāto</i>
лат.	<i>ferō</i>	лат.	<i>frāter</i>
укр.	<i>беру</i>	укр.	<i>брат</i>
гот.	<i>baíran</i>	гот.	<i>brōþar</i>

Як приклад можуть бути наведені також факти з області порівняльної граматики, яка в більшому ступені спирається на порівняльну фонологію. Наприклад, розглянемо відмінювання дієслова в індикативі теперішнього часу в деяких індоєвропейських мовах:

Укр.	Лат.	Гот.	Нім.
	Однина		
вѣрчу	<i>vertō</i> 'верчу'	<i>wairþa</i> 'становлюсь'	<i>werde</i> 'становлюсь'
вертиш	<i>vertis</i>	<i>wairþis</i>	<i>wirst</i>
вертить	<i>vertit</i>	<i>wairþip</i>	<i>wird</i>
	Множина		
вертимо	<i>vertimus</i>	<i>wairþam</i>	<i>werden</i>
вертите	<i>vertitis</i>	<i>wairþip</i>	<i>werdet</i>
вертятъ	<i>vertunt</i>	<i>wairþand</i>	<i>werden</i>

Ці дієслівні форми відносяться до різних періодів, але встановлені порівняльно-історичним методом фонетичні закономірності доводять спорідненість наведених особових закінчень.

3.3. Поняття зовнішньої і внутрішньої реконструкції

Під зовнішньою реконструкцією розуміється відновлення першоджерела (архетипу) на основі порівняння мовних одиниць споріднених мов.

Під внутрішньою реконструкцією розуміється порівняння мовних одиниць однієї мови.

Наведемо декілька прикладів зовнішньої реконструкції.

З області фонетики

Загальний принцип фонетичного закону І-го пересуви приголосних в германських мовах і порівняння індоєвропейських початкових приголосних в словах:

скр:	<i>(g)hamsá</i>	'гусак, лебідь, фламінго'
гр.	<i>khēn</i>	'гусак'
лат.	<i>(h)anser</i>	'гусак'

з германськими відповідностями:

да.	<i>gōs</i>	‘гусак’
двн.	<i>gans</i>	‘гусак’
дисл.	<i>gás</i>	‘гусак’

дозволяє зробити припущення, що архетипом початкової приголосної в загально індоєвропейській була фонема *gh (дзвінкий зімкнений придиховий *gh* змінився на германський дзвінкий щілинний *g*).

3 області морфології:

Якщо розглянути в давньогерманських мовах форму називного відмінку чоловічого роду то вона буде мати наступний вигляд:

гот. *dags*; да. *dæȝ*; дс. *dag*; двн. *tac, tag*; дисл. *dagr*.

Яким же чином можна встановити первинне закінчення?

Відомо, що в мові рунічних написів засвідчено форму *dagaR*.

У скандинавських мовах *r* розвивається з *z* (явище ротацізму $z \rightarrow r$), таким чином можна встановити германський архетип **-az*. Порівнюючи германський архетип з індоєвропейськими мовами можна встановити і індоєвропейський архетип.

Германське *z* відповідає індоєвропейському *s*, а германське *ǣ* – індоєвропейському *ǵ*; на цій підставі відтворюється індоєвропейський архетип **-os*, який підтверджується порівнянням з фактами інших індоєвропейських мов: гр. *lykos*; лат. *lupus*; укр. *вовк*; рос. *волк* ($u \rightarrow o$).

Внутрішня реконструкція (на основі однієї мови, можлива і в різні періоди її існування) може бути представленою на прикладі називного відмінку однини і множини кореневого відмінювання у давньоангл. *man* (*n*) – ‘людина і *men* (*n*) – ‘люди’; двн. *man – menier* (*gast – gesti*). Враховуючи умови переходу $a \rightarrow e$ під впливом наступного *i* в германських мовах (тобто перезвук) можна зробити припущення, що у формі множини у корені також колись був голосний *a*, але в закінченні *i*. Тому для цієї форми встановлюється архетип *manni.

Відповідь на питання про визначення хронології буде відносною стосовно послідовності або одночасності мовних фактів.

Індоєвропейські глухі зімкнені приголосні *p, t, k* перейшли у глухі щілинні в **германських мовах** *f, þ, h* або у дзвінкі щілинні *þ, ð, g* залежно від того на який склад припадав наголос:

скр.	<i>bhrātār</i>	скр.	<i>pitār</i>
гот.	<i>brōþar</i>	гр.	<i>patēr</i>
гр.	<i>phrātōr</i>	гот.	<i>fadar</i>

Визначення ареалу мовних явищ

Для визначення мовного ареалу розглянемо деякі приклади

гот.	<i>*gansus</i>	да.	<i>zōs</i>	
двн.	<i>gans</i>	дфриз.	<i>gōs</i>	‘гусак’
схід.	<i>gans</i>	дс.	<i>gās</i>	
гот.	<i>uns</i>	да.	<i>ūs</i>	
двн.	<i>uns</i>	дфриз.	<i>ūs</i>	‘нам’
нід.	<i>ons</i>	дс.	<i>ūs</i>	
гот.	<i>fimf</i>	да.	<i>fiþ</i>	
двн.	<i>finf (funf)</i>	дфриз.	<i>fiþ</i>	‘п’ять’
		дс.	<i>fiþ</i>	
гот.	<i>anþar</i>	да.	<i>ōðer</i>	
двн.	<i>andar</i>	дфриз.	<i>ōther</i>	‘інший’
нід.	<i>ander</i>	дсакс.	<i>ōðar</i>	

У результаті аналізу зазначених одиниць можна стверджувати, що гот., двн., схід. відрізняються від да., дфр., дс. випадінням *n* – перед *s, f, þ, h*.

За класифікацією да., дфриз., дс. відносяться до інгевонської групи, тому це випадіння можна вважати особливістю інгевонського ареалу.

ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ III

1. Що розуміється під порівняльно-історичним методом і хто стояв у витоків його виникнення?
2. Які індоєвропейські мови і мовні групи можна виділити на підставі порівняльно-історичного методу?
3. Що може слугувати доказом мовної спорідненості? Наведіть приклади внутрішньої і зовнішньої реконструкції.
4. Як можна визначити ареал будь-яких мовних явищ?
5. Що таке мова-основа, субстрат і архетип? Наведіть приклади.

РОЗДІЛ IV.

ЗАГАЛЬНОІНДОЄВРОПЕЙСЬКІ РИСИ ГЕРМАНСЬКИХ МОВ

4.1. Особливості наголосу. Система голосних і приголосних

Германські мови виникли як результат самостійного розвитку однієї з діалектних груп індоєвропейської мови-основи.

Щодо **наголосу**, то він у загальноіндоєвропейській відрізнявся двома особливостями:

1. Наголос в індоєвропейській характеризувався підвищенням голосу (тону) на одному зі складів і називався **тонічним** або музичним на противагу динамічному або експіраторному, який пов'язаний із силою видиху.

У писемних пам'ятках давньоіндоєвропейських мов (санскриту та грецької) часто вживається знак, який виділяє високотональні склади: скр. *várah* 'коло', *varáh* 'вибір'; гр. *tómos* 'відрізок, шматок', *tomós* 'гострий, ріжучий'. Таким чином висота тону була фонологічно значущою, тобто виконувала смислорозрізнявальну функцію.

2. Індоєвропейський наголос був вільним, тобто міг припадати на будь-який склад (див. приклади).

У загальногерманській вільний наголос змінився пізніше фіксованим на початковому (кореневому) складі, внаслідок чого тонічний наголос поступився місцем динамічному. В теперішній час тонічний наголос існує в шведській, норвезькій та деяких датських діалектах.

Система голосних. Для пізнього індоєвропейського періоду характерна система голосних фонем, яка складається з 5 коротких і 5 довгих: *ě, ā, ō, ĭ, ỹ*

Усі індоєвропейські голосні можуть бути представлені наступним чином:

Верхній підйом	<i>i, ī, u, ū</i>
Середній підйом	<i>e, ē, o, ō</i>
Нижній підйом	<i>a, ā</i>

Крім зазначених був короткий голосний [ə], який зустрічався в ненаголошених складах і був пов'язаний з чергуванням за аблаутом. Він називався «шва примум» і виглядав у скр. як *i*, а в решті індоєвропейських мов – як *a*.

Основними короткими голосними у індоєвропейській були *ě* та *ǫ*, які брали участь у чергуванні; *ā* – був більш рідким, голосні *ī* та *ū* чергувались у положенні перед голосними з сонорними *ǰ* та *ǵ* (*j* та *w*).

Серед довгих голосних, так званими «чистими» були *ē, ā, ō*, тоді як *ī* та *ū*, як і короткі *ī* та *ū* могли виступати як складові голосні, і як нескладові сонорні *ǰ/j, ǵ/w*.

У загальногерманській також спостерігалась відмінність між довгими і короткими голосними, проте в їхній системі відбулися значні зміни, що дозволяє говорити про германський пересув голосних.

Найбільш значні зміни відбулися в системі коротких голосних. Серед індоєвропейських фонем зміни не торкнулися лише короткого *ǰ*: іє. *ǰ* = герм. *ǰ*: лат. *ager* 'поле', гот. *akrs*; іє. *ǫ* перейшло в герм. *ǰ*: лат. *rota* 'колесо', днвн. *rad*.

Голосні *ě, ī, ū* іноді зберігалися, а іноді змінювались відповідно до германських комбінаторних явищ.

Шва примум [ə] в одних випадках зникав (у другому незакінченому складі): скр. *duhitár-*, гр. *thygátēr* 'дочка', гот. *dauhtar* або відображувався як *ǰ*: пор. скр. *pitár-*, лат. *pater*, гот. *fadar* 'батько'.

Загальногерманська успадкувала незмінними індоєвропейські довгі голосні *ō, ī, ū*:

іє. **pōd*, гр. *poús* 'нога', гот. *fōtus*;

лат. *suīnus* 'свиня', гот. *sweīn* (*eī* = [i]);

лат. *sūrus* 'солоний'; да., днвн. *sūr*, дісл. *sùrr* 'кислий'.

Проте голосні *ā* і *ē* змінились:

іє. *ā* > герм. *ō*

лат. *stare* 'стояти', гот. *stōþ* 'стояв'

іє. *ē* > герм. *ē* (гот. *ē*, да. *ǣ*, днвн. *ā*):

гр. *tithēmi* 'кладу', гот. *ga-dēþs*, да. *dǣd*, днвн. *tāt*, дісл. *dáð* 'справа'.

Система приголосних. За способом артикуляції індоєвропейські приголосні фонеми розподілялися на **сонорні, щілинні та**

зімкнені. Причому щілинні були представлені одним свистячим *s*, який перейшов у загальногерманський. Сонорні *i, u, m, n, r, l* в іє. виконували подвійну функцію: у сполученні з голосним вони виступали як приголосні, а при відсутності (випаданні) голосного у складі вони перетворювались на складотворні *i, u, m, n, r, l*.

У загальногерманській нескладові сонорні *i, u, m, n, r, l* зберігаються без змін, а складові *i, u, m, n, r, l* підпадають під перетворення: *i* та *u* розвиваються у власне голосні, а *m, n, r, l* втрачають твірну функцію, так як перед ними розвивається голосний *i*: *im, un, ur, ul*, наприклад множина минулого часу основа діє- слова «зв'язувати» *bn̥d* змінюється на *bund-*.

Серед індоєвропейських зімкнених виділяються глухі зімкнені *p, t, k, kʷ* та дзвінкі зімкнені, які розподіляються на прості *b, d, g, gʷ* та придихові *bh, dh, gh, gʷ h* (лабіалізовані або задньоязикові зімкнені).

З розвитком зімкнених пов'язані найбільші зміни в системі приголосних германських мов, які отримали назву «Першого пересуву приголосних» («*Die erste Lautverschiebung*») і будуть розглядатися пізніше.

4.2. Морфологічна система в загальноіндоєвропейській мові

Що стосується структури слова, то багато рис германської морфологічної будови успадковано від індоєвропейської єдності.

Загальноіндоєвропейська була мовою флективної будови, тобто мала розвинуту систему відмінювання і дієвідмінювання.

Іменники (і прикметники) склалися з трьох наступних елементів: корінь, словотворчий суфікс і закінчення.

Наприклад:

Скр.	<i>açv - ā - m</i>	знах. в. од.	(осн. на <i>-ā-</i>)	'кінь'
Гр.	<i>zug - ó - n</i>	наз. знах. в. од.	(осн. на <i>-o-</i>)	'іго'
Лат.	<i>dom - u - s</i>	наз.в., одн.	(осн. на <i>-u-</i>)	'дім'
Лит.	<i>av - i - s</i>	наз.в., одн.	(осн. на <i>-i-</i>)	'вівця'
Ст. сл.	<i>вльк - o - мь</i>	дав. в. мн.	(осн. на <i>-o-</i>)	'вовкам'

В період індоєвропейської спільноти існувало три роди: чоловічий, жіночий, середній. Проте той факт що до одного й того ж самого типу основ могли відноситися іменники різного граматичного

роду, підтверджує припущення про те, що розподіл за основами виходить до глибокої старовини і передує розподілу за родами.

Більшість дієслівних форм також характеризувалась трьох морфемною структурою: коренем, який означав дію, основотворчим суфіксом, який у дієсловах часто мав словотвірну або формотворчу функцію та особовим закінченням:

скр. ім. *ápas* 'діло' / *apas-yá-ti* 'діє'; –

ya – словотворчий суфікс;

лат. *tepeō* 'я теплий' ('мені тепло') – *tepe-sc-ō* 'нагріваюсь';

-sc- словотворчий суфікс;

гр. *phér-oi-s* 'так несеш', *phér-oi-te* 'так несете';

-oi- суфікс бажаного способу.

Для індоєвропейської було дуже важливим поняття тематичних та атематичних основ. Іменні та дієслівні основи називаються *тематичними*, якщо вони закінчуються на *-e-*, яке чергується з *-o-* і *атематичними*, якщо вони закінчуються на шумний приголосний або сонорний.

Наприклад:

гр. *phéromen*, лат. *ferimus* 'несемо' (*i* ← *o); тематична основа: гр. *phero-*; лат. *fero-*.

гр. *phérte*, лат. *fert* 'несе'; атематична основа: гр. *pher-*, лат. *fer-*

Загальногерманська мова успадкувала основну морфологічну рису загальноіндоєвропейської – флексивну будову. Але навіть в найдавніших писемних пам'ятках германських мов, за винятком найдавніших рунічних написів і зокрема готської, трьохморфемна структура слова майже не збереглася. Вірогідно, що вже в загальногерманський період діяла тенденція до виділення кореня, як носія лексичного значення та закінчення як формального показника, тобто тенденції розвитку двуморфемної структури слова. Надалі, виходячи з германських законів закінчення зазнають редукції.

4.3. Загальноіндоєвропейські риси в германському імені

В індоєвропейській залежно від відмінкових закінчень були три типи відмін:

1. Відмінювання іменника та прикметника.

2. Відмінювання займенникового типу (вказівні та питальні займенники, особові займенники 3 особи).

3. Відмінювання особових займенників 1 і 2 особи і присвійного займенника.

Прикметники спочатку не мали особливої відміни, що пояснюється спільністю походження іменників і прикметників (*bēta – hūs, slaf – kámara*) з єдиної категорії – категорії імені.

В германських мовах зберігаються три типи відмінювання, проте в германських мовах широко розповсюдилось відмінювання прикметників, яке збіглося зі «слабким» відмінюванням іменників.

Отже:

- до іменної відміни відносились іменники, вони мали два типи відміни: «сильну» та «слабку», а прикметники – «слабку»;
- до займенникової відміни відносились вказівні займенники, вони відмінювались за «сильним» типом відмінювання;
- до третього типу відмінювання відносились особові займенники 1 та 2 особи і присвійний займенник.

Протиставлення на тематичні/атематичні основи зникає і з'являється розподіл на основи за голосними/приголосними.

Вважається, що в індоєвропейській мові було 8 відмінків: називний, родовий, давальний, знахідний, відкладний, місцевий, інструментальний та кличний. Давньогерманські мови успадкували 4 відмінки: називний, родовий, давальний, знахідний (і лише деякі мови – інструментальний та кличний).

4.4. Загальноіндоєвропейські риси в системі германського дієслова

Індоєвропейські дієслівні основи означали дію у певному видовому стані. Первинний стан дієслова практично не зберігся в усіх рисах, проте деякі особливості можна продемонструвати на прикладах з грецької мови, яка зберегла більшість індоєвропейських особливостей дієслова. Грецька **основа презенту** означала тривалу дію і від неї була утворена форма **теперішнього часу** – *leípō* 'я залишаю' і форма минулого часу – імперфекту *éleipon* 'я залишав'; **основа аористу** означала нетривалу дію, дію як таку: *élipon* 'я залишив'; **основа перфекту** – закінчена дія з результатом

в минулому або в теперішньому: *léloipa* ‘я залишив’ – результат в минулому і *oīda* – ‘знаю’ – результат в теперішньому (‘я дізнався і тепер знаю’).

В індоєвропейській протиставлення за лінією виду – тривалість (презенс) та нетривалість (аоріст) – виражалися основами дієслова, а протиставлення в часовому плані – закінченнями.

Наприклад: як дія тривала *Imperfekt* має основу *Präsens* – *leip-*, але як дія минула має таке саме закінчення як і аоріст: *élipon* (аоріст) – *éleipon* (імперфект).

Система способів (4) в індоєвропейській мала *Indikativ* – дійсний, *Imperativ* – наказовий, *Konjunktiv* – умовний, *Optativ* – бажальний.

Категорія числа була трьохсистемною: одина, двоїна та множина.

Стани: дійсний (*Aktiv*) і середній (медіальний *Medio Passiv*).

Численні типи первинних непохідних дієслів утворювали свої форми за допомогою зміни кореневого голосного – чергування за аблаутом і складали чітку систему класів так званих **сильних дієслів**.

Слабкі дієслова були вторинними по відношенню до сильних, їхньою особливістю був суфікс *d/t* в минулому часі, що став загальногерманською інновацією і широко розповсюдився:

гот. прикметник	<i>fullus</i>	‘повний’
дієслово	<i>fulljan</i>	‘наповнювати’
од. мин.ч.	<i>fullida</i>	
гот. іменник	<i>salbō</i>	‘мазь’
дієслово	<i>salbōn</i>	‘мазати’
одн.мин.ч.	<i>salboda</i>	

В германських мовах різниця між аористом і перфектом зникла.

Система особових закінчень, успадкована від індоєвропейської мови була в загальногерманській значно спрощена.

В германській існувало **3 способи:** *Indikativ*, *Imperativ*, *Konjunktiv*.

Стани: *Aktiv* і готський *Medio Passiv*. У відмінюванні дієслова зникло подвійне число за винятком готської.

Германська форма *Infinitiv*: основа *Präsens* + Suffix (з іє. *-no-):

гот.	<i>briggan</i>	‘приносити’
да.	<i>brinjan</i>	
дс.	<i>brenjan</i>	

двн. *bringan*

нм. *bringen*

Дієприкметник I в герм. пов'язаний з іє. суфіксом *-nt-*:

скр. *bhára-nt-ah* 'ті, які приносять'

лат. *fere-nt-es*

гр. *phéro-nt-es*

гот. *baíra-nd-ans*

Дієприкметник II у германських сильних дієсловах пов'язаний з іє. суфіксом **-no*, а в слабких дієсловах з суфіксом **-to*:

скр. *lag-n-á* 'той, що прикріпився';

гот. *bunda-n-s* 'зв'язаний';

лат. *ornā-t-us* 'прикрашений'.

Це були найбільш важливі загальноіндоєвропейські риси морфологічної будови германських мов.

4.5. Загальноіндоєвропейська лексика

Завдяки порівняльно-історичному методу стало можливим встановлення зв'язків германських мов з іншими мовними групами на підставі словникових ізоглос, а також визначення їхньої належності до індоєвропейської мовної сім'ї.

Наприклад, в **іменниках** можна виділити наступні тематичні групи:

1. Термінологія спорідненості

скр. *pitár-* 'батько'

гр. *patēr*

лат. *pater*

дірл. *athir*

вірм. *hayr*

гот. *fadar*

Всі зазначені іменники відносяться до типу основ на *-r*.

2. Назви тварин і рослин:

скр. *gáuh* 'віл, корова'

гр. *boūs*

лат. *bōs*

ірл. *bō*

вірм. *kov*

скр. *dāru* 'дерево'

гр. *dóru*

лит. *dervā* (ялинка)

ст.-сл. *дрѣво*

дірл. *daur*

ст.-сл. *говaдо*

двн. *kuo*

3. Назва частин тіла:

скр. *hṛd*

гр. *kardia*

лат. *cord*

лит. *sirdís*

хет. *kardi* 'серце'

вірм. *sirt*

ст.-сл. *срьдъце*

гот. *hairto*

гот. *triu*

да. *trēo* (*w*)

скр. *dán*

гр. *odōn*

лат. *dēns*

лит. *dantís* 'зуб'

гот. *tunþus*

да. *tōþ*

двн. *zand*

4. Назва географічних понять та явищ природи:

лат. *mare*

лит. *mārés* (множ.)

ст.слов. *моръ*

дірл. *tuir* 'море'

гот. *mar-*

да. *mere*

двн. *meri*

дісл. *marr*

лат. *nix*

гр. *nípha*

дірл. *snechti*

ст.слов. *снѣзь* 'сніг'

лит. *sniegas*

гот. *snaiþus*

да. *snāw*

двн. *snēo*

5. Назва інших предметів:

лат. *rota*

дірл. *roth*

лит. *rātas* 'колесо'

двн. *rad*

Вказана мовна спорідненість яскраво проявляється також і в найдавніших дієслівних коренях:

скр. *jnāyate* 'знає'

гр. *gignōscō* 'знаю'

лат. *cognōscō*

ст.-сл. *знати*

лит. *žinóti*

гот. *kunpan* 'знати'

скр. *sváþiti* 'спить'

ст.-сл. *съпати*

да. *swefan*

двн. *swefan*

гр. *húpnos* 'сон'

лит. *sapnas* 'сон'

Найдавніші індоєвропейські прикметники були виражені такими поняттями як 'новий', 'старий', 'молодий', а також деякими кольорами:

гр.	<i>ne(w)os</i>	скр.	<i>rudhiráh</i>
лат.	<i>novus</i>	гр.	<i>éruthrós</i>
гот.	<i>niujis</i> 'новий'	лат.	<i>ruber</i>
да.	<i>nīwe</i>	ірл.	<i>rúad</i> 'червоний'
двн.	<i>niuwī</i>	ст.-сл.	<i>рьдрь</i>
дісл.	<i>núr</i>	укр.	<i>рудий</i>
		гот.	<i>raubs</i>

скр.	<i>gharmáh</i> 'жар'
гр.	<i>thermós</i>
лат.	<i>formus</i> 'гарячий'
гот.	<i>warmjan</i> 'гріти'
нім.	<i>warm</i>
англ.	<i>warm</i>

Числівники є дуже давніми словами і також мають всі індоєвропейські паралелі.

скр.	<i>astá</i>	скр.	<i>dáca</i>
гр.	<i>óktō</i>	гр.	<i>déka</i>
лат.	<i>óktō</i>	лат.	<i>decem</i>
лит.	<i>aštuoni</i> 'вісім'	лит.	<i>dėšimt-</i> 'десять'
дірл.	<i>ocht</i>	ст.-сл.	<i>десат</i>
ст.-сл.	<i>осмъ</i>	гот.	<i>taihun</i>
гот.	<i>ahtau</i>		

У більшості основ германських займенників як особових, так і вказівних, питальних, відносних, присвійних також проявляється загальноіндоєвропейська етимологія.

скр.	<i>ahám</i>	скр.	<i>mām</i>	скр.	<i>sa</i>	
гр.	<i>'egō(n)</i>	гр.	<i>'eme</i>	гр.	<i>ō</i>	'той'
лат.	<i>ego</i>	'я'	лат.	<i>mē</i>	ст.-сл.	
				'мене'		
ст.-сл.	<i>азъ</i>	ст.сл.	<i>тА</i>	гот.	<i>sa</i>	
хет.	<i>uk</i>	хет.	<i>атик</i>			
гот.	<i>ik</i>	гот.	<i>mik</i>			

скр. *kah*
лат. *quis*
хет. *kwiš* 'хто'
лит. *kās*
ст.-сл. *къто*
гот. *hwas*

Більшість прийменників і сполучників також відносяться до індоєвропейського фонду і охоплюють різні германські мови.

скр.	<i>pra-</i>	'для'	лат.	<i>ad</i>	'у'
лат.	<i>pro</i>		гот.	<i>at</i>	
укр.	<i>про</i>				
лит.	<i>pro</i>		да.	<i>aet</i>	
гот.	<i>faúr</i>		двн.	<i>az</i>	
да.	<i>for</i>		дісл.	<i>at</i>	
двн.	<i>fora</i>				
дісл.	<i>fyr</i>				

ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ IV

1. Якими особливостями характеризується наголос у індоєвропейській та давньогерманській мові? Що у них спільного і в чому відмінності?
2. Якою була система голосних і приголосних у загальноіндоєвропейській мові?
3. Як можна описати характерні риси іменника в індоєвропейській мові?
4. Що характеризувало дієслово в індоєвропейській мові?
5. Які загальноіндоєвропейські риси знайшли своє відображення в германських іменниках, займенниках, прикметниках, дієслівних формах? Наведіть приклади.
6. Які лексичні ізоглоси, і в яких мовах можуть бути доказом належності до загальноіндоєвропейської сім'ї мов? Наведіть приклади.

РОЗДІЛ V. ОСОБЛИВОСТІ ГЕРМАНСЬКОГО МОВНОГО АРЕАЛУ

Розпад індоєвропейської прамови став причиною самостійного розвитку її колишніх діалектів, які представляли прагерманську, праслов'янську, прибалтійську та багато інших мов.

Прагерманська мова не має писемних пам'яток і про її звукову систему можна мати уявлення виходячи з особливостей індоєвропейської прамови, а також із загальних рис давніх германських мов, які утворилися у IV ст. н.е. з прагерманської. Прадавній стан окремих германських мов представлений в рунічних текстах (II-III ст. н.е.), в готських текстах (IV ст. н.е.), у давньоанглійській, давньонімецьких, давньоскандинавських текстах (з VI по XII ст.).

5.1. Наголос і система фонем

Найважливішою ознакою германських мов є сильний динамічний (силовий, експіраторний) наголос на першому (кореневому) складі. Наприклад: гот. *'bindan* 'в'язати', дісл. *'leggja* 'класти', да. *'gangan* 'йти', двн. *'haltan* 'тримати'; гот. *'giba* 'дар', двн. *'kunni* 'рід' і т.д.

У дієсловах та іменах з префіксами місце наголосу різне: в іменниках та прикметниках з префіксом наголос припадає на перший склад, тобто на префікс, а в дієсловах з префіксом – на кореневий склад:

гот. <i>'andahafts</i> 'відповідь'	двн. <i>'urteil</i> 'вирок'
<i>and'haffan</i> 'відповідати'	<i>ir'teilan</i> 'присуджувати'

Цей факт пояснюється тим, що в період становлення фіксованого наголосу префікс і дієслово ще не злилися в одне ціле, в той час як найдавніші префіксальні імена сприймалися як одне слово. Пізніше ця відмінність зникла, оскільки іменники утворювались від дієслів з ненаголошеним префіксом: готський іменник *us'fulleins*

‘виконання’, дієслово *us'fulljan* ‘виконувати’; і навпаки – дієслова від іменників: німецький іменник *antwort* ‘відповідь’, дієслово *antworten* ‘відповідати’.

Закріплення сильного динамічного наголосу на першому складі вплинуло на розвиток германських мов, виділило головний у смисловому відношенні склад і сприяло редуції ненаголошених складів, що привело у дію закон кінця слова, де довгі голосні скорочувалися, а короткі редукувалися або зовсім зникали.

5.2. Характеристика коротких голосних

Загальногерманська система голосних складалася з коротких і довгих фонем.

Короткі голосні були представлені фонемами:

<p>ǎ, ě, ĭ, ŷ</p>	<p>верхнього ĭ – ŷ</p>	<p>середнього ě</p>
		<p>нижнього подійому ǎ</p>

Відповідності між індоєвропейськими та загальногерманськими короткими голосними окремих мов відображені у наступній таблиці:

Загальногерманська	Індоєвропейська
<p>1. Короткий ǎ</p> <p>а) ǎ гот. <i>arjan</i> ‘пахати’</p> <p>б) ǎ гот. <i>gards</i> ‘дім’ двн. <i>gart</i> ‘коло’ дс. <i>gard</i> ‘дім’ дісл. <i>gardr</i> ‘огорожа’ рун. <i>gastiR</i> гот. <i>gasts</i> двн. <i>gast</i></p>	<p>короткі ǎ, ǒ, ə</p> <p>ǎ гр. ‘<i>a róō</i> ‘орю’; лат. <i>arō</i></p> <p>ǒ гр. <i>hortos</i> ‘сад’ лат. <i>hortus</i> ст.-сл. <i>gostъ</i> лат. <i>hostis</i></p>

Загальногерманська	Індоевропейська
<p>в) <i>ǣ</i> гот. <i>staps</i> двн. <i>stat</i> 'місце' дісл. <i>staðr</i></p>	<p><i>ə</i> (шва-прімум) лат. <i>sthitas</i> 'поставлений' лат. <i>status</i> 'встановлений'</p>
<p>2. короткий <i>ī</i> гот. <i>sunus</i> да., двн. <i>sunu</i> рун. <i>sunuR</i> дісл. <i>sunr</i></p>	<p>короткий <i>ī</i> скр. <i>sunu</i> 'син' лит. <i>sunús</i></p>
<p>3. Короткий <i>ī</i> а) <i>ī</i> гот. <i>fisks</i> да., двн. <i>fisc</i></p> <p>б) <i>ī</i> да. <i>wind</i> двн. <i>wint</i> дс. <i>wind</i> дісл. <i>vindr</i></p>	<p>короткі <i>i</i>, <i>ě ī</i> лат. <i>piscis</i> 'риба'</p> <p><i>ě</i> лат. <i>ventus</i> 'вітер'</p>
<p>4. Короткий <i>ě</i> двн. <i>beran</i> 'нести' (<i>biru</i> 'несу')</p>	<p>короткий <i>ě</i> гр. <i>pherō</i> лат. <i>ferō</i></p>
<p>5. <i>ō</i> з'явився пізніше, в загальногерманській його не було, <i>ō</i> перейшов у <i>ǣ</i> (див. <i>ǣ</i>) двн. <i>joch</i> дс. <i>ok</i></p>	<p>короткий <i>ī</i></p> <p>скр. <i>jugám</i> 'іго' гр. <i>zygón</i></p>

5.3. Характеристика довгих голосних

Довгі голосні були представлені в загально германській мові чотирма фонемами: $\bar{o}$, $\bar{e}$, $\bar{i}$, $\bar{u}$. Це були:

голосні верхнього підйому $\bar{i}$ $\bar{u}$

середнього подйому $\bar{e}$ $\bar{o}$

Відповідність між індоєвропейськими і загальногерманськими довгими голосними окремих відображена в наступній таблиці:

Загальногерманська	Індоєвропейська
1. довгий $\bar{o}$	довгі $\bar{a}$, $\bar{o}$
а) $\bar{o}$ да. <i>mōdor</i> двн. <i>muoter</i> дісл. <i>mōðir</i>	$\bar{a}$ скр. <i>mātár</i> 'мати' гр. <i>mātēr</i> лат. <i>māter</i>
б) $\bar{o}$ гот. <i>blōta</i> да. <i>blōma</i> дісл. <i>blóme</i>	$\bar{o}$ лат. <i>flōs</i> 'квітка'
2. Довгий $\bar{e}$	довгі $\bar{e}$, $\bar{e}_i$, короткий $\check{i}$ $\bar{e}$
а) довгий $\bar{e}_1$ (широкий, відкритий, більш низького підйому) гот. <i>seþs</i> да. <i>sæd</i> двн. <i>sāt</i>	лат. <i>sēmen</i> 'насіння, посів'
б) довгий $\bar{e}_2$ (вузький, середнього підйому) гот. <i>hēr</i> да. <i>hēr</i> двн. <i>hiar</i>	дифтонг $\bar{e}_i$ лат. <i>heir</i> 'тут'

Загальногерманська	Індоевропейська
в) довгий $\bar{e}_2$ (вузкий середнього підйому) да. <i>med</i> двн. <i>miate/mēta</i>	короткий <i>ī</i> гр. <i>mizdos</i> 'мзда, винагорода' ст.-сл. <i>мъзда</i>
г) $\bar{e}_2$ (вузкий середнього підйому) гот. <i>mēs</i> да. <i>mēse</i> двн. <i>meas, mias, mēs</i>	пізньолатинський <i>e</i> лат. <i>me (n)sa</i> 'стіл'
3. Довгий $\bar{i}$ гот. <i>swein</i> да., двн. <i>swīn</i>	довгий $\bar{i}$ лат. <i>suīnus</i> 'свиня'
4. Довгий $\bar{u}$ да., двн. <i>mūs</i> дісл. <i>mūs</i>	довгий $\bar{u}$ гр. <i>mūs</i> 'миша' лат. <i>mūs</i>
довгий $\bar{a}$ був відсутнім внаслідок переходу іє. $\bar{a}$ в герм. $\bar{o}$ (див. довгий $\bar{o}$)	

5.4. Аблаут

У загальноіндоевропейській мові аблаут був спонтанним чергуванням голосних, не обумовлених їхнім оточенням. Германські мови успадкували аблаут (нім. *der Ablaut*, англ. *gradation*), тобто чергування голосних у корені, суфіксі або закінченні при постійному складі приголосних залежно від граматичної форми або від значення слова. Аблаут отримав широкий розвиток в германських мовах.

Існують два типи чергування за аблаутом: **якісне і кількісне** (*quantitative, qualitative*):

Якісний аблаут у іе.	Кількісний аблаут у іе.
<p>1. $\bar{e}$ чергується з $\bar{o}$ (ě – ð) (найбільш поширене чергування) гр. <i>légo</i> ‘говорю’ <i>logos</i> ‘слово’ лат. <i>tegō</i> ‘покриваю’ <i>toğa</i> ‘одяг’ рос. <i>бреду</i> <i>брод</i> укр. <i>несу</i> <i>носити</i></p> <p>2. Вплив музичного наголосу</p>	<p>1. Чергування різноманітних голосних однієї якості а) $\bar{e}/\bar{o} \rightarrow \bar{e}/\bar{o}$ лат. <i>sedēō – sēdi</i> ‘сиджу – сів’ б) редукація голосного скр. <i>karomi</i> ‘роблю’ <i>kṛtah</i> ‘зроблений’</p> <p>2. Вплив динамічного наголосу</p>

Чергування за аблаутом в германських мовах є подальшим розвитком індоєвропейських чергувань.

Якісний аблаут у давньогерманських мовах:

1. $\bar{e} - \bar{a}$ дісл. *bera* ‘нести, народжувати’; *barŋ* ‘дитя’;
двн. *stelan* ‘красти’; *stal* ‘украва’;
2. $\bar{e} - \bar{o}$ гот. *lētan* ‘залишати’ – *lailot* [lɛlōt] ‘залишив’.

Кількісний аблаут у германських мовах

1. найбільш розповсюджене чергування $\bar{a}/\bar{e}$ – нуль:
гот. *giman* ‘приходити’; *gimts* ‘прибуття’;
да. *fēla* ‘багато’, *ful* ‘повний’.
2. $\bar{a} - \bar{o}$ (кількісно-якісне):
дісл. *fāra* ‘їхати’, *fōr* ‘їхав’;
3. $\bar{e} - \bar{e}$
гот. *stilan* ‘красти’, *stēlum* ‘крадіжка’ (германське е було в гот. і).

5.4.1. Аблаут у давньогерманських сильних дієсловах

Широкою сферою вживання аблауту в давньогерманських мовах стала змінювана форма сильних дієслів. ряди аблауту реалізовувалися у чотирьох основах, які вважалися головними і наводилися як основні форми дієслова:

1. інфінітив і теперішній час; 2. одина минулого часу; 3. множина минулого часу; 4. дієприкметник II.

Існувало 7 класів сильних дієслів, з яких перші п'ять були побудовані на чергуванні *ë – ä – нуль*.

Наприклад:

1 клас гот. *reisan* ('вставати) – *rais – risum – risans* [*ei – ī*]

2 клас гот. *kinsan* ('смакувати' *kaus – kusum – kusans*

3 клас гот. *bindan* ('зв'язувати') – *band – bundum – bundans*

4 клас гот. *niman* ('брати') – *nam – nemum – numans*

5 клас гот. *giþan* ('сказати') – *gaþ – gefum – giþans*

6 клас гот. *graban* ('копати') – *grof – grobum – grabans*

faraw ('їхати') – *for – forum – farans*

7 клас двн., гот. *haitan* ('називати') – *haihait – haihaitum – haitans.*

[*ε*]

5.4.2. Інші випадки аблауту в давньогерманських мовах

Інші випадки аблауту спостерігаються в давньогерманських мовах в окремих суфіксальних морфемах, наприклад. чергування голосних у суфіксах: *-ing/-ung*: двн. *Merowingi/Nibelungi*.

Крім того, в деяких типах відмін і відмінювання також спостерігається чергування за аблаутом основотворчого суфіксу:

гот. осн. на *-i-* (чергування *iu – au – u*)

од. наз. відм. *sunus*   множ. наз. відм. *sunjus*

род. відм. *sunaus*   род. відм. *sunīwe*

дав. відм. *sunau*   дав. відм. *sunum*

знах. відм. *sunu*   знах. відм. *sununs*

або гот. теп. ч. індикатив (чергування *ë, гот. ÿ – ä*)

одн. 1 ос. *nīma*   множ. 1 ос. *nīmam*

2 ос. *nīmis*   2 ос. *nīmiþ*

3 ос. *nīmiþ*   3 ос. *nīmand*

Вірогідно, що чергування за аблаутом мало місце і в закінченнях, проте внаслідок редукування ненаголошених складів не зберіглося.

У складотворенні також спостерігається чергування за аблаутом, причому спостерігаються ті ж самі ряди, що й в сильних дієсловах.

Наприклад:

гот.	<i>drigkan</i> 'пити', <i>dragk</i> 'пиття'	(<i>ě</i> – <i>ā</i>);
да.	<i>Bencan</i> 'думати', <i>ank</i> 'мислити'	(<i>ě</i> – <i>ā</i>);
дисл.	<i>skagi</i> 'мис', <i>skogr</i> 'ліс'	(<i>ā</i> – <i>ō</i>);
двн.	<i>springan</i> 'стрибати', <i>sprung</i> 'стрибок'	(<i>ě</i> – нуль);
дисл.	<i>bera-</i> 'народжувати', <i>barn-</i> 'дитя'	(<i>ě</i> – <i>ā</i> – нуль).

Крім вказаних, існують інші ряди чергувань, проте вони були не такими поширеними.

В результаті зазначеного, можна зробити висновок, що чергування за аблаутом отримали в германських мовах системний характер, вони широко представлені, як у словотворчій (внутрішня флексія), так і в словозмінній системі.

5.5. Умлаут

У германських мовах існувала тенденція фонетичної асиміляції голосного кореня голосному закінченню. Ця тенденція була характерною для всіх германських мов. Особливо розповсюдився один з видів часткової регресивної асиміляції, якому Я. Грімм дав назву «умлаут», що означає «перезвук» (нім. *Umlaut*, англ. *mutation*). Це явище почало розвиватися, починаючи з V-VI ст. н.е.: у мові готської Біблії (IV ст.) його ще немає, але воно відображене в більш пізніх особових іменах вестготів (VII ст.) Таким чином, умлаут з'явився пізніше за аблаут і у IX ст. н.е. був обов'язковим на всій території давньоверхньонімецької мови..

Перезвук (умлаут) – це часткова зміна голосного кореня під впливом голосного наступного складу. Існує кілька видів перезвуків, проте це не змінює їхньої сутності. Найбільше значення для германських мов мав **палатальний перезвук**, або перезвук на *i/j* (так званий *i-умлаут*). Під впливом *i* або *j* у суфіксі або закінченні задні голосні у корені зазнавали палатизації, ставали більш закритими і передніми, наближуючись тим самим до *i* або *j*.

Наприклад:

гот. *harjis* – ‘військо’, да., свн. *here*, дісл. *herr*;

гот. *dōtjan* – ‘судити’, да. *dætan/deman*, дісл. *dōma*;

гот. *kuni* – ‘рід’, да. *сунн*, дісл. *кун*.

У давньоанглійській умлаут був представлений обмежено і в подальшому зник. У давньоскандинавських, за винятком найдавніших рунічних пам’яток, перезвук на *i/j* представлений широко: пор.: рун. *dohtriR* (наз.відм. множ.), дісл. *dōtr*, дат. *dōtre*, шв. *dōttrar* ‘дочки’, рун. *gastiR*, дісл. *gestr*, дат. *gæst*, шв. *gäst* ‘гість’

Згодом роль умлауту в скандинавських мовах зменшується.

В німецькому ареалі палатальний перезвук отримав найбільшого розповсюдження і розвитку. У давньовірхньонімецькій мові писемні пам’ятки відображують умлаут тільки короткого *ā* (так званий, «примарний» умлаут – *Primärumlaut*): двн. *gast* (одн.) – *ge sti* (множ.) ‘гість, гості’, *man* ‘людина’ – *mennisko* ‘людський’. У давньовірхньонімецькій період у зв’язку з редукцією *i > e [ə]* у закінченнях, варіанти коротких, довгих фонем і дифтонгів, обумовлені умлаутом, стають самостійними фонемами, а тому і відображуються на письмі. Умлаут у середньовірхньонімецькій отримав назву «секундарного» (*Sekundärumlaut*) і був, починаючи з цього періоду (свн.) широко представлений в німецькому ареалі як внутрішня флексія у словозміні і словотворенні.

Приклади: двн. *mahti*, свн. *mächte* (наз. відм. множ. от *maht* ‘міць’); двн. *wurti* – свн. *würde* ‘був би’; двн. *skōni* – свн. *schoene* ‘красивий’ тощо.

5.6. Характеристика приголосних

В загальногерманській мові існувала наступна система приголосних:

1. Шумні:
  - глухі зімкнені: *p, t, k, k^w*;
  - дзвінки щілинні: *b [v], ð, g [y], g^w* (з позиційними варіантами *b, d, g, g^w* після носових, на початку слова і в подвоєнні).
2. Сонорні: *j, w, r, l, m, n*.

Германські сонорні *r, l, m, n*, «напівголосні» *j, w* на ранньому етапі розвитку не відрізнялись від відповідних індоєвропейських фонем, вони функціонували як голосні і як приголосні:

- r*: а) скр. *rudhiráh*, лат. *ruber*, ст.-слов. рѣдръ, дірл. *rūad* 'червоний';
б) гот. *rauf̃s*, да. *rēad*, двн. *rōt*;
- l*: а) скр. *lēhmi*, грец. *leihō*, лат. *lingō* – 'лижу';
б) гот. (*bi*) – *laigon* – 'облизувати';
- n*: а) скр. *nāma*, лат. *nōmen* – 'ім'я';
б) гот. *namō*, да. *nama*;
- m*: а) скр. *mūs*, лат. *mūs* – 'миша';
б) да. *mūs*, двн. *mūs*;
- j*: а) скр. *yah* – 'він';
б) гот. *jains*, двн. *jener* – 'цей';
- w*: а) скр. *nāvah*, гр. *né(w)os* – 'новий';
б) гот. *niujis*, двн. *niuw.i*

5.7. Перший пересув приголосних (закон Грімма)

Вважається, що Перший (або загальногерманський) пересув приголосних (англ. *The First Consonant Shift*, нім. *die Erste Lautverschiebung*) відбувся в період існування загальногерманської мови-основи.

А. Мейє вважав, що фонетична сутність Першого пересуву приголосних полягала у запізненні дії голосових зв'язок у носіїв германських мов. При запізненні зімкнення і на початку вібрації голосових зв'язок глухий зімкнений перетворюється на глухий щільний, а дзвінкий зімкнений на глухий зімкнений. Виходячи з цього, іє. глухим зімкненим *p, t, k, k^w* відповідають германські глухі щільні *f, þ, h, h^w*; а іє. дзвінким зімкненим придиховим *bh, dh, gh, gh^w* – герм. дзвінкі щільні *b̆, ð, g, g^w*, а іє. дзвінким зімкненим *b, d, g, g^w* – герм. глухі зімкнені *p, t, k, k^w*. Це явище було відкрите у 1818 р. Расмусом Раском і представлено у вигляді фактів у 1822 р. Якобом Гріммом (закон Грімма).

Розглянемо зазначені відповідності в деяких індоєвропейських і германських мовах:

- 1) іє. *p* → герм. *f*
скр. *pitar*, гр. *patēr*, лат. *pater* 'батько';
гот. *fadar*, да. *fæder*, двн. *fate*;
- 2) іє. *t* → герм. *þ*
скр. *vártati* 'вертиться', лат. *verto* 'верчу';
гот. *wiúrþan*, да. *weorþan* 'становитися';
- 3) іє. *k* → герм. *h*
гр. *kardía*, лат. *cord* – 'серце';
от. *hairtō*, да. *heorte*, двн. *herza*;
- 4) іє. *k^w* → герм. *h^w*
лат. *guod* 'що';
гот. *hwa*, да. *hwæt*, двн. *hwaz*;
- 5) іє. *bh* → герм. *b*
скр. *bhárāmi*, гр. *phérō*, лат. *fērō* – 'несу';
- 6) іє. *dh* → герм. *ð*
скр. *dhṛsúh* 'сміливий', гр. *thrasús* 'сміливий';
гот. *ga-dars* 'сміливо прагне', да. *dear* (*r*) 'наважується';
- 7) іє. *gh* → герм. *g*
скр. (*g*)*hamsa* – 'гусак, лебідь, фламінго', гр. *khēn*, лат. (*h*)*anser* – 'гусак';
да. *gōs*, дісл. *gās*;
- 8) іє. *gh^w* → герм. *g^w*
гр. *songwhā* 'голос';
гот. *siggwan*, дісл. *syngwa*, да. *singan*, двн. *singan* 'співати';
- 9) іє. *b* → герм. *p*
лит. *slābnas* 'слабкий', *lābī* 'зісковзнути';
гот. *slēpan*, да. *slæpan* 'спати';
- 10) іє. *d* → герм. *t*
скр. *dvā(u)*, гр. *dýo*, лат. *duo* 'два';
гот. *twai*, да. *twā*, дс. *twā*;
- 11) іє. *g* → герм. *k*
лат. *ego*, грец. *egō(n)* 'я';
гот. *ik*, да. *ic*, дісл. *ek*;
- 12) іє. *g^w* → герм. *k^w*
скр. *g(w)nā*, гр. *gynē* 'жінка';
гот. *ginō*, да. *swene*, двн. *guene* 'жінка'.

Отже, I-ий пересув приголосних може бути представлений наступним чином:

іє. *p, t, k* → герм. *f, þ, h*
іє. *b, d, g* → герм. *p, t, k*
іє. *bh, dh, gh* → герм. *þ, ð, g* → *b, d, g*.

Виняток складають іє. глухі зімкнені у сполученні з попереднім *s*, таким чином іє. *sp, st, sk* залишились герм. *sp, st, sk*.

лат. *spicio* 'дивлюся' → двн. *spehōn* 'виглядати';

гр. *astēr*, лат. *stella* 'зірка' → гот. *stairnō*, двн. *sterno*;

лат. *piscis* 'риба' → гот. *fisks*, да., двн. *fisc*.

Виникнення І-го пересуву приголосних пояснювали багатьма теоріями. Так, наприклад, представники психологічної теорії (Я. Грім та ін.) вважали, що пересув приголосних є наслідком схильності германців до пересування. Компаративісти висували географічну теорію, вважаючи, що І-ий пересув приголосних відбувався в результаті посилення експірації, що був викликаний умовами життя в горах Скандинавії. Прихильники теорії субстрату (А. Мейє та ін.) вважали, що І-ий пересув приголосних є результатом впливу переможеної мови (субстрату) на мову пережжця.

5.8. Закон Вернера. Явище гемінації та ротацізму

При дослідженні індоєвропейських і загальногерманських приголосних датський вчений Карл Вернер (*K. Verner*) прийшов у 1877 р. до висновку про те, що у певній фонетичній позиції індоєвропейські глухі зімкнені переходили не в глухі щілинні, а в дзвінкі, тобто іє. *p, t, k* → у герм. *b, d, g*. К. Вернер дослідив цей виняток з «правил» і пояснив причину такої зміни. Одзвінчання мало місце у тих випадках, коли наголос у слові не передував безпосередньо глухим *p, t, k*. Наприклад, в словах іє. *patér* – гот. *fádar* $t > d$, так як наголос припадав у індоєвропейській мові на кінець слова (не перед *t*). Якщо ж наголошеним був передуючий *t* склад, тоді (за законом Грімма – І-ий пересув приголосних) $t > þ$, як, наприклад, у словах лат. *fratér* – гот. *bróþar*.

Отже за **законом Вернера** індоєвропейським приголосним відповідали наступні германські:

- 1) іє. *p* відповідало герм. *þ, f*
скр. *saptám*, гр. *heptá* 'сім'; гот. *sibun*.

- 2) **іє. t** відповідало герм. *ð, þ*
скр. *pitā*, гр. *patēr* 'батько'; гот. *fadar*, да. *fæder*.
- 3) **іє. k** відповідало герм. *g < h*
гр. *déka*, лит. *dėsimt* 'десять'; гот. *taihun*, двн. *zehan*.

Зміна за законом Вернера (*p, t, k* → *b, d, g*) є збільшенням сили вимови в прагерманській мові, що викликано дією наголосу у слові. Очевидно, що в цей ранній прагерманський період наголос у слові залишався ще вільним.

Прояв вільного наголосу в різних граматичних формах слів привело до змін, відомим в літературі як **германське чергування приголосних**, наприклад: гот. *tiuhan* – *tauḥ* – *taúhum* – *taúhans*, двн. *ziohan* – *zōh* – *zigum* – *gizogan*, нн. *ziehen* – *zog* – *gezogen* 'тягнути'.

Закріплення наголосу на початку слова і послаблення кінця слова свідчили про видозміну всієї енергетичної структури слова в загально-германській мові (В.Г. Таранець). Перерозподіл енергії у межах всього слова став причиною для утворення подвійного приголосного в позанаголошеній позиції в західногерманських діалектах прамови. Це явище відоме у фонетиці як «західногерманське подвоєння приголосних (гемінація)», при якому попередньо відкритий наголошений склад перетворюється на закритий:

гот. *sitan* – 'сидіти', да. *sittan*, двн. *sizzen*, дисл. *sitja*, дс. *sittian*.

В окремих діалектах прагерманської мови (західно- і північногерманських мовах) посилення вимови наголошеного складу привело до зміни *s > r*, тобто до утворення «нового» *R* (у мові існувало «старе» індоєвропейське *r*). Ця зміна відома під назвою «ротацизму» (від грецької букви ϱ – 'rho') і має місце в усіх германських мовах, крім готської. Наприклад, гот. *was*, двн. *war*, гот. *maiza*, да. *māra*. У сучасних германських мовах також має місце чергування *s* → *r*, наприклад, *war* – *gewesen* тощо.

ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ V

1. Якими є особливості фонетичної системи ранньогерманської мови?
2. Чим відрізняється система голосних давньогерманської мови від системи голосних індоєвропейської мови? Порівняйте систему голосних в загальногерманській і сучасній німецькій мові і визначте, в якому напрямку розвивається вокалізм?
3. Назвіть приголосні прагерманської мови. Чим відрізняється система приголосних у сучасній німецькій мові від прагерманської? В якому напрямку розвивається консонантизм?
4. Що таке аблаут і які види аблауту існують? Порівняйте дане явище із сучасною німецькою мовою.
5. Що означає умлаут у загальногерманській мові? Порівняйте це явище із сучасною німецькою мовою.
6. Що стало причиною I-го пересуву приголосних?
7. Як пояснити закон Вернера і закон Грімма з позиції дії енергетичної структури слова?
8. Яким чином відбувається чергування приголосних у германських мовах? Наведіть приклади.
9. Чим пояснити подвоєння приголосних у західногерманських мовах і як воно називається?
10. Що таке «ротацизм» і чим пояснюється його відсутність у готській мові?

Умовні позначення до Частини I

англ.	– англійська	іє.	– індоєвропейська
афр.	– африкаанс	лат.	– латинська
вестгот.	– вестготська	лит.	– литовська
вірм.	– вірменська	на.	– новоанглійська
герм.	– германська	нвн.	– нововірхньонімецька
гот.	– готська	нім.	– німецька
гр.	– грецька	нід.	– нідерландська
да.	– давньоанглійська	нн.	– нижньонімецька
дат.	– датська	рун.	– рунічна
двн.	– давньовірхньонімецька	рос.	– російська
ддат.	– давньодатська	свн.	– середньовірхньонімецька
дірл.	– давньоірландська	сканд.	– скандинавська
дісл.	– давньоісландська	скр.	– санскрит
дс.	– давньосаксонська	слов.	– слов'янська
дск.	– давньоскандинавська	ст.слов.	– старослов'янська
дфриз.	– давньофризька	укр.	– українська
		хет.	– хетська

**ТЕСТ ДО КУРСУ
«ВСТУП ДО РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ»**

1. Сучасну германську групу мов можна розділити на:
  - a. Західногерманську та північногерманську
  - b. Західногерманську та східногерманську
  - c. Західногерманську та південногерманську
2. До західногерманської групи належать:
  - a. Англійська, німецька, нідерландська, ідиш, африкаанс, датська
  - b. Англійська, німецька, нідерландська, шведська, ідиш, африкаанс
  - c. Англійська, німецька, нідерландська, ідиш, африкаанс, фризська
3. Перші відомості про германців з'явилися приблизно:
  - a. За 2000-1000 років до н.е.
  - b. За 8000-7000 років до н.е.
  - c. За 4000-3000 років до н.е.
4. За релігією германці були:
  - a. Християнами
  - b. Язичниками
  - c. Католиками
5. Великим відомим визволителем Германії від римських загарбників у I ст. н.е. був лицар:
  - a. Арміній
  - b. Герміній
  - c. Ерміній
6. Прабатьком роду германців був:
  - a. Бог Водан
  - b. Бог Манн
  - c. Бог Туіско
7. Велике переселення народів відбувалося протягом:
  - a. IV–VII століть
  - b. I–V століть
  - c. X–XII століть

8. Серед усіх західногерманських племен найбільш цивілізованими були:
- Франки
  - Баварці
  - Сакси
9. Діяльність Карла Великого припала на:
- 668–714 р.р.
  - 768–814 р.р.
  - 868–914 р.р.
10. Згідно з Верденською Угодою онуки Карла Великого отримали такі частини королівства:
- Карл – східну. Людовік – західну. Лотар – середню
  - Карл – середню. Людовік – західну. Лотар – східну
  - Карл – західну. Людовік – східну. Лотар – середню
11. Усі численні германські племена за Плінієм можна звести до наступних груп:
- вінділи, інгевони, іствеони, певкіни, гермініони, геллевіони.
  - ермкіни, вінділи, інгевони, іствеони, гермівнони, гелліони
  - бастарди, інгевони, вінділи, іствеони, вівкеони, ерміни
12. Давньоверхньонімецька мова належала до:
- Західної мовної групи
  - Східної мовної групи
  - Північної мовної групи
13. Зводи законів та прав давньогерманських народів були записані:
- німецькою мовою
  - латинською мовою
  - готською мовою
14. Найдавнішим видом письма у германців було:
- латинське письмо
  - готське письмо
  - рунічне письмо
15. Більшість дослідників дотримується думки про те, що руни виникли:
- в III ст. у готів Причорномор'я
  - в III ст. на півночі Італії
  - в III ст. на півночі гірла Вісли

16. Єдиною писемною та літературною мовою для давньо-германських народів була:

- a. готська
- b. латина
- c. рунічна

17. Фрактура це:

- a. готичний шрифт
- b. шрифт « каролінгських мінускул»
- c. рунічний шрифт

18. Фрактура існувала у Німеччині:

- a. з XVI ст. по XX ст. н.е.
- b. з I ст. по V ст. н.е.
- c. з X ст. по V ст. н.е.

19. Порівняльно-історичний метод виник

- a. у XI ст.
- b. у XIX ст.
- c. у XVI ст.

20. Засновниками порівняльно – історичного методу були:

- a. Лівій та Ю. Цезар
- b. Тацит та Плутарх
- c. Ф. Бопп та Р. Раск

21. Розпад мови-основи в результаті якого виникла індоєвропейська сім'я споріднених мов відноситься:

- a. приблизно до III ст. до н.е.
- b. приблизно до I ст. до н.е.
- c. приблизно до V ст. до н.е.

22. Субстратом називається:

- a. вплив мови – переможниці на переможену мову
- b. вплив переможеної мови на мову переможницю
- c. вплив деяких мов на мову-основу

23. Прикладом зовнішньої реконструкції можуть бути слова:

- a. gos, gans, gas
- b. verto, vertis, vertit
- c. waiþra, wairþis, wairþip

24. Прикладом внутрішньої реконструкції може бути наступна група слів:
- a. bhratar, broṣar, phrator
  - b. pitar, patar, fadar
  - c. man, men, menier, manni
25. Наголос у загальноєвропейській мові був:
- a. динамічним
  - b. тонічним
  - c. експіраторним
26. У загальногерманській мові наголос був:
- a. музичним
  - b. тонічним
  - c. динамічним
27. Основними короткими голосними в індоєвропейській мові були:
- a. ǝ та ǝ
  - b. ǝ та ǝ
  - c. ǝ та ǝ
28. Серед довгих голосних так званими «чистими» були:
- a. ā. ō
  - b. ē. ā. ō
  - c. ē. ā
29. Наступні голосні могли виступати одночасно як складові та нескладові:
- a. e. i
  - b. i. u
  - c. e. u
30. За способом артикуляції індоєвропейські приголосні діляться на:
- a. сонорні, вибухові, зімкнені
  - b. сонорні, вибухові, щілинні
  - c. сонорні, щілинні, зімкнені
31. До складотворних приголосних у індоєвропейській мові відносилися:
- a. i. u. m. n. r. l.
  - b. m. n. r. l.
  - c. i. u.

- 32. Що стосується морфологічної будови загальноєвропейської мови, то:**
- a. вона була мовою розвинутої флективної будови
  - b. в ній була слабо розвинута флективна будова
  - c. в ній була відсутня флективна будова
- 33. Нетривалість дієслова в індоєвропейській мові була виражена:**
- a. закінченням дієслова і називалась "презенсом"
  - b. суфіксом дієслова і називалась "оптативом"
  - c. основою дієслова і називалась "аористом"
- 34. Протиставлення дієслів в часовому плані виражалось:**
- a. закінченням дієслів
  - b. основою дієслів
  - c. суфіксом дієслова
- 35. Первинно існували:**
- a. слабкі дієслова
  - b. сильні дієслова
  - c. перехідні дієслова
- 36. Особливість слабких дієслів це:**
- a. суфікс d/t у минулому часі
  - b. зміна кореневого голосного в минулому часі
  - c. чергування за аблаутом
- 37. У загальногерманській системі голосних був відсутній:**
- a. короткий ä
  - b. короткий ÿ
  - c. короткий ö
- 38. У загальногерманській системі голосних букв відсутній:**
- a. довгий ā
  - b. довгий ō
  - c. довгий ū
- 39. Наведіть приклади якісного аблауту в давньогерманських мовах:**
- a. giman, gums
  - b. bera, barn
  - c. fela, ful

40. Наведіть приклад кількісного аблауту:
- lētan, lailot
  - stelan, stal
  - fela, ful
41. В період індоєвропейської спільності існував розподіл іменників:
- за родом
  - за основою
  - за суфіксом або закінченням
42. До тематичних основ відносяться наступні слова:
- apas, aoasyati
  - phéromen, ferimus
  - pherte, fert
43. До атематичних основ належать наступні слова:
- pherte, fert
  - phéromen, ferimus
  - apas, aoasyati
44. В індоєвропейській мові у іменників існувало:
- 4 відмінки
  - 6 відмінків
  - 8 відмінків
45. У давньогерманській мові зникли наступні індоєвропейські відмінки:
- відкладний, місцевий
  - інструментальний, знахідний
  - кличний, називний
46. Тривалість дієслова в індоєвропейській мові була виражена:
- основою дієслова і називалася “презенсом”
  - закінченням дієслова і називалась “аористом”
  - суфіксом дієслова і називалась “оптативом”
47. У давньогерманських мовах існували наступні основні форми дієслова:
- Infinitiv. Präsens. Präteritum Singular, Präteritum Plural. Partizip II.
  - Infinitiv. Präsens. Präteritum Singular. Partizip II.
  - Infinitiv. Präsens. Präteritum Plural. Partizip II.

48. **Я. Грімм називав умлаутом:**
- часткову зміну голосного кореня під впливом приголосного наступного складу
  - часткову зміну голосного кореня під впливом суфіксу наступного складу
  - часткову зміну голосного під впливом голосного наступного складу
49. **Найбільшого значення для германських мов мав:**
- палатальний перезвук
  - лабіальний перезвук
  - дентальний перезвук
50. **Наведіть приклад Primärumlaut давньонімецькій мові:**
- gast – gēsti
  - maht – mēhti
  - naht – nēhti
51. **Наведіть приклад Sekundärumlaut у середньовісній німецькій мові:**
- mahti – mächte
  - man – mennisko
  - gast – gēsti
52. **До глухих зімкнених загальногерманських приголосних відносилися:**
- p. t. t^w, k
  - p. p^w. t. k
  - p. t. k. k^w
53. **До сонорних у загальногерманській належали:**
- j. w. r. l. m. n.
  - l. m. n.
  - r. l. m. n.
54. **«Напівголосними» у загальногерманській були:**
- r. l. m. n.
  - j. l. m. n.
  - w. l. m. n.
55. **Перший пересув приголосних відомий ще як:**
- Закон Грімма
  - Закон Вернера
  - Закон Раска

56. Перший пересув приголосних може бути представлений наступним чином:

- a. іє. p. t. k. – герм. f. þ. h.
іє. b. d. g. – герм. p. t. k.
іє. bh. dh. gh. – герм. b. d. g.
- b. іє. p. t. k. – герм. b. d. g.
іє. b. d. g. – герм. p. t. k.
іє. bh. dh. gh. – герм. b. d. g.
- c. іє. p. t. k. – герм. b. d. g.
іє. b. d. g. – герм. p. t. k.
іє. bh. dh. gh. – герм. f. þ. h.

57. Наведіть приклад зміни приголосних за законом Вернера:

- a. p. t. k. – f. þ. h.
- b. p. t. k. – b. d. g.
- c. p. t. k. – pf. gh. kh.

58. Наведіть приклад гемінації у західногерманських діалектах:

- a. stairnō – sterno
- b. piscis – fisks
- c. sitan – sittan

59. Наведіть приклад ротацизму:

- a. stairnō – sterno
- b. maiza – mara
- c. pita – pater

60. Видозміна всієї енергетичної структури слова у загальногерманській мові відображена:

- a. у вільному наголосі та послабленні кінця слова
- b. у закріпленні наголосу на початку слова та послабленні кінця слова
- c. у закріпленні наголосу на середині слова та посиленні кінця слова

ЧАСТИНА II

РОЗДІЛ I.

ГОТСЬКА МОВА

1.1. Готська писемність і готські писемні пам'ятки

Поява готської писемності пов'язана з поширенням серед готів у IV ст. християнства. Вважається, що прийняття християнства було пов'язане з ворожнечею між двома готськими вождями – *Атанаріхом* та *Фрітігерном*. У боротьбі з *Атанаріхом* *Фрітігерн* звернувся за допомогою до візантійського імператора *Валента*. *Валент* допоміг розгромити *Атанаріха*, і *Фрітігерн* на знак подяки прийняв християнство.

Першим готським християнським проповідником був *Вульфїла* (*Ульфіла*; *Wulfila* буквально перекладається як 'вовчень'). Він жив у IV ст. (311–382). Для поширення нової релігії *Вульфїла* створив готський алфавіт і переклав на готську мову 'священне писання'. В основу готського письма *Вульфїла* поклав грецький алфавіт, хоча деякі літери були запозичені з інших алфавітів, певно, з латинського та рунічного. Це питання остаточно не вирішене.

Готський алфавіт складався з 27 літер. Літери також вживалися замість цифрових знаків. Дві літери *koppa* (90) та *sampī* (900) мали тільки цифрові значення.

Мова готської Біблії відрізняється одноманітністю, відсутністю синонімічних діалектних форм. Цей факт деякі дослідники намагаються пояснити тим, що переклад був зроблений однією людиною, інші – книжковим характером самої мови, що знаходилась під великим впливом грецького оригіналу.

Усі збережені рукописи готської Біблії є найпізнішими списками вестготського тексту, зробленого остготами в V-VI ст., у період розквіту королівства *Теодоріха*. Висловлювалося припущення, що ці рукописи були не простим відтворенням перекладу, зробленого одним автором, а результатом тривалої обробки і удосконалення.

Збереглося кілька рукописів готської Біблії.

1) *Срібний кодекс (Codex Argenteus)* відноситься до V-VI ст. Початково рукопис складався з 330 сторінок, збереглося 188 сторінок, що містять уривки з чотирьох Євангелій. Рукописом є багрянний пергамент з нанесеними на нього срібними та золотими літерами, який зберігається в університетській бібліотеці Упсале (Швеція).

2) *Амброзіанські кодекси (Codex Ambrosiani)* відносяться до VII-VIII ст., зберігаються в Амброзіанській бібліотеці в Мілані – це уривки з Послання та Нового і Старого завітів.

3) *Каролінський кодекс (Codex Carolinus)* – двомовний рукопис V ст., в якому паралельно наведені готський та латинський тексти.

4) *Гессенський уривок* (названий за місцем зберігання) був знайдений в Єгипті. Складається з двох сторінок пергаменту, які містять готський та латинський тексти.

Більш дрібні готські пам'ятки представлені на восьми сторінках коментаря до Євангелія від Іоанна, уривками з готського календаря, Алкуїновим рукописом IX-X ст., що містить готський алфавіт, глосами, готськими словами та двома латинськими купчими.

Рунічні пам'ятки, авторами яких можливо були готи, – це два коротких написи. Один з них зроблений на каблучці, знайдений серед інших золотих предметів у скарбі на території сучасної Румунії. Другий – це напис на вістрі списа (III ст., знайдений в районі Ковеля), складається лише з одного слова.

Відсутність значних діалектних відмінностей в мові готських пам'яток зовсім не є доказом того, що всі ці тексти були створені у відносно короткий строк одним автором. Можна припустити, що і в розмовно-побутовій мові готських племен не тільки початково не існувало помітних відмінностей, але й пізніше, в епоху утворення вестготського та остготського королівств, якщо існували розбіжності, то вони були дуже незначними. Разом з тим мова готських літературних пам'яток не була простою фіксацією розмовної мови. Велика залежність готських текстів від латинських та грецьких зразків накладала своєрідний відбиток і на лексику цієї писемної мови. Існуюча писемна традиція, яка висходила до IV ст., перешкождала відображенню в готських рукописах процесів розвитку мови. Мова готських рукописів була більш архаїчною, ніж та мова, на якій розмовляли в VI ст. в остготському та в вестготському королівствах.

Незважаючи на окремі фонетичні інновації, на вплив грецьких лексичних та синтаксичних зразків, структура готської мови зберігає систему архаїчних рис германської групи мов. Тому готський матеріал становить особливу цінність для побудови порівняльної граматики германських мов. Давність готських текстів виділяє їх серед писемних пам'яток інших германських мов і привертає увагу при вивченні давніх зв'язків слов'янських та германських, балтійських та германських мов, що складає проблему порівняльної граматики індоєвропейських мов.

Готський алфавіт і назви букв

1	a	aza	60	j	gaaz
2	b	bercna	70	u	uraz
3	g	genna	80	p	pertra
4	d	daaz	90		koppa (ϣ)
5	e	eyz	100	r	reda
6	q	quertra	200	s	sygil
7	z	ezec	300	t	tuz
8	h	haal	400	w	uuinna
9	þ	thyth	500	f	fe
10	i	iiz	600	x	enguz
20	k	chozma	700	w	uuaer
30	l	laaz	800	o	utal
40	m	manna	900		sampi (†)
50	n	noiez			

1.2. Наголос

Готські рукописи ніяк не виділяють наголошені склади. Тому закономірності готського наголосу встановлюються на підставі непрямих даних готської мови з живанням порівняльного матеріалу інших германських мов.

У простих словах, незалежно від кількості складів, наголос завжди припадав на перший склад: *skálks* 'слуга', *skáلكinon* 'слу-

жити', *skáalkinoda* 'служив', *skáalkinodedun* 'служили'; *dágs* 'день', *dágos* 'дні'.

У складних словах наявний головний і другорядний наголос, причому його розподіл був різним у залежності від складу складного слова.

Складні імена у більшості випадків мали головний наголос на першому складі всього комплексу, другорядний – на першому складі другого компоненту. Це стосувалося як сполучення двох іменних основ типу *skáuda-ràip* 'пасок', *wéina-bási* 'виноградина', так і сполучення прислівникової основи або префікса+іменна основа:: *áfar-dàgs* 'наступний день', *ánda-wàurdi* 'відповідь'.

Складні дієслова, якщо вони не були похідними від складної іменної основи, звичайно мали головний наголос на першому складі другого компоненту складного слова, другорядний – на першому складі всього комплексу: *faùragággan* 'йти вперед'; дієслова похідні від складних імен, зберігають наголос на першому складі складного слова: *gagátilon* 'об'єднувати'.

Відмінності в місці наголосу у складних імен і у складних дієслів, першим компонентом яких є прислівникова основа або префікс, пояснюється звичайно тим, що за часів фіксації германського наголосу на першому складі іменні утворення були вже цілком оформленими складними словами, тоді як дієслівні утворення були ще й сполученнями слів. Імена та дієслова, які мали за перший компонент префікс, були підпорядковані тим же закономірностям, що й складні слова.

1.3. Система фонем готської мови. Голосні.

Короткі голосні

У готській мові виділяють три основні споконвічно германські короткі голосні *i*, *u*, *a* і до них згодом додалися ще дві відкриті голосні середнього підйому – [ɛ] (для написання *ai*) та [ɔ] (для написання *au*). Перша виникла як результат розширення короткого *i*, друга – короткого *u*. Розширення мало місце перед *r*, *h*, *η* і отримало назву 'готського переломлення': гот. *wair* 'чоловік' – да., двн. *wer*, дісл. *verr*; гот. *raih̄ts* 'правий' – да. *riht*, двн. *reht*, дісл. *rettr*; гот. *daur* 'двері' – да. *duru*, двн. *turi*, дісл. *dyrr*.

Готська *i* відповідає як *i*, так і *e* в інших германських мовах: гот. *fisks* 'риба' – да., двн., дс. *fisc*, дісл. *fiskr*; гот. *wisan* 'бути' – да., двн., дс. *wesan*, дісл. *vesa*.

Готська *u* відповідала *u* та *o* в інших германських мовах: гот. *sunus* 'син' – да., двн., дс. *sunu*, дісл. *sunr*; гот. *huzd* 'скарб' – да., дс. *hord*, двн. *hort*, дісл. *hodd*.

Готська *a* відповідає *a* в інших германських мовах: гот. *faran* 'мандрувати' – да., двн. *faran*, дісл. *fara*.

Готську систему коротких голосних наближує до загальногерманської відсутність короткого *ō*. Внаслідок переходу *ie. ō* > в герм. *ǫ* в загальногерманській не було короткого *ō*: гр. *hortos*, лат. *hortus* 'садок' – гот. *gards* 'дім', двн. *gart* 'коло', дс. *gard* 'дім', дісл. *gardr* 'огорожа'; лат. *hostis*, ст.-сл. гість – рун. *gastiR* 'гість', гот. *gast*, двн. *gast*.

Розвиток нової фонемі – короткого *ō* в германських мовах відноситься до більш пізнього часу, до періоду їх окремого існування.

Довгі голосні

Система довгих голосних представлена в готській п'ятьма фонемами: *ī* (*eī*), *ū*, *ē*, *ō*, *ā*.

Готські *ē* та *ō* мали закрити вимову, тому *ē* відповідало як загальногерманському відкритому *ē₁* (широкий, відкритий, більш низького підйому), так і закритому *ē₂* (вузький, закритий, середнього підйому): *ē₁* в гот. *lētan* 'залишати' – да. *lætan*, двн. *lazzan*, дісл. *lata*; *ē₂* в гот. *hēr* 'туг' – да., двн., дісл. *hēr*.

Готські *ī* (написання *eī*), *ū*, *ō* відповідали таким же фонемам загальногерманської мови.

Фонема *ā*, яка була відсутньою в загальногерманській через перехід *ie. ā* > *ō*, зустрічається в готському в поодиноких випадках, причому її тривалість встановлюється лише етимологічним шляхом: *brāhta* 'приніс', *pāhta* 'думав', *fāhan* 'ловити'.

Сполучення основних довгих та коротких голосних *e*, *o*, *a* з сонорними в індоевропейській розглядаються в роботах з порівняльного мовознавства як дифтонги. При цьому зазначається, що довгі дифтонги були дуже нестійкими і перетворювались на короткі дифтонги або довгі голосні. У більш пізніх дослідженнях з порівняльної фонології висловлювалась інша думка, а саме,

що є підстави розглядати дифтонги як біфонемні сполучення. У готській писемності засвідчені дифтонги *ai*, *au*, *iu*: *dails* 'частина', *augo* 'око', *liuts* 'лицемірний'. Широко розповсюджена думка, що диграфи *ai*, *au* були двозначними: там, де вони етимологічно відповідали германським двофонемним сполученням *ai* та *au*, вони і в мові готської біблії зберігали відповідний статус: герм. *dailiz 'частина' – гот. *dails*; герм. *augon 'око' – гот. *augo*; але у позиції перед *r*, *h*, *η* диграфи *ai*, *au* означали відкриті короткі монофтонги [ɛ] та [ɔ]. Тому в навчальних посібниках з готської мови прийняті спеціальні діакритичні знаки. Знаки наголосу над *i* та *u* – *ai*, *au* умовно означають монофтонги і відрізняють їх від двофонемних сполучень.

Супротивники цієї точки зору, підкреслюючи послідовність орфографії Вульфїли, вважають, що він не міг тими ж самими літерами позначати різні фонemi. Вони дотримуються думки, що *ai* та *au* монофтонгізувались до створення готської Біблії, а вживання диграфів *ai* та *au* пояснюється впливом грецької орфографії, де вони означали відповідні монофтонги.

Для деяких германістів це тільки питання хронології, оскільки існують переконливі докази того, що в подальшому біфонемні сполучення *ai* та *au* зазнали монофтонгізації в усіх позиціях у слові.

1.4. Старе чергування голосних або аблаут

У загальноєвропейській мові аблаут є чергуванням голосних, не зумовлене їх оточенням, а спонтанне. Германські мови успадкували **аблаут** (нім. *der Ablaut*, англ. **gradation**), тобто чергування голосних у корені, суфіксі або закінченні при постійному складі приголосних у залежності від граматичної форми або від значення слова. Аблаут отримав широкий розвиток в германських мовах. У готській, як і в інших германських мовах, старе чергування голосних виступало в наголошених та ненаголошених словах, коли вони були продуктивним засобом словотворення та формотворення. Старе чергування голосних могло бути якісним і кількісним (*quantitative*, *qualitative*).

Чергування за аблаутом в германських мовах є подальшим розвитком індоєвропейських чергувань.

Якісний аблаут. Якісний аблаут є чергуванням різних голосних і стосується, в основному, голосних *e* та *o* (довгих і коротких):

1. *i* (*ai*) – *ǎ*   *bairan* ‘народжувати’ – *barn* ‘дитя, дитина’;
                          sitan ‘сидіти’ – *satjan* ‘саджати’;
                          siggwan ‘співати’ – *saggws* ‘спів’;
                          niman ‘брати’ – *nam* ‘узяв’.
2. *ē* – *ō*   *lētan* ‘залишати’ – *lailot* [*lɛlōt*] ‘залишив’.

Кількісний аблаут. При кількісному аблауті чергуються різні за тривалістю голосні однієї якості:

1. *i* (*ai*) / *ǎ* – нуль голосного в наголошеному складі:
                          giman ‘приходити’ – *gims* ‘прибуття’;
                          drigkan ‘пити’ – *dragk* ‘питво’;
                          giutan ‘лити’ – *usgutnan* ‘пролитися’;
                          niman ‘брати’, *nam* ‘узяв’ – *nimans* ‘узятий’;
                          bindan ‘зв’язувати’ – *andbundnan* ‘розв’язувати’.
2. *ǎ* – *ō* (кількісно-якісне):
                          fāran ‘їздити’ – *fōr* ‘їхав’;
                          stāndan ‘стояти’ – *gastōan* ‘встановити’;
                          bairan ‘народжувати’ – *berusjos* ‘батьки’.
3. *i* (*ai*) – *ē*
                          stilan ‘красти’ – *stelum* ‘крадіжка’;
                          niman ‘брати’ – *nēmum* ‘ми брали’.

Виникнення чергування за аблаутом пояснюють впливом різного роду наголосу. У кількісному аблауті існує вплив динамічного наголосу, якісний аблаут пов’язують з музичним наголосом.

Ряди аблауту реалізовувались в чотирьох основах, які вважались головними і наводились в якості основних форм дієслова: 1) інфінітив і теперішній час; 2) однина минулого часу; 3) множина минулого часу; 4) дієприкметник II.

Існувало 7 класів сильних дієслів, з яких перші п’ять були побудовані на чергуванні *i* (*ai*)/*ǎ* – нуль голосного в наголошеному складі:

Наприклад:

- 1 клас   *reisan* (‘вставати’) – *rais* – *risum* – *risans*
- 2 клас   *kinsan* (‘спробувати’) – *kaus* – *kusum* – *kusans*
- 3 клас   *bindan* (‘зв’язувати’) – *band* – *bundum* – *bundans*
- 4 клас   *niman* (‘брати’) – *nam* – *nemum* – *nimans*

- 5 клас   *giþan* ('сказати') – *gaþ* – *geþum* – *giþans*
 6 клас   *graban* ('копати') – *grof* – *grobum* – *grabans*
               faraw ('їхати') – *for* – *forum* – *farans*
 7 клас   *haitan* ('називати') – *haihait* – *haihaitum* – *haitans* [ε]

Крім вказаних, існують й інші ряди чергувань, проте вони не були такими поширеними.

Підводячи підсумок сказаному, можна зробити висновок, що чергування за аблаутом отримали в готській мові системний характер, вони широко представлені як у словотворчій (внутрішня флексія), так і в словозмінній системі.

1.5. Характеристика приголосних

У готській існувала наступна система приголосних:

Шумні { *глухі зімкнені: p, t, k, q [kw];*
дзвінки щілинні: þ [b], ð [d], z [g] з позиційними
варіантами b, d, g після носових, на початку слова
і при подвоєнні); z;
глухі щілинні: f, þ, h, hv [hw], s.

Сонорні: *j, w, r, l, m, n.*

Готські сонорні *r, l, m, n*, «напівголосні» *j, w* на ранньому етапі розвитку не відрізнялись від відповідних індоєвропейських фонем, вони функціонували як голосні і як приголосні:

r: гот. *raups*, да. *rēad*, двн. *rōt* 'червоний';

l: гот. *(bi)- laigon* 'облизувати';

n: гот. *пато*, да. *пата* 'ім'я';

j: гот. *jains*, двн. *jener* 'цей';

w: гот. *niujis*, двн. *niuwi* 'новий'.

Особливості готського консонантизму:

1. Дзвінки зімкнені *b, d, g* були позиційними варіантами дзвінких щілинних *þ [b], ð [d], z [g]*. Вони вимовлялись на початку слова, після носового і при подвоєнні: *barn* 'дитя'; *bindan* 'в'язати'; *gairda* [ε] 'пасок'; *twaddje* 'двох'. Готські дзвінки щілинні, так само як і дзвінки зімкнені, були обмеженими певною позицією в слові,

будучи варіантом однієї фонемі. Дзвінкі щілинні виступали між голосними в середині слова: *giban* 'давати'; *fadar* 'батько', *ligan* 'лежати'. Дзвінкі зімкнені *b*, *d*, *g* були новими звуками, які розвинулись з загальногерманських *b [b], *ð [d], *z* **[g]* у певній позиції. Частково цей процес розпочався ще в загальногерманську епоху. Процес розвитку в певній позиції *b*, *d*, *g* < *b [b], *ð [d], **[g]* ще не закінчився до епохи створення готської писемності, у зв'язку з цим фонематично ці зімкнені ще не відокремились від відповідних щілинних і є варіантами однієї фонемі. Цим пояснюється і деяка нез'ясованість у позиційному розподілі обох варіантних рядів.

2. Для готської мови характерне чергування дзвінких щілинних *b [b], *ð [d], *z* в середині слова з глухими *f*, *þ*, *s* в кінці слова і перед глухою *s* (так зване готське оглушення спірантів (щілинних)):

hlaiþis род.в., од. 'хліба' – *hlaiþs* наз.в., од., *hlaiþ* знах.в., од.;

gōdis род.в., од. 'хорошого' – *gōþs* наз.в., од., *gōþ* знах.в., од.;

diuzis род.в., од. 'звіра' – *diuþs* наз.в., од.

Готська орфографія не відобразила жодних розбіжностей у вимові *g*, і тому її глумачення спірне. Але більшість лінгвістів дотримуються думки, що, підпорядковуючись тим самим законами, що і *b* [b] та *ð* [d], *g* в середині слова повинен був чергуватися з відповідними глухими ([χ]) в кінці слова і перед *s*.

3. У готській мові майже повністю відсутнє чергування за законом Вернера у **словозміні**. Воно зовсім не збереглося в утворенні форм сильних дієслів:

гот. *kiusan* – *kaus* – *kusum* – *kusans* 'спробувати, обирати',

да. *ceosan* – *ceas* – *curoþ* – *coreþ*,

двн. *kiusan* – *kōs* – *kurum* – *gekoren* – в усіх мовах, крім готської, третя і четверта форми мають *r* < *z, у готській це *z витіснило *s*.

З найбільшою наочністю відбитки чергування приголосних за законом Вернера збереглися в готському **словотворенні**:

а) *f* – *b* *aflifnan* 'залишатися' – (*bi*)*laibjan* 'залишати';

б) *þ* – *d* *fraþi* 'розум' – *unþrodans* 'нерозумний';

в) *h* – *g* *faheþs* 'радість' – *faginon* 'радіти';

г) *h* – *w* *saihwan* 'бачити' – *siuns* 'видіння', 'зір', 'образ'.

4. У готській мові діяла ще одна закономірність, яка суперечила чергуванням за законом Вернера, – явище *дисиміляції* приголосних. Щілинні і свистячі між двома голосними або голосними та

сонорними ставали (або залишалися) дзвінкими, якщо попередній склад починався з глухого, наприклад, *d*, *b* та словах *auDida* 'пустеля', *witubni* 'знання'. Вони ж залишалися глухими або оглушувалися, якщо попередній склад починався з дзвінкого, як *þ*, *f* в словах *meriþa* 'слух', *waldufni* 'влада'.

5. Деякими особливостями відрізнялись напівголосні *j* (нескладове *i*) та *w* (нескладове *u*). Напівголосна *j* переходила в голосну *i* в абсолютному кінці слова та перед приголосними: *harjis* наз.в., од. 'військо' – *hari* знах.в., од. ; *sōkjan* інф. 'шукати' – *sōkida* мин.ч. Напівголосна *w* переходила в *u* після короткої голосної в абсолютному кінці слова та перед *s*: *triwis* род.в., од. 'дерева' – *triu* наз.в., од.; *naweis* наз.в., множ. 'мерці' – *naus* наз.в., од.

6. Специфіку готської мови складало сполучення *ji*, або голосної *i* (*ei*) залежно від складоподілу після певного звукового комплексу. Після довгої наголошеної голосної, біфонемного сполучення або короткої голосної+приголосна межа проходила одразу за цим комплексом, і тому напівголосна *j* починала новий склад: *sto-jīþ* 'судити', *nas-jīþ* 'рятує'. При скупченні приголосних, при об'єднанні біфонемного сполучення або наголошеної довгої голосної+приголосної або ненаголошеної короткої голосної межа проходила в середині кореневої морфеми, відокремлюючи останній звук кореневої морфеми і відносячи його до кінцевого складу. У результаті в кінцевому складі розвивалася голосна *i*, наприклад: *hāirdēis* 'пастух' (коренева морфема *hāird-*), *sō-keiþ* 'шукає' (коренева морфема *sōk-*).

1.6. Характеристика морфологічної будови готської мови. Морфологічна система в загальноіндоєвропейській мові

Що стосується структури слова, то багато рис германської морфологічної будови успадковані від загальноіндоєвропейської єдності.

Загальноіндоєвропейська була мовою флективної будови, тобто мала розвинену систему відмін і відмінювання.

Іменники (і прикметники) склалися з трьох морфологічних елементів: корінь, основотвірний суфікс та закінчення. Наприклад:

скр.	<i>açv – ā – m</i>	знах. в.од.	(осн. на -ā-)	‘кінь’
гр.	<i>zug – ó – n</i>	наз., знах. в.од.	(осн. на -o-)	‘іго’
лат.	<i>dom – u – s</i>	наз. в.од.	(осн. на -u-)	‘дім’
лит.	<i>av – i – s</i>	наз. в.од.	(осн. на -i-)	‘вівця’
дв.сл.	<i>влък – o – мъ</i>	дав. в. множ.	(осн. на -o-)	‘вовкам’

У період індоєвропейської спільноти вже існувало 3 роди: чоловічий, жіночий, середній. Проте той факт, що до одного типу основ могли відноситись іменники різного граматичного роду, підтверджує припущення про те, що розподіл за основами висходить до глибокої давнини і передує розподілу за родами.

Загальногерманська мова успадкувала основну морфологічну рису загальноіндоєвропейської – флективної будови. Але навіть у найдавніших писемних пам’ятках германських мов, за винятком найдавніших рунічних написів і зокрема готської, трьохморфемна структура слова майже не збереглася. Вірогідно, вже в загальногерманський період діяла тенденція до виділення кореня як носія лексичного значення і закінчення як формального показника, тобто тенденція розвитку двоморфемної структури слова. Надалі, виходячи з германських законів, закінчення будуть зазнавати редукції.

До **основних правил читання** в готській мові відносяться наступні:

1. Диграф *ei* означає довгий голосний [ī], він з’явився з грецької: *eisarn* ‘залізо’, *seius* ‘свій’.
2. Літера *u* означала [u] та [ū]: *ūt* ‘геть’, да. *ūt*, двн. *ūz*, дісл. *ūt*.
3. Літери *e*, *o* означали [ē], [ō]: *lekinon* ‘вилікуватися’, *worjan* ‘кричати’, ‘підривати’.
4. Диграфи *ai*, *au* перед *r*, *h*, *hw* означали монофтонги [ε], [ɔ] і позначались діакритичним знаком *ai*, *au*: *haiŕto* [ε], ‘серце’, *saiŕvan* [ε], ‘бачити’, *saiŕhts* ‘хвороба’; *haihait* [hehait] – од., мин.ч. від *haitan* ‘називати’.
5. Літера *hw* = [hw]: гот. *hveila* ‘час’ – да. *hwil*, двн. *hwīla* (укр. *хвиля*, *хвилина*).
6. Літера *q* = [kw]: *qius* ‘живий’- да. *cwic*, двн. *ques*, дісл *kvirk*.
7. Подвоєння літер *gg* = [ŋ]: *briggan* ‘принести’.

Основні типи відмінювання з поясненнями надаються в нижченаведених таблицях.

Іменник

Голосні основи (сильна відміна)

Основи на -а - (-ја-, -ша-)			Основи на -ō - (ж.р.)				
-а-		-ја-		-ша-	-jō-		
	Ч.р.	С.р.	Ч.р.	С.р.	Ж.р.		
Одн.	Наз. dag's dɛnʲ	waúrdis	haɹjɪs 'військо'	kunɪ 'рід'	kniu 'коліно'	giba 'дар'	bandi 'пуга'
	Род. dagis	waúrdis	Haɹjɪs	kunjɪs	kniwis	gibōs	bandjōs
	Дав. daga	waúrda	haɹja	kunja	kniwa	gibai	bandai
	Знах. dag	waúrd	Haɹi	kuni	kniu	giba	bandja
Множ	Наз. dagōs	waúrda	haɹjōs	kunja	kniwa	gibōs	bandjōs
	Род. dagē	waúrdē	haɹjē	kunjē	kniwē	gibō	bandjō
	Дав. dagam	waúrdam	haɹjam	kunjam	kniwam	gibōm	bandjōm
	Знах. dagans	waúrda	haɹjans	kunja	kniwa	gibōs	bandjōs

Основи на - i -			Основи на - и -				Кореневі основи	
	Ч.р.	Ж.р.	Ч.р.	Ж.р.	С.р.	Ж.р.	Ч.р.	
Одн	Наз.	gast 'гiстг' / ansts 'милiстг'	sunus 'син'	handus 'рука'	faihu 'худоба'	baúrgs 'місто'	manna 'людина' / 'чоловік'	
	Род.	gastis	sunaus	handaus	faihaus	baúrgs	mans	
	Дав.	gasta	sunau	handau	faihau	baúrg	mann	
	Знах	gast	sunu	handu	faihu	baúrg	mannan	
	Зв.	gast	sunu					
Одн	Наз.	gasteis	sunjus	handjus	-	baúrgs	mans, mannans	
	Род.	gastē	suniwē	handiwē	-	baúrgē	manne	
	Дав.	gastim	sunum	handum	-	baúrgim	mannam	
	Знах.	gastins	sununs	handuns	-	baúrgs	mans, mannans	

Приголосні основи

Основи на -и- (слабка відміна)

Основи на -г- Основи на -нд-

	- ии- / - аи-		С.р.	- õи -		- еиі-		Ч. та ж.р.	Ч.р.			
	Ч.р.	Ж.р.		Ж.р.	Ж.р.							
Наз.	guma	'людина'	hairtõ	'серце'	tuggõ	'язик'	managei	'нагові'	brõpar	'брат'	frijõnds	'друг'
Род.	gumins		hairtins		tuggõns		manageins		brõp̄rs		frijõndis	
Дав.	gumin		hairtin		tuggõn		managein		brõp̄r		frijõnd	
Знах.	guman		hairtõ		tuggõn		managein		brõp̄par		frijõnd	
	gumans		hairtõna		tuggõns		manageins		brõp̄rijus		frijõnds	
	gumanē		hairtanē		tuggõnõ		manageinõ		brõp̄rē		frijõndē	
	gumam		hairtam		tuggõm		manageim		brõp̄rum		frijõndam	
	gumans		hairtõna		tuggõns		manageins		brõp̄runns		frijõnds	

Примітка:

В основах на -і-, -и- спостерігається чергування голосного основи за аблаутом.

У кореневих основах відмінкове закінчення додається безпосередньо до основи, яка збігається з коренем.

Основи на -л- мають кілька різновидів залежно від голосного елемента основи, що передає носовому.

Прикметник

Закінчення іменників		Слабка (іменна) відміна прикметників			
		Ч. р.	С. р.	Ж. р.	М. р.
Одн.	Наз. Род. Дав. Знах ,	-a -ins -in -an	-ō -ins -in -ō	-ō -ōns -ōn -ōn	blinda 'сліпий' blindins blindin blindan
					blindō blindōns blindōn blindōn
Множ.	Наз. Род. Дав. Знах ,	-ans -anē -am -ans	-ōna -anē -am -ōna	-ōns -ōnō -ōm -ōns	blindans blindanē blindam blindans
					blindōns blindōnō blindōm blindōns

Відмінювання вказівних займенників		Сильне (займенникове) відмінювання прикметників					
		Ч. р.	С. р.	Ж. р.	Ж. р.		
Одн.	Наз.	sa	ṛata	sō	blinds	blind, blindata	blinda
	Род.	ṛis	ṛis	ṛizōs	blindis	blindis	blindaizōs
	Дав.	ṛamma	ṛamma	ṛizai	blindamma	blindamma	blindai
	Знах.	ṛana	ṛata	ṛō	blindana	blind, blindata	blinda
Множ.	Наз.	ṛai	ṛō	ṛōs	blindai	blinda	blindōs
	Род.	ṛizē	ṛizē	ṛizō	blindaizē	blindaizē	blindaizō
	Дав.	ṛaim	ṛaim	ṛaim	blindaim	blindaim	blindaim
	Знах.	ṛans	ṛō	ṛōs	blindans	blinda	blindōs

Займенник

Особові займенники 1-ої та 2-ої особи		Особові займенники 3-ої особи	
Одн.	Дв.	Множ.	Зворотний займенник
1 особа			
Наз. ik 'я'	wit 'ми обидва'	weis 'ми'	—
Род. meina	ugkara	unsara	seina 'себе'
Дав. mis	ugkis	uns, unsis	sis
Знах. mik	ugkis	uns, unsis	sik
2 особа			
Наз. ru 'ти'	jut 'ви обидва'	jus 'ви'	—
Род. reina	igqara	izwara	—
Дав. rus	igqis	izwis	—
Знах. ruk	igqis	izwis	—
Ч. р.		С. р.	Ж. р.
is 'він', is 'вона'		3 особа ita 'воно'	si 'вона'
'is		imma	izōs
imma		ita	izai
ina			ija
ei		Множина	ijōs
s		ija	izō
iz		izē	im
ē		im	ijōs
i		ija	
m			
in			
s			

Дієслово

Основні форми сильних дієслів

Клас	Інфінітив	Мин.ч., одн.	Мин.ч., множ.	Дієприкметник II
I	greipan 'схопити'	graip	griþum	griþans
II	biugan 'гнути'	baug	bugum	bugans
III	bindan 'зв'язувати'	band	bundum	bundans
IV	niman 'брати'	nam	nēmum	numans
V	qiþan 'сказати'	qarþ	qēþum	qiþans
VI	slahan 'бити'	slōh	slōhum	slahans
VII	haitan letan 'називати' 'залишати'	haihait laiłot	haihaitum laiłotum	haitans letans

Основні форми слабких дієслів

Клас	Інфінітив	Мин.ч., одн.	Мин.ч., множ.	Дієприкметник II
I	satjan 'саджати'	satida	satiðedum	satiþs
II	fiskōn 'вудити рибу'	fiskōda	fiskōðedum	fiskōþs
III	haban 'мати'	habaida	habaiðedum	habaiþs
IV	fullnan 'наповнитись'	fullnōda	fullnōðedum	—

Дієвідмінювання

Сильна дієвідміна		Слабка дієвідміна				
I-VI	VII	I	II	III	IV	
<i>Теперішній час</i>						
Індикатив						
Одн.	nima	haita	nasja	salbo	haba	fullna
	nimis	haitis	nasjis	salbōs	habais	fullnis
	nimip	haitip	nasjip	salbōp	habaip	fullnip
Дв.	nimōs	haitōs	nasjōs	salbōs	habōs	fullnōs
	nimats	haitats	nasjats	salbōts	—	fullnats
Множ.	nimam nimip nimand	haitam haitip haitand	nasjam nasjip nasjand	salbōm salbōp salbōnd	habam habaip haband	fullnam fullnip fullnand

Дієвідмінювання

Сильна дієвідміна		Слабка дієвідміна				
		VI	VII	I	II	III
Одн.	nimai nimais nimai	haitau haitais haitai	nasjau nasjais nasjai	salbō salbōs salbō	habau habais habai	fulln au fulln ais fulln ai
Дв.	nimaiwa nimaits	haitaiwa haitaits	nasjaiwa nasjait	salbōwa salbōts	habaiw a habaits	fullai wa fullaits
Множ.	nimaima nimaiþ nimaina	haitaima haitaiþ haitaina	nasjaima nasjaiþ nasjaina	salbōma salbōþ salbōna	habaima habaiþ habaina	fullnaima fullnaiþ fullnaina

Примітка:

1. В усіх класах сильних дієслів і в I та IV класах слабких дієслів особові закінчення приєднуються до тематичного голосного -i/-a- (i.-e. -e/--o-).
2. II та III класи слабких дієслів є атематичними, оскільки особові закінчення додаються до голосних основи -ō- та -ai-.
3. Оптатив (умовний спосіб) теперішнього часу утворений від основи теперішнього часу за допомогою суфіксу -ai- (i.-e. -oi-).

Сильна дієвідміна			Слабка дієвідміна	
	I – VI	VII	I – IV	
<i>Минулий час</i>				
Індикатив				
Однина	1 ос.	nam	haíhait	nasida
	2 ос.	namt	haíhaist	nasidēs
	3 ос.	nam	haíhait	nasida
Двоїна	1 ос.	nēmu	haíhaitu	nasidēdu
	2 ос.	nēmuts	haíhaituts	nasidēduts
Множ.	1 ос.	nēmum	haíhaitum	nasidēdum
	2 ос.	nēmuþ	haíhaituþ	nasidēduþ
	3 ос.	nēmun	haíhaitun	nasidēdun
Оптатив				
Однина	1 ос.	nēmjau	haíhaitjau	nasidēdjau
	2 ос.	nēmeis	haíhaiteis	nasidēdeis
	3 ос.	nēmi	haíhaiti	nasidēdi
Двоїна	1 ос.	nēmeiwa	haíhaiteiwa	nasidēdeiwa
	2 ос.	nēmeits	haíhaiteits	nasidēdeits
Множина	1 ос.	nēmeima	haíhaiteima	nasidēdeima
	2 ос.	nēmeiþ	haíhaiteiþ	nasidēdeiþ
	3 ос.	nēmeina	haíhaiteina	nasidēdeina

Примітк а:

- Суфікс оптативу минулого часу -I- (в орфографії «ei») приєднується до кореня в сильних дієсловах і до дентального суфіксу в слабких дієсловах в усіх особах, крім 1-ої ос.одн. де слово закінчується на -jau.
- Форми двоїни дієслів деяких класів у готських текстах не засвідчені.

Медіонасив

Індикатив						
Однина	1 ос.	nimada	nasjada	salbōda	habada	habada
	2ос.	nimaza	nasjaza	salbōza	habaza	habaza
	3ос.	nimada	nasjada	salbōda	habada	habada
Множина	1 – 3 ос.	nimanda	nasjanda	salbōnda	habanda	habanda
Оплатив						
Однина	1 ос.	nimaidau	nasjaidau	salbōdau	habaidau	habaidau
	2 ос.	nimaizau	nasjaizau	salbōzau	habaizau	habaizau
	3 ос.	nimaidau	nasjaidau	salbōdau	habaidau	habaidau
Множина	1 – 3 ос.	nimaindau	nasjaindau	salbōndau	habaindau	habaindau

Примітк а:

Готський медіонасив (за походженням це форми і.-є. медіа, середнього стану, що вживаються в готській у значенні пасивного стану) має тільки форми індикативу та оплативу теперішнього часу.

В індикативі особові закінчення додаються до тематичного голосного.

В оплативі закінчення додаються до суфікса -ai-.

Слабкі дієслова IV класу не мають форми медіонасиву.

Імператив

Однина	2 ос.	nim	nasei	salbō	habai	fulln
	3 ос.	nimadau	nasjadau	salbōdau	habadau	fullnadau
Множина	1 ос.	nimam	nasjam	salbōm	habam	fullnam
	2 ос.	nimiḗ	nasjiḗ	salbōḗ	habaiḗ	fullniḗ
	3 ос.	nimandau	nasjandau	salbōndau	habandau	fullnandau

Примітка:

Форма 2 ос.одн. імперативу дорівнює чистій основі теперішнього часу без особового закінчення. Форма 3 ос.одн. утворена за допомогою суфікса -dau.

Форма 3 ос. мн. утворена за допомогою суфікса -ndau.

Основа 2 ос.одн. імперативу всіх слабких дієслів І класу закінчується на -ei. Форма імперативу 2 ос. дв. омонімічна формі 2 ос.дв. індикативу.

Дієприкметник І

nimands	haitans	nasjands	salbōnds	habands	fullnands
---------	---------	----------	----------	---------	-----------

Примітка: Дієприкметник І утворюється від основи теперішнього часу за допомогою суфікса -nd.

Претерито-презентні дієслова

Внаслідок того, що претерито-презентні дієслова утворюють тепе- рішній час, так само як сильні дієслова утворюють минулий час, вони поділяються за тими ж рядами аблауту, що й сильні дієслова.

Теперішній од.	Тепер. мн.	Минулий од.	Минулий мн.	Дієприкметник II
I ряд (клас)				
1. wait 'я знаю'	witun	wissa	wissēdun	-
2. lais 'я знаю'	-	-	-	-
3. áih 'я маю'	aigum	áihta	áihtēdun	-
II клас				
4. daug 'годитися'	-	-	-	-
III клас				
5. kann 'я знаю'	kunnun	kunþa	kunþēdun	kunþs
6. þarf 'я потребую'	þáurbun	þáurfta	-	þáurfts
7. (ga) daz 'я насмілююсь'	(ga)daúrsum	(ga)daúrsta	(ga)daúrstēdun	-
IV клас				
8. man 'я думаю'	munuþ	munda	mundēdun	munds
9. skal 'я повинен'	skulun	skulda	skuldēdun	skulds
10. (ga)nah 'досить'	-	-	-	(bi)naúht
V клас				
11. mag 'я можу'	magum	mahta	mahtēdun	mahts
VI клас				
12. (ga) mōt 'має місце'	-	-	(ga)mōstēdun	-
13. ðg 'я боюсь'	-	ðhta	ðhtēdun	-

Примітка:

У дієсловах aih – aigum, mag-magum немає чергування голосного в одн. і мнж.

Неправильні дієслова

1. Парадигма дієслова *wisan* 'бути' будується суплетивно: форми теперішнього часу утворені від атематичної основи **es-*, решта форм утворені на базі основи *ues (гот. *wis-*)

Теперішній час

Індикатив

Однина	Двоїна	Множина
1 ос.	<i>im</i>	
2 ос.	<i>is</i>	<i>sijum</i> <i>sijuþ</i> <i>sind</i>
3 ос.	<i>ist</i>	

Оптатив

1 ос.	<i>sijau</i>	<i>sijaima</i>
2 ос.	<i>sijais</i>	<i>sijaiþ</i>
3 ос.	<i>sijai</i>	<i>sijaina</i>

Минулий час

1 ос., 3 ос.	<i>was</i>	1 ос.	<i>wēsum</i>
2 ос.	<i>wast</i>	2 ос.	<i>wēsuþ</i>
		3 ос.	<i>wēsun</i>

2. Дієслово *wiljan* 'бажати' характеризується тим, що форми оптативу минулого часу набули значення теперішнього часу індикатива:

	Однина	Двоїна	Множина
1 ос.	<i>wiljau</i>		<i>wileima</i>
2 ос.	<i>wileis</i>	<i>wileits</i>	<i>wileip</i>
3 ос.	<i>wili</i>		<i>wileina</i>
Минулий час			
	<i>wilda</i>		-
Оптатив			
3 ос.	<i>wildēdi</i>		2 ос. <i>wildēdeip</i>

ТЕКСТИ

Вказівки до роботи з готськими текстами

Основним методом вивчення готської мови є читання та переклад текстів. Готські тексти, що представлені в даному навчально-методичному посібнику, є прикладами Євангелій, творами давньописемної клерикальної традиції, богослужбовими уривками так званих «пісень», які графічно виконані латиницею і пунктуаційно відповідають сучасній традиції.

На практичних заняттях виконуються наступні завдання: читання текстів з коментуванням правил, письмовий переклад, лексико-граматичний та етимологічний аналіз. Кожна лексема в тексті розглядається в її початковій формі, з можливими дериватами від одного кореня (gaggan, ana – gaggan, at – gaggan, in – gaggan та ін.), досліджуються відповідники в інших індоевропейських та германських мовах, виявляються рефлексії та історичні зміни в сучасних германських мовах.

LUKAS IV, 1 – 16

1. IP Iesus, ahmins weihis fulls, gawandida sik fram Iaurdanau jah tauhans was in ahmin in auPidai
2. dage fidwor tiguns, fraisans fram diabulau. jah ni matida waiht in dagam jainaim, jah at ustauhanaim Paim dagam, biPe gredags warP.
3. jah gaP du imma diabolus: jabai sunaus sijais gudis, giP Pamma staina ei wairPai hlaibs.
4. jah andhof Iesus wiPra ina qiPands: gamelid ist Patei ni bi hlaib ainana libaid manna, ak bi all waurde gudis.
5. jah ustiuhands ina diabulaus ana fairguni hauhata, ataugida imma allans Piudinassuns Pis midjungardis in stika melis.
6. jah qaP du imma sa diabolus: Pus giba Pata waldufni Pize allata jah wulPu ize, unte mis atgiban ist, jah Pishammeh Pei wiljau,

giba Þata.

7. Þu nu jabai inweitis mik in andwairþja meinamma, wairþiþ Þein all.

8. jah andhafjands imma Iesus qaþ: gamelid ist, frauþan guþ Þeinana

inweitais jah imma ainamma fullafahjais.

9. Þaþroh gatauh ina in Iairusalem jah gasatida ina ana giblin alhs jah qaþ du imma: jabai sunus sijais gudis, wairþ Þuk Þaþro dalaþ;

10. gamelid ist auk Þatei aggilum seinaim anabiudiþ bi Þuk du gafastan Þuk,

11. jah Þatei ana handum Þuk ufhaband, ei huan ni gastagqjais bi staina fotu Þeinana.

12. jah andhafjands qaþ imma Iesus Þatei qiþan ist: ni fraisais frauþan guþ Þeinana.

13. jah ustiuhands all fraistobnjo diabulus, afstoþ fairra imma und mel.

14. jah gawandida sik Iesus in mahtai ahmins in Galeilaian, jah meriþa urrann and all gawi bisitande bi ina.

15. jah is laisida in gaqumþim ize, mikilids fram allaim.

16. jah qam in Nazaraiþ, Þarei was fodiþs, jah galaiþ inn bi biuhtja seinamma in daga sabbato in swnagogein jah ussnoþ siggwan bokos.

Питання і завдання до тексту

1. Які особливості готського вокалізму можна демонструвати на основі даного тексту?

2. Що об'єднує лексичні одиниці „giba“ і „atgiban“ та чим вони відрізняються?

3. Назвіть складові частини слова „ustiuhands“ та охарактеризуйте їх.

4. Знайдіть у тексті займенники і визначте, до якого класу вони належать.

5. Перекладіть текст українською мовою.

LUKAS XV, 11 – 25

11. manne sums aihta twans sunus.

12. jah qaP sa juhiza ize du attin: atta, gif mis, sei undrinnai mik dail aiginis; jah disdailida im swes sein.

13. jah afar ni managans dagans brahta samana allata sa juhiza sunus jah aflaiP in land fairra wisando jah jainar distahida Pata swes seinata libands usstiuriba.

14. biPe Pan frawas allamma, warP huhrus abrs and gawi jainata, jah is dugann alaParba wairPan.

15. jah gaggands gahaftida sik sumamma baurgjane jainis gaujis, jah insandida ina haiPjos seinazos haldan sweina.

16. jah gairnida sad itan haurne, Poei matidedun sweina, jah manna imma ni gaf.

17. qimands Pan in sis qaP: hvan filu asnje attins meinis ufarassau haband hlaibe, iP ik huhrau fraqistna.

18. usstandands gagga du attin meinamma jah qiPa du imma: atta, frawaurhta mis in himin jah in andwairPja Peinamma;

19. ju PanaseiPs ni im wairPs ei haitaidau sunus Peins; gatawei mik swe ainana asnje Peinaize.

20. jah usstandands qam at attin seinamma. nauhPanuh Pan fairra wisandan gasah inna atta is jah infeinoda jah Pragjands draus ana hals is jah kukida imma.

21. jah qaP imma sa sunus: atta, frawaurhta in himin jah in andwairPja Peinamma, ju PanaseiPs ni im wairPs ei haitaidau sunus Peins.

22. qaP Pan sa atta skalkam seinaim; sprauto bringiP wastja Po frumiston jah gawasjiP inna jah gibiP figragulP in handu is jah gaskohi ana fotuns is;

23. jah bringandans stiur Pana alidan ufsneiPiP, jah matjandans wisam waila;

24. unte sa sunus meins dauPs was jah gaqiunoda, jah fralusans was jah bigitans warP; jah dugunnun wisan.

25. wasuPpan sunus is sa alPiza ana akra; jah qimanbs atiddja nehu razn jah gahausida saggwins jah laikins.

Питання і завдання до тексту

1. Знайдіть у тексті претерито-презентні дієслова та охарактеризуйте їх.
2. Чим відрізняються лексичні одиниці „atta“, „attin“, „attins“ та що їх об'єднує?
3. Виберіть з тексту готські іменники сильної відміни.
4. Проаналізуйте іменник „mapna“, з'ясуйте його походження та порівняйте з сучасною німецькою мовою.
5. Перекладіть текст українською мовою.

MATTHAEUS VI, 16 – 30

16. aPpan biPe fastaiP, ni wairPaiP swaswe Pai liutans gaurai; frawdand auk andwairPja seina, ei gasaihvaindau mannam fastandans. amen, qiPa izwis, Patei andnemun mizdon seina.

17. iP Pu fastands salbo haubiP Pein jah ludja Peina Pwah,

18. ei ni gasaihuaizau mannam fastands, ak attin Peinamma Pamma in fulhsnja, jah atta Peins saei saihviP in fulhsnja, usgibiP Pus.

19. ni huzdjaiP izwis huzda ana airPai, Parei malo jah nidwa frawardeiP, jah Parei Puibos ufgraband jah hlifand.

20. iP huzdjaiP izwis huzda in himina, Parei nih malo nih nidwa frawardeiP, jah Parei Puibos ni ufgraband nih stiland.

21. Parei auk ist huzd izwar, Paruh ist jah hairto izwar.

22. lukarn leikis ist augo: jabai nu augo Pein ainfalP ist, allata leik Pein liuhadein wairPiP;

23. iP jabai augo Pein unsel ist, allata leik Pein riqizein wairPiP. jabai nu liuhaP Pata in Pus riqiz ist, Pata riqiz huan filu!

24. ni manna mag twaim fraujam skalkinon; unte jabai fijaiP ainana, jah anParana frijoP; aiPPau ainamma ufhauseiP, iP anParamma frakann. ni maguP guda skalkinon jah mammonin.

25. DuPpe qiPa izwis: ni maurnaiP saiwalai izwarai ha matjaiP jah hua drigkaiP, nih leika izwaramma hue wasjaiP; niu saiwala mais ist fodeinai jah leik wastjom?

26. insaihviP du fuglam himinis, Pei ni saiaand nih sneiPand, nih lisand in banstins, jah atta izwar sa ufar himinam fodeiP ins. niu jus mais wulPrizans sijuP Paim?

27. iP luas izwara maurnands mag anaaukan ana wahstu seinana aleina aina?

28. jah bi wastjos hua saurgaiP? gakunnaiP blomans haiPjos, haiwa wahsjand; nih arbaidjand nih spinnand.

29. qiPuh Pan izwis Patei nih Saulaumon in allamma wulPau seinamma gawasida sik swe ains Pize.

30. jah Pande Pata hawi haiPjos himma daga wisando jah gistradagis in auhn galagiP guP swa wasjiP, haiwa mais izwis leitil galaubjandans?

Питання і завдання до тексту

1. Поясніть, які особливості написання та читання мають лексичні одиниці „hwaíwa“ і „hairto“.
2. Знайдіть у тексті прийменники, поясніть їх значення і порівняйте з сучасною німецькою мовою.
3. Які споріднені форми слова „huzda“ зустрічаються у тексті? Що вони означають?
4. Назвіть складові частини слова „gawasida“ та охарактеризуйте їх.
5. Перекладіть текст українською мовою.

AN DIE KORINTHER I., XV, 26 – 58

26. alluh auk ufhnaiwida uf fotuns imma; aftumista fijands gatairada dauPus.

27. iP biPe qiPiP: alla ufhnaiwida sind, bairht Patei inu Pana izei ufhnaiwida uf ina Po alla.

28. Panuh biPe alla gakunnun sik faura imma, Panuh-Pan is silba sunus gakann sik faura Pamma ufhnaiwjandin uf ina Po alla, ei sijai guP alla in allaim.

29. aiPPau hwa waurkjand Pai daupjandans faur dauPans, jabai allis dauPans ni urreisand? duhve Pau daupjand faur ins?

30. duhve Pau weis bireikjai sijum hueilo hoh?

31. daga hammeh gaswiltandans in izwaraizos hooftuljos, broPrjus,

Poei haba in Xristau lesu frauin unsaramma.

32. jabai bi mannam du diuzam waih in Aifaison, hvo mis boto jabai dauPans ni urreisand? matjam jah drigkam, unte du maurgina gaswiltam.

33. ni afairzjaindau: riurjand sidu godana gawaurdja ubila.

34. usskarjiP izwis garaihtaba jan-ni frawaurkjaid; unkunPi gudis sumai haband; du aiwiskja izwis rodja.

35. akei qiPiP sums: huaiwa urreisand dauPans?...

46. ahmeino.

47. sa fruma manna us airPai muldeins, sa anPar manna, frauja, us himina.

48. huleiks sa muldeina, swaleikai jah Pai muldeinans; hueileiks sa ufarhiminakunda, swaleikai jah Pai ufarhiminakundans.

49. jah swaswe berum manneikan Pis airPeinins, bairaima jah frisaht

Pis himinakundins.

50. Pata auk qiPa, broPrjus, Pei leik jah bloP Piudinassu gudis ganiman ni magun, nih riurei unriureins arbjo wairPiP.

51. sai, runa izwis qiPa: allai auk ni gaswiltam, iP allai inmaidjanda.

52. suns, in brahwa augins, in spedistin Puthaurna; PuthaurneiP auk, jah dauPans usstandand unriurjai, jah weis inmaidjanda.

53. skuld auk ist Pata riurjo gahamon unriurein, jah Pata

diwano gahamon undiwanein.

54. PanuP-Pan Pata diwano gawasjada undiwanein, Panuh wairPiP waurd Pata gamelido: ufsagqiPs warP dauPus in sigis.

55. huar ist gazds Peins, dauPu? huar ist sigis Pein, halja?

56. aPPan gazds dauPaus frawaurhts, iP mahts frawaurhtais witoP.

57. iP guda awiliuP ize gaf unsis sigis Pairh fraujaun unsarana Iesu Xristau.

58. swaei nu, broPrjus meinai liubans, tulgai wairPiP, ungawagidai, ufarfulljandans in waurstwa fraujiins sinteino, witandans Patei arbaiPs izwara nist lausa in fraujiin.

Питання і завдання до тексту

1. Знайдіть у тексті складні іменники та охарактеризуйте їх.
2. Чим відрізняються лексичні одиниці „daupjandans“ і „daupjand“? Що вони означають?
3. Які заперечення зустрічаються у тексті? Порівняйте їх з запереченнями у сучасній німецькій мові?
4. Проаналізуйте слово „ drigkam“, з'ясуйте його походження та порівняйте з сучасною німецькою мовою.
5. Перекладіть текст українською мовою.

MARKUS XV, 1 – 28

1. Jah sunsaiw in maurgin garuni taujandans Ðai auhumistans gudjans miÐ Ðaim sinistam jah bokarjam, jah alla so gafaurds gabindandans Iesu brahtedun ina at Peilatau.

2. jah frah ina Peilatus: Ðu is Ðiudans Iudaie? iÐ is andhafjands qaÐ du imma: Ðu qiÐis.

3. jah wrohidedun ina Ðai auhumistans gudjans filu.

4. iÐ Peilatus aftra frah ina qiÐands: niu andhafjis ni waitht? sai, huan filu ana Ðuk weitwodjand.

5. iÐ Iesus panamais <waitht> ni andhof, swaswe sildaleikida Peilatus.

6. iÐ and dulÐ hwarjoh fralailot im ainana bandjan Ðanei bedun.

7. wasuh Ðan sa haitana Barabbas miÐ Ðaim miÐ imma drob-jandam gabundans, Ðaiei in auhjudau maurÐr gatawidedun.

8. jah usgaggandei alla managei dugunnun bidjan, swaswe sinteino tawida im.

9. iÐ Peilatus andhof im qiÐands: wileidu fraleitan izwis Ðana Ðiudan Iudaie?

10. wissa auk Ðatein neiÐis atgebun ina Ðai auhumistans gudjans.

11. iÐ Ðai auhumistans gudjans inwagidedun Ðo managein ei mais Barabban fralailoti im.

12. iÐ Peilatus aftra andhafjands qaÐ du im: hua nu wileiÐ ei taujau

Ðammei qiÐiÐ Ðiudan Iudaie?

13. iÐ eis aftra hropidedun: ushramei ina.

14. iÐ Peilatus qaÐ du im: hua allis ubilis gatawida? iÐ eis mais hropidedun: ushramei ina.

15. iÐ Peilatus wiljands Ðizai managein fullafahjan, fralailot im Ðana Barabban, iÐ Iesu atgaf usbliggwands, ei ushramiÐs wesi.

16. iÐ gadrauhteis gatauhun ina innana gardis, Ðatei ist praitoriaun, jah gahaihaitun alla hansa.

17. jah gawasidedun ina paurplei jah atlagidedun ana ina Ðaurneina wipja uswindandans

18. jah dugunnun goljan ina: hails, Ðiudan Iudaie!

19. jah slohun is haubiÐ rausa jah bispiwun ina jah lagjandans kniwa inwitun ina.
20. jah biÐe bilailaikun ina andwasidedun ina Ðizai paurpurai jah gawasidedun ina wastjom swesaim. jah ustauhun ina ei ushramidedeina ina.
21. jah undgripun sumana manne, Seimona Kwreinaiu, qimandan af akra, attan Alaiksandraus jah Rufaus, ei nemi galgan is.
22. jah attauhun ina ana GaulgauÐa staÐ, Ðatei ist gaskeiriÐ huairneins staÐs.
23. jah gebun imma drigkan wein miÐ smwrna; iÐ is ni nam.
24. jah ushramjandans ina disdailjand wastjos is wairpandans hlauta ana Ðos, huarjizuh hua nemi.
25. wasuh Ðan hweila Ðridjo, jah ushramidedun ina.
26. jah was ufarmeli fairinos is ufarmeliÐ: sa Ðiudans Iudaie.
27. jah miÐ imam ushramidedun twans wadedjans, ainana af taihswon jah ainana af hleidumein is.
28. jah usfullnoda Ðata gamelido Ðata qiÐando: jah miÐ unsibjaim rahnips was.

Питання і завдання до тексту

1. Які особливості готського консонантизму можна демонструвати на основі даного тексту?
2. Що об'єднує лексичні одиниці „Ðiudan“ і „ Ðiudans“ та чим вони відрізняються?
3. Проаналізуйте слово „tawida“, з'ясуйте його походження та порівняйте з сучасною німецькою мовою.
4. Назвіть складові частини слова „usgaggandei“ та охарактеризуйте їх.
5. Перекладіть текст українською мовою.

MATTHAEUS VIII, 1– 9; 18 – 29

1. Dalaþ Ðan atgaggandin imma af fairgunja, laisfidedun afar imma iumjons managos.

2. jah sai, manna Þrutsfill habands durinnands inwait ina qiÞands: frauja, jabai wileis, magt mik gahrainjan.

3. jah ufrakjands handu attaitok imma qiÞands: wiljau, wairþ h rains! jah suns hrain warþ Þata Þrutsfill is.

4. jah qaþ imma Iesus: saihu ei mann ni qiÞais, ak gagg, Þuk silban ataugei gudjin jah atbair giba Poei anabauþ Moses du weitwodiþai im.

5. afaruh Ðan Þata innatgaggandin imma in Kafarnaum, duatiddja imma hundafaþs bidjands ina

6. jah qiÞands: frauja, Þiumagus meins ligiþ in garda usliþa, harduba balwiþs.

7. jah qaþ du imma Iesus: ik qimands gahailja ina.

8. jah andhafjands sa hundafaþs qaþ: frauja, ni im wairþs ei uf hrot mein inngaggais, ak Þatainei qiþ waurda jah gahailniþ sa Þiumagus meins.

9. jah auk ik manna im habands uf waldufnja meinamma gadrauhtrins jah qiþa du Þamma: gagg, jah gaggiþ; jah anÞamma: qim, jah qimiþ; jah du skalka meinamma: tawei Þata, jah taujiþ.

18. gasaihvands Ðan Iesus managans hiuhmans bi sik, haihait galeipan siponjans hindar marein.

19. jah duatgaggands ains bokareis qaþ du imma: laisari, laistja Þuk, Þishuaduh Þadei gaggis.

20. jah qaþ du imma Iesus: fauhons grobos aigun, jah fuglos himinis sitlans, iþ sunus mans ni habaiþ luar haubiþ sein anahnaiwjai.

21. anÞaruh Ðan siponje is qaþ du imma: frauja, uslaubei mis frumist galeiþan jah gafilhan attan meinana.

22. iþ Iesus qaþ du imma: laistei afar mis jah let Þans dauþans (ga) filhan seinans dauþans.

23. jah innatgaggandin imma in skip, afariddjedun imma siponjos is.

24. jah sai, wegs mikils warþ in marein, swaswe Þata skip gahuliþ wairþan fram wegim; iþ is saislep.

25. jah duatgaggandans siponjos is urraisidedun ina qiþandans; frauja, nasei unsis, fraqistnam.

26. jah qaþ du im Iesus: hva faurhteiþ, leitul galaubjandans! Þanuh urreisands gasok windam jah marein, jah warþ wis mikil.

27. iþ þai mans sildaleikidedun qiþandans: hvileiks ist sa, ei jah windos jah marei ufhausjand imma?

28. jah qimandin imma hindar marein in gauja Gairgaisaine, gamotidedun imma twai daimonarjos us hlaiwasnom rinnandans, sleidjai filu, swaswe ni mahta manna usleiþan þairh Þana wig jainana.

Питання і завдання до тексту

1. Знайдіть у тексті приклади гемінації та поясніть походження цього явища.

2. Які споріднені форми слова „managos“ зустрічаються у тексті? Що вони означають?

3. Проаналізуйте лексичну одиницю „waurda“ , з'ясуйте її походження та порівняйте з сучасною німецькою мовою.

4. Назвіть складові частини слова „galaubjandans“ та охарактеризуйте їх.

5. Перекладіть текст українською мовою.

Johannes XI, 1-46

1. Wasuh þan sums siuks, Lazarus af Beþanias, us haimai Marjins jah Marþins, swistrs izos.

2. wasuh þan Marja, soei salboda fraujan balsana jah biswarb fotuns is skufta seinamma, þizozei broþar Lazarus siuks was.

3. insandedun þan þos swistrjus is du imma qiþandeins: frauja, sai, þanei frijos siuks ist.

4. iþ is gahausjands qap: so siukei nist du dauþau, ak in hauheinais gudis, ei hauhjaidau sunus gudis þairh þata.

5. frijoduh þan Iesus Marþan jah swistar izos jah Lazaru.

6. swe hausida þatei siuks was, þanuh þan salida in þammei was stada twans dagans.

7. þaproh þan afar þata qap du siponjam: gaggam in Iudaian aftra.

8. qeþun du imma þai siponjos: rabbei, nu sokidedun þuk afwairpan stainam Iudaieis, jah aftra gaggis jaind?

9. andhof Iesus: niu twalif sind hveilos dagis? jabai hwas gaggip in dag, ni gastiggqip, unte liuhaþ þis fairhvaus gasaihþ;

10. aþþan jabai hwas gaggip in naht, gastiggqip, unte liuhad nist in imma. 11. þo qap jah afar þata qipþ du im: Lazarus, frijonds unsar, gasaizlep; akei gaggam, ei uswakjau ina.

12. þanuh qeþun þai siponjos is: frauja, jabai slepiþ, hails wairþip.

13. qapuh þan Iesus bi dauþu is; iþ jainai hugidedun þatei is bi slep qeþi. 14. þanuh þan qap du im Iesus swikunþaba: Lazarus gaswalt,

15. jah fagino in izwara, ei galaubjaiþ, unte ni was jainar; akei gaggam du imma.

16. þanuh qap Þomas saei haitada Didimus þaim gahlaibam seinaim: gaggam jah weis, ei gaswiltaima miþ imma.

17. qimands þan Iesus bigat ina juþan fidwor dagans habandan in hlaiwa. 18.. wasuh þan Beþania nehva Iairusaulwmiam, swaswe ana spaurdim fimftaihunim.

19 jah managai Iudaie gaqemun bi Marþan jah Marjan, ei gaþrafstidedeina ijós bi þana broþar izo.

20. iþ Marþa, sunsei hausida þatei Iesus qimiþ, wiþraiddja ina; iþ Marja in garda sat.

21. þanuh qap Marþa du Iesua: frauja, iþ weseis her, ni þau gadauþnodedi broþar meins.

22. akei jah nu wait, ei þishvah þei bidjis guþ, gibiþ þus guþ.

23. qap izai Iesus: usstandip bropar peins.
24. qap du imma Marpa: wait patei usstandip in usstassai in pamma spedistin daga.
25. qap pan <izai> Iesus: ik im so usstass jah libains; saei galaubeip du mis, pahuh ga-ba-daupnip, libaid;
26. jah hvazuh saei libaip jah galaubeip du mis, ni gadaupnip aiw. galaubeis pata?
27. qap imma: jai, frauja, ik galaubida patei pu is Kristus, sunus gudis, sa in pana fairhu qimanda.
28. jah pata qipandei galaiþ jah wopida Marjan, swistar seinu, piubjo qipandei: laisareis qam jah haitip þuk.
29. ip jaina, sunsei hausida, urrais sprauto jah iddja du imma.
30. nip-pan nauhpanuh qam Iesus in weihsa, ak was nauhpanuh in pamma stada þarei gamotida imma Marpa.
- 31.. Iudaieis pan þai wisandans mip izai in garda þrafstjandans ija, gasaihvandans Marjan þatei sprauto usstop jah usiddja, iddjedunuh afar izai qipandans þatei gaggiþ du hlaiwa, ei greitai jainar.
32. ip Marja, sunsei qam þarei was Iesus, gasaihvandeis ina draus imma du fotum qipandei du imma: frauja, ip weiseis her, ni pahuh gaswulti meins bropar.
33. panuh Iesus, sunsei gasah ija greitandein jah Iudaiuns þaieis qemun mip izai gretandans, inrauhtida ahmin jah inwagida sik silban.
34. jah qap: hvar lagidedup ina? qepun du imma: frauja, hiri jah saihv.
35. jah tagrida Iesus. 36 þaruh qepun þai Iudaieis: sai, hvaiwa frioda ina.
37. sumai pan ize qepun: niu mahta sa izei uslauk augona pamma blindin gataujan ei jah sa ni gadaupnodedi?
38. panuh Iesus aftra inrauhtips in sis silbin gaggiþ du pamma hlaiwa. wasuh pan hulundi jah staina ufarlagida was ufaro.
39. qap Iesus: afnimip pana stain. qap du imma swistar þis

daupins Marþa: frauja, ju fuls ist; fidurdogs auk ist.

40. qap izai Iesus: niu qap þus þatei jabai galaubeis, gasaihvis wulþu gudis?

41. ushofun þan þana stain þarei was. iþ Iesus uzuhhof augona iup jah qap: atta, awiliudo þus, unte andhausides mis;

42. jah þan ik wissa þatei sinteino mis andhauseis; akei in manageins þizos bistandeins qap, ei galaubjaina þatei þu mik insandides.

43. jah þata qifands stibnai mikilai hropida: Lazaru, hiri ut!

44. jah urrann sa dauþa gabundans handuns jah fotuns faskjam, jah wlits is auralja bibundans. qap du im Iesus: andbindiþ ina jah letiþ gaggan.

45. þanuh managai þize Judaiei þai qimandans at Marjin jah sailvandans þatei gatawida, galaubidedun imma.

46. sumaiþþan ize galiþun du Fareisaium jah qeþun du im þatei gatawida Iesus.

Питання і завдання до тексту

1. Знайдіть у тексті слабкі дієслова, проаналізуйте їх та порівняйте з формами дієслів у сучасній німецькій мові.

2. Порівняйте лексичні одиниці „sironjam“ і „sironjos“ . Що об'єднує їх та чим вони відрізняються?

3. Виявіть у тексті лексичну групу слів зі значенням спорідненості, проаналізуйте їх та порівняйте з сучасною німецькою мовою.

4. Назвіть складові частини слова „gataujan“ та охарактеризуйте їх.

5. Перекладіть текст українською мовою.

ТЕСТ ДО КУРСУ «ГОТСЬКА МОВА»

1. Перші відомості про готів з'явилися:
  - a. II-I в. до н.е.
  - b. I-II в. н.е.
  - c. III-IV в. н.е.
  - d. III-IV в. до н.е.
2. Християнство серед готів було поширено:
  - a. I в. н.е.
  - b. II в. н.е.
  - c. III в. н.е.
  - d. IV в. н.е.
3. Християнство поширив готський вождь:
  - a. Атанаріх
  - b. Фрітігерн
  - c. Вульфла
  - d. Валент
4. Готи називали себе:
  - a. gutpiodos
  - b. gutpiudi
  - c. gutpuida
  - d. gutpuadi
5. Перші зіткнення готів з римлянами були:
  - a. I в. н.е.
  - b. II в. н.е.
  - c. III в. н.е.
  - d. IV в. н.е.
6. Степових готів Причорномор'я називали:
  - a. greutungī
  - b. trewa
  - c. treutungī
  - d. gudas
7. Лісових готів Причорномор'я називали:
  - a. greutungī
  - b. tervingī
  - c. tirovingī
  - d. gudas

8. Найбільшої могутності готи здобули в IV ст. при:
- Клавдії
  - Ерманаріху
  - Валенті
  - Велізарії
9. Перший готський алфавіт з'явився у IV ст. н.е. та називався:
- вувльфіліанським
  - валентським
  - фрітігернським
  - атанаріхським
10. У готській мові були відсутні:
- a* та *o*
  - o* та *a*"
  - ii* та *i*
  - i* та *ii*"
11. У готській мові відсутнє:
- I пересув приголосних
  - явище ротацізму
  - послаблення кінця слова
  - чергування за законом Вернера
12. Складотворними в готській мові могли бути:
- w, j, r, l
  - g, m, n
  - g, l, s, n
  - j, g, m, n
13. Морфологічній будові готської мови притаманна:
- двоморфемна структура слова
  - трьохморфемна структура слова
  - чотирьохморфемна структура слова
  - п'ятиморфемна структура слова
14. «Ми обидва» у готській позначалося як:
- weis
  - jus
  - jut
  - wit

15. «Ви обидва» у готській мові позначалося як:
- weis
  - jus
  - jut
  - wit
16. «Батько» у готській відповідало слову:
- aupida
  - atta
  - aufto
  - aunsa
17. На початку V ст. Рим був захоплен вестготами на чолі з:
- Аларіхом
  - Фрітігерном
  - Теодоріхом
  - Ерманаріхом
18. У V ст. Остготські племена здобули свого розквіту на чолі з:
- Аларіхом
  - Ерманаріхом
  - Фрітігерном
  - Теодоріхом
19. Готи та інші східні племена романізувалися в:
- IV-V ст. н.е.
  - V-VI ст. н.е.
  - VI-VII ст. н.е.
  - VII-VIII ст. н.е.
20. У східно-германських мовах панувала тенденція до:
- звуження голосних
  - поширення голосних
  - редукції голосних
  - подовження голосних
21. Для консонантизму східно-германських племен притаманний перехід:
- глухих у дзвінкі спіранти $f > t(B)$
  - дзвінких у глухі "Б(в) $> f(X)$
  - зімкнених у глухі $ш > f$
  - глухих у зімкнені $f > m$

22. Поява готської писемності пов'язана з появою та поширенням у них:
- католицизму
  - християнства
  - протестантства
  - мусульманства
23. Більш досконалим пам'ятником готської мови та писемності є наступний переклад Біблії:
- Срібний кодекс
  - Амброзіянський кодекс
  - Алкуїновий кодекс
  - Каролінський кодекс
24. Переклад Біблії був зроблений:
- Валентином
  - Вульфілою
  - Атанаріхом
  - Константином
25. «Жити» у готській мові було відповідно слову:
- bauan
  - beidan
  - beiran
  - baيران
26. Цифру 100 у готській мові позначало слово:
- korpa
  - reda
  - utal
  - samri
27. Слово «ezes» у готській мові означало:
- 3-g
  - 5- e
  - 7- z
  - 10-i
28. Готський алфавіт складався з:
- 25 літер
  - 26 літер
  - 27 літер
  - 28 літер

29. Наведіть приклад розширення короткого «i»:
- a. daur
  - b. wair
  - c. wisan
  - d. fisk
30. Наведіть приклад розширення короткого «и»:
- a. augo
  - b. liutan
  - c. daur
  - d. gums

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ДО ЧАСТИНИ II

англ. – англійська
безос. – безособовий
бот. – ботанічний
відн. (займ.) – відносний (займенник)
вказ. –
вказівний *гот.*
– готська *гр.* –
грецька
дав. (від.) – давальний (відмінок)
да. – давньоанглійська
дгерм. –
давньогерманська *дісл.* –
давньоісландська
двн. – давньовірхньонімецька
дс. –
давньосаксонська
дв.ч. – двоїна (число)
див. – дивись
дієприк. – дієприкметник
дієсл. – дієслово
ж.р. – жіночий рід
займ. – займенник
зап. – заперечення
зв. – зворотний
знах. (від.) – знахідний (відмінок)
іє. – індоєвропейська
ім. – іменник
інстр (від.) – інструментальний (відмінок)
ітер. – ітеративний
клич. (від.) – кличний (відмінок)
лат. – латинська
мед.пас. – медіопасив
мин. (ч.) – минулий
(час)
мн. (ч.) – множина (число)

наз.(від.) – називний (відмінок)
найв.ст. – найвищий ступінь
нак. – наказовий
невідм. – невідмінюване
неозн. (займ.) – неозначений (займенник)
непр. – неправильне
одн.(ч.) – однина (число)
пит. (займ.) – питальний (займенник)
поз.ст. – позитивний ступінь
пор. – порівняй
пор.ст. – порівняльний ступінь
пос. – посилювальний
прет-през. (дієсл.) – претерито-презентне дієслово
приг. – приголосна основа
прийм. – прийменник *прикм.*
– прикметник
присв.(займ.) – присвійний (займенник)
присл. – прислівник
ред. (дієсл.) – редуплікуюче (дієслово)
род. (від.) – родовий (відмінок)
рун. – рунічна
свн – середньовірна німецька
сл.дієсл. – слабке дієслово
сн.дієсл. – сильне дієслово *спол.*
– сполучник
с.р. – середній рід *субст.*
– субстантивне *супл.* –
суплетивне
теп. (час) – теперішній (час)
част. – частка *числ.*
– числівник *ч.р.* –
чоловічий рід

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Годубенко Л. М., Кулина І. Г., Козак Т. Б. Практикум з курсу "Вступ до германської філології", Одеса: Фенікс, 2019, 152 с.
2. Євченко В.В. Готська мова. Тексти, коментар, словник: Навч. посібник. Вінниця: Фоліант, 2004. 410 с.
3. Кулина І. Г., Янер О. С. Історія німецької мови : навч. посіб. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с.
4. Левицький В.В. Основи германістики / В.В. Левицький – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 528 с.
5. Левицький В.В. Історія німецької мови. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2007. – 216 с.
6. Таранець В.Г. Діахронія мови. Збірка статей. Одеса: Друкований дім, 2008, 232с.
7. Таранець В.Г. Енергетична теорія мови / В.Г. Таранець – 2-е вид. доп. – Одеса: Друкований дім, 2014. – 188 с.
8. Berner E., Wolf, Norberd R., Schmidt W., Langner H. Geschichte der deutschen Sprache. Teil 1 und Teil 2. – S. Hirzel Verlag, 2020. – 509 s.
9. Bublyk W.N. Geschichte der deutschen Sprache / W.N. Bublyk – Вінниця: Нова книга, 2004. – 266 с.
10. Coseriu E. Synchronie, Diachronie und Geschichte: das Problem des Sprachwandels / E. Coseriu – München: Fink, 1974. – 250 S.
11. Ganslmayer C., Schwarz C. Historische Wortbildung: Theorien – Methoden – Perspektiven. – Georg Olms Verlag AG, Hildesheim, 2021. – 453 S.

- 12.Hartmann S. Deutsche Sprachgeschichte. – Narr Francke Attempo Verlag, 2018. – 376 s.
- 13.Haß-Zumkehr U. Deutsche Wörterbücher - Brennpunkt von Sprach- und Kulturgeschichte / Ulrike Haß-Zumkehr. - Berlin-New York: Walter de Gruyter, 2019. - 436 S.
- 14.Henne H. Nachdenken über Wörterbücher: Historische Erfahrungen. In: Drosdowski, Günther/ Henne, Helmut/ Wiegand, Herbert Ernst: Nachdenken über Wörterbücher / Helmut Henne. - Wien-Zürich: Mannheim, 2018. - S. 7- 49.
- 15.Hübner G. Ältere deutsche Literatur / G. Hübner – A. Francke Verlag Tübingen, 2015. – 2. Auflage. – 357 S.
- 16.Lewizkij V. Geschichte der deutschen Sprache. Winnyzja: Nova Knyha Verlag, 2011, 250 S.
- 17.Lewizkij V., Heinz-Dieter Pohl. Geschichte der deutschen Sprache. Winnyzja: Nova Knyha Verlag, 2010, 254 S 118
- 18.Schmid H.U. Einführung in die deutsche Sprachgeschichte / H.U. Schmid – Verlag J.B. Metzler Stuttgart, Weimar, 2009. – 299 S.
- 19.Schmidt W. Geschichte der deutschen Sprache / W. Schmidt – S. Hirzel Verlag, Stuttgart, 2007. – 10. Aufl. – 489 S.
- 20.Schmidt W. Geschichte der deutschen Sprache. Ein Lehrbuch für das germanistische Studium, verbesserte und erweiterte / Wilhelm Schmidt.- Stuttgart: S. Hirzel, 2019. - 517 S.
- 21.Schmidt W., Berner E., Wolf N., Langner H. Geschichte der deutschen Sprache Teil 1 und 2. Ein Lehrbuch für das germanistische Studium.–12 Aufl. Hirzel Verlag. – Stuttgart, 2020. – 509 S.
- 22.Schweikle G. Germanisch-deutsche Sprachgeschichte im Überblick / G. Schweikle – Stuttgart: Metzler, 1987. – 2., verb. u. erg. Aufl. – 272 S.

23.Sonderegger S. Althochdeutsche Sprache und Literatur: Eine Einführung in das älteste Deutsch / Stefan Sonderegger. - Berlin - New York: Walter de Gruyter, 2018. - 390 S.

24.Speyer A. Deutsche Sprachgeschichte / A. Speyer – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2010. – 128 S.

25.Studie A. Deutsche Sprache gestern und heute / A. Studie – Wilhelm Fink, 2007. – 6. Auflage.– 277 S.

26.Steinmeyer E. Die kleineren althochdeutschen Sprachdenkmäler / E. Steinmeyer – Berlin, Zürich: Weidmannsche Verlagsbuchhandlung, 1963. – 2. Aufl. – 408 S.

27.Wolff G. Deutsche Sprachgeschichte: von den Anfängen bis zur Gegenwart. – Francke, 2004. – 318 S.

28.Zimmermann S. Grammatikvermittlung in Deutschlehrbüchern der Jahrgangsstufe 5. Die Wortarten Substantiv, Verb und Adjektiv. – GRIN Verlag, 2017. – 18 S.

Wörterbücher:

29.Етимологічний словник германських мов / В.В. Левицький // Вінниця: Нова Книга, 2010. – т.1 – 616 с., т. 2 – 368 с.

30.Althochdeutsches Wörterbuch / R. Schützeichel // Tübingen: Max. Niemeyer Verlag, 2006. – 6., erg. Aufl. – 443 S.

ГОТСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

–А–

- aba** ч.р. -п- (род. мн. **abne**, дав. **abnam**) чоловік
abrs прикм. -а- сильний
af прийм. з дав. з того часу як, з...
af-aikan ред. дієсл. заперечувати, відрікатися
af-airzjan сл.дієсл. 1 обманювати, спокушатись
afar присл. потім, прийм. з дав., знах. після
afardags ч.р. -а- наступний день
afar-gaggan ред. непр. дієсл. слідувати за кимось
af-blindnan сл. дієсл. 4 засліпнути **afdomeins** ж.р. -і/ō- про-
кльони, вирок
af-domjan сл.дієсл. 1 проклинати, засуджувати.
afdrugkja ч.р. -п- п'яниця
af-dumbnan сл.дієсл. 4 замовкнути
af-filhan сн. дієсл. 3 ховати
af-gaggan ред. непр.дієсл. піти
afgrundīþa ж.р. -ō- пропасти
afguþs (d) прикм. -а- безбожний
af-hrainjan сл. дієсл. 1 очищувати
af-letan ред. дієсл. відпустити
af-leiþan сн.дієсл. 1 йти, відправлятися
af-lifnan сл.дієсл. 4 залишатися, залишитись
af-maitan ред.дієсл. відрубати, відсікти
af-niman сн.дієсл. 4 відняти, відібрати
af-satjan сл.дієсл. 1 відпускати, розлучатись
af-skaidan ред.дієсл. відділити, відлучити
afta присл. позаду
aftana присл. ззаду
af-standan непр. сн.дієсл. 6 відступати
af-swairban сн.дієсл. 3 стерти
aftaro присл. ззаду
af-tiuhan сн.дієсл. 2 відкликати, піти
aftra присл. знову, назад
aftuma прикм. пор.ст. останній

aftumists *найв.ст.* (самий) останній
af-þwahan *сн.дієсл.* б змити, вимитись
af-wairpan *сн.дієсл.* з дав. закинути, відкинути
af-walwjan *сл.дієсл.* 1 відкатитися відвалитися
af-wandjan *сл.дієсл.* відвернути, відкинути, зрадити
aggilus *ч.р.* – u/i- (*гр.*) янгол
aggwus *прикм.* -и- вузький, тісний
agis *с.р.* -а- страх, жах
aglus *прикм.* -и- важкий, *присл.* **agluba**
ahma *ч.р.* -п- дух
ahtau *числ.* вісім
ahtautehund *числ.* вісімдесят
ahtuda *числ.* восьмий
alva *ж.р.* -ō- ріка, вода
aigan *прет.-през. дієсл.* мати, *мин., од.* **áihta**
aigin *с.р.* -а- власність, майно
áih *теп.од.* 1, 3-я ос. від aigan
aihtron *сл.дієсл.* 2 жебрати, жебракувати, молитися
aihwatundi *ж.р.* -jō- терен, реп'ях
ainaha *сл.прикм.* єдиний
ainfalþs *прикм.* -а- простий
ainlif (b) *числ.* одинадцять
aíns *числ.* один
ainshun *займ.* ніякий, ніхто
áir *присл.* рано
airinon *сл.дієсл.* 2 бути послом
áirizans *пор.ст., мн.* давні
airþa *ж.р.* -о- земля
airþeins *прикм.* -а- земний
airus *ч.р.* -и- посол
aiþei *ж.р.* -п- мати
aiþs (þ) *ч.р.* -а- клятва
aiþþau *спол.* або
aiwaggeli *с.р.* -ја-, **awaggeliþo** *ж.р.* -п- (*гр.*) євангеліє
aiweins *прикм.* -а- вічний
aiwiski *с.р.* -ја- сором, ганьба
aiwiskon *сл.дієсл.* 2 бешкетувати, бесчинствувати
aiws *ч.р.* -а/i- час, вічність, *присл.* **ni aiw** ніколи

aiwɣaristia (гр.) подяка
aiz с.р. -а- мідь, мідні гроші
ak спол. але, проте
akei спол. але
akran с.р. -а- плід
akranalaus прикм. -а- безплідний
akrs ч.р. поле, оранка
alan сн.дієсл.б рости, харчуватись **alapaɾba** сл.прикм. терпіти
 нужду в усьому
alds ж.р. -і- людський вік, вік, час
aleina ж.р. -ō- лікоть (міра довжини)
alew с.р. -а- масло (запозичення)
alhs ж.р. корен. храм
alja спол., прийм. з дав. крім
aljakuns прикм. -і/ја- той, що прийшов з чужого краю, племені
aljaleiko присл. інакше
aljan сл.дієсл. 1 відгодовувати
aljanon сл.дієсл. 2 старанно, заздрити
aljar присл. в іншому місці
aljaɾ присл. кудись в інше місце
aljaɾpro присл. з іншого місця
aljis займ. прик. -ја- інший
allapro присл. з усіх боків
allawaurstwa ч.р. -п- досконалий
allis присл. взагалі, зовсім, спол. оскільки
alls сн.прикм. увесь, будь-який, цілий **alpeis** прикм. -ја- старий
amen (гр.) істинно
an частка, звичайно у сполученні з зап. ж
ana прийм. з дав., знах. на, до, в, через (через день)
ana-aukan ред.дієсл. додати
ana-biudan сн.дієсл. 2 заповідати, повелівати, наказувати
anabusns ж.р. -і- повеління, наказ, заповідь
ana-drigkan sik сн. дієсл. 3 напитися
anafilh с. р. -а- переказ, стан, повідомлення, порада
ana-filhan сн. дієсл. 3 передати, повідомити, рекомендувати
ana-gaggan непр.ред.дієсл. приходити
ana-haban сл.дієсл. 3 володіти, охоплювати
ana-hnaiwjan сл.дієсл. 1 класти, схилити

ana-kumbjan *сл.дієсл.1* лежати (за столом)
analaugns *прикм. -i/ја-прихований, таємний, присл. analaugniba*
ana-mahtjan *сл.дієсл.1* мучити
anaminds *ж.р. -i-* прихована думка, пропозиція
ana-nauþjan *сл.дієсл.1* змушувати, спонукати
ana-niuþjan *сл.дієсл.1* оновлювати
ana-praggan *ред.дієсл.* утискати
anaqiss *ж.р. -i-* богохульство
ana-qiuþjan *сл.дієсл.1* оживляти
anasiuns *прикм. -i/ ја-* видимий **anastodeins** *ж.р. -i/ō-* початок
ana-stodjan *сл.дієсл.1* починати **anaþaima** (*гр.*) анафема
and *прийм. із знах.* по, вздовж, до, на, над
andahafts *ж.р. -i-* відповідь
andalauni *с.р. -ја-* винагорода
andanahti *с.р. -ја-* вечір
andaneifþa *ч.р. -п-* ворожий
andanems *прикм. -i/ја-* приємний
andanumts *ж.р.-i-* прийняття, піднесення
and-niman *сн. дієсл.4* прийняти
andaþahts *прикм. -а-* розумний
andaugi *с.р. -ја-* обличчя
andaugjo *присл.* відкрито
andawaurdi *с.р. -ја-* відповідь
andbahti *с.р. -ја-* служба
andbahtjan *сл.дієсл.1* служити
andbahts *ч.р.* слуга
and-beitan *сн. дієсл.1* із знах. ляяти, заборонити, погрозувати
and-bindan *сн. дієсл.3* відв'язувати, розв'язувати
and-bundnan *сл.дієсл.4* розв'язатися **andasets** *прикм. -i/ја-*
 мерзенний
andastapjis *ч.р. -ја-* супротивник
and-hafjan *сн.дієсл.6* відповідати
and-hausjan *сл.дієсл.1* слухатись, виконувати
andhuleins *ж.р. -i/ō-* викриття
and-huljan *сл.дієсл.1* відкривати, викривати
andizuh *спол.* інакше, проте
andstald *с.р. -а-* допомога
and-staldan *ред.дієсл.* постачати

and-standan *сн.дієсл.* 6 опиратися
andwairþi *с.р.* -ја- присутність, теперішній час, особа, особистість
and-wasjan *сл.дієсл.* 1 роздягти, зняти одяг
and-waurdjan *сл.дієсл.* 1 заперечувати
anþar *займ.прикм.* -а- інший
anþarleiko *присл.* інакше
apaustaulus *ч.р.* -ц/і- (*гр.*) апостол
aqizi *ж.р.* -jō- сокира
arbaidjan *сл.дієсл.* 1 працювати, мучитись
arbaiþs (d) *ж.р.* -і- робота, ускладнення, нужда
arbi *сер.р.* -ја- спадок
arbinumja *ч.р.* -п- спадкоємець
arbja *ч.р.* -п- спадкоємець
arbjo *ж.р.* -п- спадкоємиця
arhuzna *ж.р.* -ō- стріла
arjan *ред. (?) сл. дієсл. (?)* орати
armahairtīþa *ж.р.* -ō- милосердя, милість, милостиня
armahairts *прикм.* -а- милосердний **armaio** *ж.р.* -п- милосердя,

МИЛОСТИНЯ

arman *сл.дієсл.* 3 із знах.зглянутись
arms *прикм.* -а- бідний, нещасний, *ім. ч.р.* -і- рука
asans *ж.р.* -і- літо, жнива
asilus *ч.р.* -у- (*лат.*) віслюк
asiluqairnus *ж.р.* (?) -у- млин, жорнов, який приводить у рух

ВІСЛЮК

asneis *ч.р.* -ја- поденник, найманий працівник
asts *ч.р.* -а- гілка
at *прийм.з дав. та знах.* від, біля, до
at-augjan (sik) *сл.дієсл.* 1 показати, показатися
at-bairan *сн.дієсл.* 4 принести
at-gaggan *ред.непр.дієсл.* підійти, прийти
at-giban *сн.дієсл.* 5 віддати, передати
at-haitan *ред.дієсл.* підкликати
atisk (?) *знах.одн.* засіяне поле (*двн, свн ч.р.* -а-)
at-lagjan *сл.дієсл.* 1 покласти, роздати, кинути
at-sailuan *сн.дієсл.* 5 звернути увагу, дивитися, стерегтися
at-steigan *сн.дієсл.* 1 спуститися, зійти
atta *ч.р.* -п- батько

at-tekan *ред.дієсл.* з дав.торкнутися
attila *змениш.* від *atta*
at-tiuhan *сн. дієсл.* 2 відвести
aḥḥan *спол.* проте, але
audagei *ж.р.* -п- блаженство
audags *прикм.* -а- блажений
aufto *присл.* мабуть, може бути
augadauro *с.р.* -п- вікно
augjan *сл.дієсл.* 1 показувати
augo *с.р.* -п- око
auhjodus *ч.р.* -у- заколот
auhns *ч.р.* -і- піч
auhsa *ч.р.* -п- бик
auhuma *прикм., пор. ст.* вище, *auhumists найв.ст.* вищий, див.
gudja
auk *спол.* адже, саме
aukan *ред.дієсл.* збільшуватись
auknan *сл.дієсл.* 4 збільшуватись **aurali** *с.р.* -ја- (лат.) хустка
auso *с.р.* -п- вухо
auḥida *ж.р.* -ō- пустеля
auḥeis або **auḥs** *прикм.* пустельний
aweḥi *с.р.* -ја- стадо овець **awiliudon** *сл.дієсл.* 2 дякувати
awiliuḥ (d) *с.р.* -а- подяка
azets *прикм.* -а- легкий
azgo *ж.р.* -п- попіл

–В–

-ba *част.* якщо
badi *с.р.* -ја- ліжко
bagms *ч.р.* -а- дерево
bairan *сн.дієсл.* 4 принести, народжувати
bairgahei *ж.р.* -п- гірська місцевість
bairgan *сн.дієсл.* 3 з дав. ховати, зберігати
bairhtei *ж.р.* -п- світ, ясність
bairhts *прикм.* -а- світлий, ясний, очевидний, *присл.* **bairhtaba**
baitrei *ж.р.* -п- гіркота
baitrs *прикм.* -а- гіркий

bajops *приг.* обидва
balgs *ч.р.* -і- міхи
balsan *с.р.* -а- бальзам (*лат.*)
balḥaba *присл.* сміливо, відверто **balweins** *ж.р.* -і/ō мука
balwjān *сл.дієсл.* 1 з *дав.* мучити
bandi *ж.р.* -jō- кайдани
bandja *ч.р.* -п- полонений, в'язень
bandwa *ж.р.* -wō- знак
bandwo *ж.р.* -п- знак
banja *ж.р.* -jō- удар, рана
bansts *ч.р.* -і- житниця
barn *с.р.* а- дитя
barnilo *с.р.* -п- дитинка
barniski *с.р.* -ja- дитячість
barnisks *прикм.* -а- дитячий
batiza *пор. ст.. від goḥs* кращий, краще
baḥ *мин. од. 1, 3-а ос. від bidjan*
bauains *ж.р.* -і- житло
bauan *непр.дієсл.* (*сн. теп., сл. мин. bauaida*) жити, мешкати
baur *ч.р.* -і- син, народжений
baurgja *ч.р.* -п- городянин
baurgs *ж.р.* *приг.* башта, укріплене місце, місто
baurgswaddjus *ж.р.* -и- міська стіна, мур
beidan *сн.дієсл.* 1 з *род.* чекати
beist *с.р.* -а- тісто, закваска
beitan *сн.дієсл.* 1 кусати, кусатися
berusjos *мн. ч.р.* -ja- батьки
bi *прийм. із знах. та дав.* про, по, біля
bi-aukan *ред.дієсл.* додавати
bi-bindan *сн.дієсл.* 3 об'язувати, пов'язувати
bidā *ж.р.* -ō- прохання, молитва
bidagwa *ч.р.* -п- жебрак
bidjan (bidan) *непр.сн.дієсл.* 5 просити, молити, жебракувати
bi-gitan *сн.дієсл.* 5 знаходити
bihait *с.р.* -а- плітки, погана слава
bihaitja *ч.р.* -п- хвалько
bihue *пит.присл.* звідки, як
bi-laibjan *сл.дієсл.* 1 залишати

bi-laikan *ред.дієсл.* висміяти, знущатись

bi-leiḅan *сн.дієсл.* 1 покинути

bindan *сн.дієсл.* 3 зв'язати

bi-qiman *сн.дієсл.* 4 із знах. напасти на когось

bireikei *ж.р.* -n- небезпека, **birekjai wisan** зазнавати небезпеки,

бідн

birodeins *ж.р.* -i/ō наклеп, ремство

bi-rodjan *сл.дієсл.* 1 ремствувати

bi-sailuan *сн. дієсл.* 5 оглянути

bi-satjan *сл.дієсл.* 1 огороджувати

bi-sitan *сн.дієсл.* 5 населяти: *тільки дієприкм. I: ana allaim ɸaim*

bisi-tandam ina на всіх, хто живе навко- до нього

bisitands *ч.р.* -nd- сусід

bi-speiwan *сн.дієсл.* 1 оплювати

bi-standan *сн.дієсл.* 6 стояти навколо, біля **bisunjane** *присл.*

навокolo

bi-swairban *сн.дієсл.* 3 сушити, осушувати, витирати

bi-tiuhan *сн.дієсл.* 2 ходити навколо:

bitauh weihsa bisunjane ходив по навколишнім селам

bipe, bipeh (*перед ɸan*) *спол.* у той час як, коли, *присл.* потім

bi-ɸragjan *сл.дієсл.* 1 прибігти, побігти

-biudan *сн.дієсл.* 2 пропонувати, наказувати

biugan *сн.дієсл.* 2 гнути

biuhti *с.р.* -ja- зазвичай, звичка, звичай

biūhts *прикм.* звичний

biuɸs (d) *ч.р.* -a- стіл

bi-waibjan *сл.дієсл.* 1 обвивати, оточувати, перевдягати

bi-wandjan *сл.дієсл.* 1 уникати

bi-wisan *сн.дієсл.* 5 (по)веселитися

blandan sik *ред.дієсл.* змішатися з..., спілкуватись

bligwan *сн.дієсл.* 2 бити

blinds *прикм.* -a- сліпий

bloma *ч.р.* -n- квітка

blotan *ред.дієсл.* шанувати

blotinassus *ч.р.* -u- вшанування

bloɸ (ɸ) *сер.р.* -a- кров

bnauan *ред.дієсл.* розтирати

boka *ж.р.* -ō- літера, *мн.* книга

bokareis ч.р. -ја- книгар

bota ж.р. -ō- користь

botjan сл.дієсл. 1 мати зиск, користь, покращувати, приносити

ВИГОДУ

brahva дав.одн.: in brahva augins в одну мить

braiþs (d) прикм. широкий

briggan (bringan) непр.дієсл.(мин. **brahta**) принести, привести

brikan сн.дієсл. 4 ламати, руйнувати

brinnan сн.дієсл. 3 горіти

brinno ж.р. -п- лихоманка, жар

broþar ч.р. -г- брат

broþrulubo ж.р. -п- братська любов

brūkjan непр. сл.дієсл. 1 з род., дав. (мин. **brūhta**) вживати

brūks прикм. -i/ја- корисний, придатний

brunjo ж.р. -п- броня

brusts мн.ж.р.кор.. груди

brupfaþs ч.р. -i- наречений, шлюбний чертог

bugjan непр. сл. дієсл. 1 (мин. **bauhta**) купувати

—D—

daddjan сл.дієсл. годувати грудьми

dags ч.р -а- день

daila ж.р. -ō- участь, спільнота

dalijan сл.дієсл. ділити, повідомляти

dails ж.р. -i- частина

daimonareis ч.р. -ја- (лат.) одержимий, біснுவатий

dals ч.р долина

dalap присл. вниз

dalapþa присл. внизу

dalapþro присл. знизу

daufs (b) прикм. -а- глухий

daug прет-през.без ос.дієсл годитися

dauhtar ж.р. -г- дочка

daupeins ж.р. -i/ō- хрещення

daupjan сл.дієсл.1 хрестити

daupjands ч.р. -nd- хреститель

daur од. с.р. -а- однопільні ворота

daubeins ж.р. -i/ō- вмирання
daubjan сл.дієсл. 1 вбивати
daups (p) прикм. -а- мертвий
daufa ч.р. -п- мрець
daufus ч.р. -и- смерть
diabulus ч.р. -и- (гр.) диявол
Didimus вл.наз. (гр., лат.) букв. близнюки
dis-dailjan сл.дієсл. 1 розділити
dis-driusan сильн.дієсл.2 нападати на кого-небудь
dis-haban сл.дієсл. 3 схопити, утримати, зберегти
dis-hniupan сн.дієсл. 2 розірвати, розбити
dis-hnupnan сл.дієсл. 4 розірватися
dis-huljan сл.дієсл. 1 закривати, ховати
dis-niman сн.дієсл. 4 володіти
dis-sitan сн.дієсл. 5 охопити, обійняти
dis-skaidan ред.дієсл. розділити, розлучити
dis-skreitan сн.дієсл. 1 розірвати
dis-sig(g)qan сн.дієсл. 3 зануритися, сісти (про сонце)
dis-tahjan сл.дієсл. 1 розсіяти, розкидати
dis-tairan сн.дієсл. 4 – розірвати
dis-taurnan сл.дієсл. 4 розірватися
diupifa ж.р. -ō- глибина
diups прикм. -а- глибокий
dius (z) с.р. -а- дика тварина, звір
diwan сн.дієсл. 5 вмирати, **ḡata diwano** тлінне смертне
domjan сл.дієсл. 1 судити, осудити
doms ч.р. -а- слава, відомість
dragk с.р. -а- питво
dragkjan сл.дієсл.1 поїти
drauhsnos мн. ж.р. -ō- крихти
draughtinassus ч.р. -и- похід
draughtinon сл.дієсл.2 бути в поході, йти на війну
dreiban сн.дієсл.1 гнати
drigkan сн.дієсл.3 пити
driusan сн.дієсл. 2 падати, впасти
driuso ж.р. -п- обрив, схил
drobjan сл.дієсл. 1 бентежити:
miḡ ḡaim miḡ imma drobmandam зі своїми поплічниками

du прийм. з дав.до, в, на
du-at-gaggan ред.непр.дієсл. підійти до
du-ginnan сн.дієсл. З почати
duhe присл.для чого, чому
dulþjan сл.дієсл. 1 святкувати
dulþs ж.р. -i/ корен. свято
dumbs прикм. -а- німий
du-rinnan сн.дієсл. З підійти, підбігти
duþe, duþ-þe спол. тому, для того (щоб)
dwalawaurdei ж.р. -n- порожні балачки
dwals прикм. -а- дурний, **dwala** дурний, безумний

–E–

ei відн.част., спол. щоб, що, нехай
eisarn с.р. -а- залізо
eisarneins прикм. -а- залізний
eiþan спол. тим самим

–F–

fadar ч.р. -г- батько
faginon сл.дієсл.2 радіти
fahan ред.дієсл. упіймати, схопити
faheþs (d) ж.р. -i- радість
faihu с.р. -у- майно
faihufriks прикм. -а- зажерливий до грошей, жадібний
faihugairns прикм. -а- зажерливий до грошей, корисливий
fair-greipan сн.дієсл. 1 зі знах. схопити
fairguni с.р. -ја- гора
fairþuus ч.р. -у- (навколишній) світ, космос
fairina ж.р. -ō- вина, докір
fairneis прикм. -ја- старий
fairra присл. вдалині, далеко
    airraþro присл. здалеку
    air-rinnan сильн.дієсл. З досягати, розповсюджуватись
fair-waurkjan непр.сл.дієсл.1 створити, приготувати
falþan ред.дісл. складати

fana ч.р. -п- шматок тканини, хустка
fani с.р. бруд
faran сильн.дієсл. б їхати, мандрувати
Fareisaius ч.р. -у/і фарісей (гр.)
fāskja (лат.) поховальне покривало
fastan сл.дієсл. 3 поститися
fastubni с.р. -ја- піст
faḥa ж.р. -ō- огорожа
fauho ж.р. п- лисиця
faur присл перед тим, прийм.зі знах. перед, для, в
faura присл попереду, прийм. з дав. перед, від
faur-bi-gaggan ред.непр.дієсл. пройти вперед
faur-biudan сн.дієсл.2 заборонити
fauradauri с.р. -ја- вулиця
faura-gaggan непр.дієсл. йти вперед, минувати
fauragagga ч.р. -п- управитель дому
fauragaggi с.р. -ја- управління
fauragaggja ч.р. -п- управитель
faurahāh с.р. -а- завіса
fauramaḥli с.р. -ја- вищий наказ
faurdomeins ж.р. -і/ō- упередження, забобони
faurhtjan сл.дієсл. 1 лякатися
faurstasseis ч.р. -ја- керівник
faurḥis присл. попередньо, раніше
faurḥizei спол. з оптатив. перед тим як
fawai прикм. мн. -а- небагато хто
fera ж.р. -ō- сторона, область
fidurdogs прикм. чотириденний
fidwor числ. чотири
fidwortaihun числ. невідм. чотирнадцять
figgragulḥ с.р. -а- перстень
fijan (fian) сл.дієсл. 1 ненавидіти
fijands ч.р. nd- ворог
fijaḥwa ж.р. -ō- ворожнеча
filhan сн.дієсл.3 ховати, поховати
filu присл. багато, дуже, надто
filu-waurdjan сл.дієсл. 1 бути багатомовним
fimf числ.невідм. п'ять

fimftaihun числ. п'ятнадцять
finþan сн.дієсл. 3 дізнатися, знати
fiskja ч.р. -п- рибак
fiskon сл.дієсл. 2 рибачити
fisks ч.р. -а- риба
flautjan сл.дієсл. 1 вихвалитися, хизуватися
flodus -у- потік
flokan ред.дієсл. засмучуватись, голосити
fodeins ж.р. -i/ō- їжа
fodjan сл.дієсл. 1 виховувати
fon непр.с.р. (род. **funins**, дав. **funin**) вогонь
fotubaurd с.р. -а- лава
fotus ч.р. -у- нога
fra-bugjan сл.дієсл.1 продавати
fra-giban сн.дієсл. 5 віддати, позичити, подарувати
fraihnan непр.сн.дієсл.5 питати
fraisan ред.дієсл. спокушувати, випробувати
fraistubni ж.р. -jō- спокуса
fra-itan непр.сн.дієсл. 5 (мин. **fret**) жерти
fraiw с.р. -а- сім'я, потомство
fra-kunnan прет.-през. дієсл. не турбуватися, зневажати,
 відкидати
fralet с.р. -а- відпущення
fra-letan ред.дієсл. відпускати, звільняти, дозволяти
fra-liusan сн.дієсл. 2 з дав. втрачати, дієпр.ІІ тлінне
fra-lusnan сл.дієсл.4 загубитися, гинути
fralusts ж.р. -i- загибель
fram присл. далі, прийм.з дав. з, від
framaldrs прикм. -а- похилого віку
framaþeis прикм. -ја- (?) чужий
framis присл. далі
framwigis присл. весь час
fra-niman сн.дієсл. 4 взяти, оволодіти
fra-qiman сн.дієсл. 4 з дав. знищити
fra-qistjan сл.дієсл. 1 вбити,згубити
fra-qistnan сл.дієсл. 4 гинути, пропадати
fra-qipan сн.дієсл.5 погано казати, проклинати
fra-rinnan сн.дієсл. 3 попастися

fraḫi *с.р.* -ја- розум
fraḫjan *непр.сн.дієсл.* 6 думати, пізнавати, розуміти
frauja *ч.р.* -п- пан, Господь
fraujinon *сл.дієсл.* з *дав.2* панувати, володарювати
fraujinonds *ч.р.* -nd- володар
fra-wairpan *сн.дієсл.* 3 викинути
fra-wairpan *сн.дієсл.* 3 гинути
fra-wardjan *сл.лієсл.* 1 псувати щось, винищувати, губити,
 приймати похмурий вигляд
frawaurhts *прикм.* -а- грішний, *ім. ж.р.* -і- гріх
fra-waurkjan *непр.сл.дієсл.1* грішити, зробити погану справу
fra-wilwan *сн.дієсл.* 3 відкривати, захоплювати
fra-wisan *непр.дієсл.* з *дав.* марнувати
freis *прикм.* -ја- вільний від...
frijaḫwa *ж.р.* -ō- любов
frijon (frion) *сл.дієсл.* 2 любити
frijondi *ж.р.* -jō- подруга
frijonds *ч.р.* -nd- друг
frisahts *ж.р.* -і- образ
frodei *ж.р.* -п- мудрість, розуміння
froḫs (d) *прикм.* -а- розумний, такий, що розуміє, *присл.* **frodoba**
fruma *перший*, **frumist** *найв.ст., с.р.,присл.* попервах
fugls *ч.р.* -а- птах
fula *ч.р.* -п- лоша
fulhsni *с.р.* -ја- таємниця
fulla-fahjan *сл.дієсл.1* догодити, зробити потрібне, услужити
fullawita *ім.,прикм., ч.р.* -п- досконалий (у знаннях)
fulljan *сл.дієсл.* 1 наповнити
fullnan *сл.дієсл.* 4 наповнитися
fullo *ж.р.* -п- повнота
fulls *прикм.* -а- повний, сповнений
fūls *прикм.* гнилий, протухлий
funisks *прикм.* -а- вогняний
fwnikisks *прикм.* фінікійський

–G–

ga-aggwjan *сл.дієсл.1* здушувати

ga-ainan *сл.дієсл. 3 роз'єднувати*
ga-arman *сл.дієсл. 3 облагодіяти, помилувати*
ga-baidjan *сл.дієсл. 1 змушувати*
ga-bairan *сн.дієсл.4 народжувати*
ga-bairgan *сн.дієсл.3 з дав. зберігати*
gabairhteins *ж.р. -i/ō- явище*
ga-bairhtjan *сл.дієсл. 1 являти, являтися*
gabaurjaba *присл. охоче, із задоволенням*
gabaurjopus *ч.р. -u- веселоці, задоволення*
gabaurps *ж.р. -i- народження, рід, вітчизна*
gabigjan *сл.дієсл. 1 збагачувати*
gabignan *сл.дієсл.4 ставати багатим, бути багатим*
gabigs *прикм. -a- багатий*
gabinda *ж.р. -ō- зв'язок*
ga-bindan *сн.дієсл. 3 зв'язувати, прив'язувати, з'єднувати, обвинувати, брати в кайдани, сковувати, пеленати*
gabindi *ж.р. -jō- зв'язок*
ga-blindjan *сл.дієсл.1 засліплювати*
ga-blindnan *сл.дієсл.4 засліпнути*
ga-brannjan *сл.дієсл.1 спалити*
ga-brikan *сн.дієсл.4 переломити, зламати*
gabruka *ж.р. -ō- шматок*
gabundi *ж.р. -jō- зв'язок*
gadaila *ч.р. -n- учасник, товариш*
ga-dars *прет.през.дієсл. насмілююсь*
ga-daupnan *сл.дієсл. 4 загнути, вмерти*
gadeps (d) *ж.р. -i- діяння, справа*
ga-dragan *сн.дієсл. 6 зібрати, знести разом*
gaf *мин. від giban*
ga-fāhan *ред.дієсл. схопити*
ga-fastan *сл.дієсл.3 зберегти*
gafaurds *ж.р. -i- збори, вища рада, синадріон*
gafaurs *прикм. -i/ja- тверезий, шановний*
ga-filhan *сн.дієсл. 3 поховати*
ga-fripon *сл.дієсл. 2 помиритися*
ga-fullnan *сл.дієсл.4 здійснитися*
ga-galeikon sik *сл.дієсл. 2 перетворюватись, приймати образ*
ga-gatilon *сл.дієсл. 2 об'єднувати*

ga-geigan сл.дієсл. 3 придбати, досягнути
gagg с.р. -а- шлях, дорога
gaggan ред.непр.дієсл. (мин. **iddja**) йти
ga-haban сл.дієсл. 3 узяти, схопити, тримати
ga-haftjan сл.дієсл. 1 з дав. пристати, приєднати
ga-hailjan сл.дієсл. 1 зцілити, вилікувати
ga-hailnan сл.дієсл. 4 одужати, зцілитися
ga-haitan ред.дієсл. скликати, запросити, обіцяти
ga-hamon сл.дієсл. 2 з дав. вдягатися
ga-hausjan сл.дієсл. 1 почути
gahlaiba ч.р. -п- товариш
gahlaifs (b) прикм. -а- субст. товариш
ga-hnaiwjan сл.дієсл. 1 принизити
ga-hnipnan сл.дієсл. 4 засмутитися
ga-hrainjan сл.дієсл. 1 очистити
gahugds ж.р. -і- настрій, образ думки
ga-huljan сл.дієсл. 1 покривати, приховувати
ga-lueilan сл.дієсл. 3 заспокоїтись, припинити, зв. з дав. перебувати
gahweilains ж.р. -і- перебування, спокій
gaidw с.р. -а- нужда
gairda ж.р. -ō- пасок
gairnjan сл.дієсл. 1 з род. бажати, добиватися чогось
gaitein с.р. -а- козлятко
gaits ж.р. -і- коза
gajuk с.р. -а- пара
gajuka ч.р. -п- товариш
gajuko ж.р. -п- порівняння, притча
ga-kannjan сл.дієсл. 1 сповістити, нас.бути похваленим
ga-kunnan sik прет.-през.дієсл. скоритися, поступитись
ga-kunnan сл.дієсл. 3 дізнатися
gakusts ж.р. -і- випробування
ga-lagjan сл.дієсл. 1 покладати, покласти
ga-lalsjan сл.дієсл. 1 навчити
galaista ч.р. -п- з дав. послідовник
galaubeins ж.р. -і- віра
ga-laubjan сл.дієсл. 1 вірити
ga-laugnjan сл.дієсл. 1 переховуватись

ga-lausjan *сл.дієсл. 1* визволити, позбавитись, розлучитися (з дружиною)

galeika *ч.р. -п-* одним тілом

ga-leikan *сл.дієсл.3 з дав.* сподобатись

galeiki *с.р. -ја-* відображення, копія, зображення

galeikon *сл.дієсл. 2* порівнювати, уподібнюватись

ga-leikinon *сл.дієсл.2* відновити, вилікувати

galeiks *прикм. з дав. -а-* схожий, *присл. galeiko*

ga-leiþan *сн.дієсл.1* йти, відправитись, прийти

ga-lewjjan *сл.дієсл. 1* віддати

galga *ч.р. -п-* стовп, хрестовина, хрест

ga-lisan *сн.дієсл. 5* збирати, збиратися

ga-liugan *сл.дієсл.3 із знах.* узяти дружину

galiugaweitwoþs (d) *ч.р. приг.* брехливе свідчення

ga-lūkan *непр.сн.дієсл.2* закрити

ga-luknan *сл.дієсл.4* закритися

gaman *с.р. -а-* учасник, товариш

ga-marzjan *сл.дієсл.1* драгувати, спокушати

ga-meljan *сл.дієсл.1* написати

ga-mot *прет.-през.дієсл.* має місце

ga-motjan *сл.дієсл.1* зустріти, зустрітись

ga-munan *прет.-през. дієсл.* пам'ятати, згадати

gamunds *ж.р. -і-* пам'ять

ga-nah *прет.през. дієсл.* досить

ga-nasjan *сл.дієсл. 1* врятувати

ga-niman *сн.дієсл.4* узяти (з собою), успадкувати, сприймати

ga-nisan *сн.дієсл.5* одужати, врятуватись

ganipjis *ч.р. -ја-* родич

ganohs *сн.прикм. -а-* достатній

ga-paidon *сл.дієсл.2* одягти

ga-qiman *сн.дієсл.4* зібратися, прийти

ga-qiþan *сн.дієсл.5* змовитись

ga-qiujan *сн.дієсл.1* оживити

ga-qiunan *сн.дієсл.4* ожити, стати живим, воскреснути

gaqumþs *ж.р. -і-* збори, синагога

ga-raginon *сл.дієсл.2 з дав.* дати пораду

garaihte *ж.р. -п-* справедливість

garaihts *прикм.* -а- справедливий, праведний, *присл.* **garaihtaba** правильно, як належить

garaiþs (d) *прикм.* -а- встановлений

garazna *ч.р.* -п- сусід

garazno *ж.р.* -п- сусідка

gardawaldands *ч.р.* -nd- господар дому

gards *ч.р.* -і- дім, сім'я, двір

garedaba *присл.* чинно, належно

ga-redan *ред.дієсл.* турбуватися про когось

ga-rinnan *сн.дієсл.3* втекти, добігти

garūni *с.р.* -ја- нарада

ga-saihan *сн.дієсл.5* побачити, бачити

ga-sakan *сн.дієсл. 6* заборонити, лягати

ga-salbon *сл.дієсл. 2* помазати

ga-satjan *сл.дієсл.1* поставити, покласти, відновити

ga-sibjon *сл.дієсл.2* примиритися

ga-siggqan *сн.дієсл.3* потонути, загинути, зануритися

gaskafts *ж.р.* -і- створіння, творення

ga-skaidnan *сл.дієсл.4* бути розлученим

ga-skapjan *непр.сн.дієсл.6* створити

ga-skeirjan *сл.дієсл.1* пояснити, значити (у перекладі)

gaskohi *с.р.* -ја- взуття

gaskohs *прикм.* -а- взутий

ga-sleipjan *сл.дієсл.1* пошкодити

ga-slepan *ред.дієсл.* (*мин.* **ga-saizlep**) заснути

ga-sopjan *сл.дієсл. 1* наситити

ga-stagqjan *сл.дієсл.1* спіткнутися, наткнутися

ga-staldan *ред.дієсл. 3* отримати, дістати

ga-standan *сн.дієсл. 6* зупинитися, перебувати, чекати

ga-stopjan *сл.дієсл.3* поставити

gasts *ч.р.* -і- чужестранець, гість

ga-suljan (-и- або -ū-?) *сл.дієсл. 1* закладати фундамент, заснувати, побудувати

ga-swikuntþjan *сл.дієсл.1* прославити

ga-swiltan *сн.дієсл. 3* вмерти

ga-taiknjan *сл.дієсл.1* дати знак, навчити, переконати

ga-tairan *сн.дієсл.4* розірвати, зруйнувати, припинити

ga-taujan *сл.дієсл. 1* зробити, створити, здійснити

gataura ч.р. -п- дірка, розрив
ga-tauran сл.дієсл.1 припинятися, знищуватись
ga-teihan сн.дієсл.1 показати, сповістити, провістити
gatils прикм. -а- підходящий, зручний
ga-timan сн.дієсл. 4 підібрати
gatimrjo ж.р. -п- споруда, будівля
ga-tiuhan сн.дієсл.2 відвести
ga-trauan сл.дієсл.3 довірити
gatwo ж.р. -п- вилиця, провулок
ga-ḡairsan сн.дієсл.3 засохнути
ga-ḡiupḡjan сн.дієсл.1 благославляти
ga-ḡlaihan ред.дієсл. утішити, умовити
galḡlaihts ж.р. -і- заспокоєння
ga-ḡliuhan сн.дієсл. 2 втекти
ga-ḡrafstjan сл.дієсл. 1 утішити
gauja ч.р. -п- мешканець (якої-небудь) області, передмістя
gaumjan сл.дієсл.1 з дав. помічати
gaunon сл.дієсл. 2 скаржитись, засмучуватись
gaunopḡus ч.р. -у- скарга, нарікання
gaurs прикм. -а- печальний, похмурий
ga-wadjon сл.дієсл.2 заручити
ga-wairpan сн.дієсл. 3 валити, кидати
gawairḡeigs прикм.-а- миролюбний
gawairḡi с.р. -ја- мир
ga-wandjan сл.дієсл.1 повернути, звернути, зв.повернутися
ga-wargjan сл.дієсл. 1 засудити
ga-wasjan сл.дієсл.1 вдягнути, одягнути
gawaurdi с.р. -ја- бесіда, співтовариство
ga-waurkjan непр.сл.дієсл. 1 (мин. **gawaurhta**) зробити, вчинити
gawi с.р. -ја- країна, передмістя
gawiljis прикм. одностайний, **gawilja** сл.ч.р. -п-
ga-wrikan сн.дієсл. 5 покарати, помститися
gazaufwlaikio дав.(грец.) скарбниця, комора
gazds ч.р. -а- жало
giba ж.р. -ḡ- хист, талант
giban сн.дієсл. 5 давати
gibands ч.р. -nd- дарувальник
gibla ч.р. -п- фронтон

gif *нак. від giban*
giutan *сн.дієсл.2 (про)лити*
gistradagis *присл. завтра*
glaggwaba *присл. ретельно*
godakunds *прикм. -а- шляхетного походження*
goljan *сл.дієсл. 1 привітати*
goþs (d) *прикм. -а- хороший, добрий*
graban *сн.дієсл.6 копати*
gredags *прикм. -а- голодний*
gredon *сл.дієсл.безос. 2 голодувати*
gredus *ч.р. -и- голод*
greipan *сн.дієсл.1 схопити, забрати*
gretan (greitan) *ред.дієсл. плакати*
grets *плач (пор.: двн.ісл. grātr ч.р. -а-)*
grindafrąjjs *прикм. -ја малодушний*
groba *ж.р. -ō- лігвище, нора*
gudhūs *с.р. -а- храм*
gudisks *прикм. -а- божий*
gudja *ч.р. -п- священник: sa*
auhumista gudja *першосвященник*
gudjinassus *ч.р. -и- священництво, сан*
gudjinon *сл.дієсл.2 бути священником*
gulþ *с.р. -а- золото*
gulpeins *прикм. -а- золотий*
guma *ч.р. -п- чоловік*
gumein *с.р. -а- людина, чоловік*
gutþiuda *ж.р. -ō- народ готів*
guþ (d) *ч.р. -а- Бог*

–Н–

haban *сл.дієсл. мати зв. знаходитись*
hafjan *непр. сн.дієсл.6 підняти*
hāhan *ред.дієсл. висіти*
hailag *прикм. с.р. святе (рун. на кільці з П'єтроаси)*
hailjan *сл.дієсл.1 лікувати*
hails *прикм. -а- цілий, здоровий (як привітання: радій!)*
haimoþli *с.р. -ја- земля (як володіння)*

haims ж.р. -i/ō- селище
hairaiseis наз.мн. (гр.) ереси
hairda ж.р. -ō- стадо
hairdeis ч.р. -ja- пастух
hairto с.р. -п- серце
haitan ред. дієсл. зватися, називати, наказувати, поведівати
haiti ж.р. -jō- (усний) наказ, повеління, постанова
haiṛi ж.р. -jō- степ, необроблене поле, вигон
haiṛno ж.р. -п- язичниця
halba ж.р. -ō- половина
halbs сн.прикм. -а- половинний
haldan ред.дієсл. охороняти, пасти
halja ж.р. -ō- пекло
hals ч.р. шия
hana ч.р. -п- півень
handugei ж.р. -п- мудрість
handugs прикм. -а- розумний, мудрий
handus ж.р. -у- рука
hansa ж.р. -ō- натовп, загін
harduhairtei ж.р.-п- безжалісність
hardus прикм.-а- жорстокий, присл. **harduba** жорстоко, тяжко
harjis ч.р. -ja- військо
hatis (z) с.р. -а- ненависть, гнів
hatizon сл.дієсл.2 сердитися
haubiṛ (d) с.р. -а- голова
háuhei ж.р. -п- висота
háuheins ж.р. -i/ō- слава, велич, звеличування
háuhis присл. вище
háuhiṛa ж.р. -ō- висота
háuhjan сл.дієсл.1 прославляти, підносити, звеличувати
háuhs прикм. -а- високий, присл. **hauhaba**
haurds ж.р. -i- двері
haurn с.р. -а- ріг, ріжок (бот.)
haurnjan сл. дієсл. 1 сурмити
hausjan сл.дієсл.1 слухати
hawi с.р. -ja- сіно
hazjan сл.дієсл.1 із знах. хвалити, цінити
heito ж.р. -п- жар, лихоманка

her присл. тут
heþjo ж.р. -п- кімната, комора
hidre присл. сюди
hilpan сн.дієсл.3 допомагати
himinakunds прикм. -а- небесний
himins ч.р. -а- небо
himma daga присл. сьогодні (цього дня)
hindana присл. з род. ззаду, по той бік
hindar прийм. із знах., дав. за, через, на інший бік
hindumists найв.ст.. самий зовнішній
hiri присл. (іди) сюди!, дв. **hirjats**
hiuhma ч.р. -п- купа, юрба
hiufan сн.дієсл. 2 скаржитись, голосити
hlahjan непр.сн.дієсл.6 сміятися
hlaifs (b) (hlaibs) ч.р. -а- хліб
hlaiw од. с.р. -а- могила
hlaiwasnos мн. ж.р. -ō- труни, печери для поховання
hlaupan ред.дієсл. стрибнути, встати, відправитись у дорогу
hlauts ч.р. -а- жереб, доля
hleiduma лівий
hleidumei ж.р. -п- ліва рука
hlifan сн.дієсл.5 красти
hliftus ч.р. -у- злодій
hlijans знах. мн. шатро, намет
hlūtrei ж.р. -п- прозорість, чистота
hlūtrs прикм. -а- прозорий, чистий
hnaiwjan сл.дієсл.1 принизити, зв. принижуватись
hnasqjaim дав.мн.ж.р. м'який, ніжний
hneiwan сн.дієсл. 1 вклонятися, схилитися, схилитися
horinassus ч.р. -у- зрада, прелюбодійство
horinon сл.дієсл.2 прелюбодіяти
hrainei ж.р. -п- чистота
hraineins ж.р. -і/ō- очищення
hrainjan сл.дієсл.1 очищувати
hrains прикм. -і/ја- чистий
hropjan сл.дієсл.1 кричати, волати, голосити
hrops ч.р. поклик, крик
hrot с.р. -а- покрівля, дах

hrugga ж.р. посох
hrūkjan сл.дієсл. 1 кукурікати
huggrjan сл.дієсл.1 голодувати
hugjan сл.дієсл. 1 думати, вважати
hugs ч.р. (пор.: дв.ісл. **hugr**) розум, с.р. земельне володіння, поле
hūhrus ч.р. -и- голод
huljan сл.дієсл.1 переховувати, ховати **hulundi** ж.р. -jō- печера
hunda наз.мн. с.р. сотні
hundafaps (d) ч.р. -і- сотник
hunds ч.р. -а- собака
hunsl с.р. -а- жертва
    -hūs с.р. -а- дім
huzd с.р.-а- скарб
huzdjan сл.дієсл.1 накопчувати багатство, збирати скарби

–H–

huua-h с.р. від **huaz-uh**
huairban сл.дієсл. 3 бродити
huairnei ж.р. -п- (**huairneins staps**) лобне місце
huaiteis ч.р. -ја- пшениця
huaiwa присл. у якому вигляді, як-небудь
huan присл. коли, коли-небудь
huanhun присл. коли-небудь (тільки при запереченні у значенні «ніколи»)
huar присл. де
huarbon сл.дієсл.2 бродити
huarjis пит. хто?, який?
huarjizuh неозн. кожний (пор.: **and dulþ huarjo(h)** на будь-яке (кожне) свято
huas ч.р., **hva** с.р., **huo** ж.р. пит. хто?, що?
huashun неозн., хто-небудь із запереченням ні: **ni-huashun** ніхто
huap, huadre присл. куди
huap̄ar пит. хто?, (який) з двох?
huapro присл. звідки
huazuh неозн. кожний
hue присл. ким, чим, перед пор.ст. наскільки, неозн. як-небудь
hueh (інстр. від **huazuh**)

hweila ж.р. -ō- час, година: **hweilo**
huoh щогодинно
hweits прикм. -а- білий
hweileiks прикм. -а- який
huoftuli ж.р. -jō- (по)хвала
huoh наз., знах. ж.р. від **hwazuh**
huopan ред.дієсл. вихвалятися, хвалитися

—I—

ibai пис.част. хіба ні?
ibna сл.прикм. схожий, подібний
ibnassus ч.р. -и- рівність, подібність
ibns прикм. -а- рівний
iddja супл. мин. від **gaggan**
idreiga ж.р. -ō- каяття
idreigon сл.дієсл. 2 каятися
iftuma порівн. ст. тільки у сполученні **iftumin daga** наступного дня
ik займ. я
ikei відн. я, який
in прийм. із знах. дав. у, на, заради, через, до
in-at-bairan сн.дієсл.4 принести всередину
in-at-gaggan непр.дієсл. увійти всередину
in-feinan сл.дієсл.4 з du зглянутись
in-gaggan непр.дієсл. увійти
ingardja ч.р. -п- сусід по дому, співгромадянин
in-gramjan сл.дієсл.1 подразнювач
inkilpo ж.р. -п- вагітна
inkunja ч.р. -п- одноплемінник
inmaideins ж.р. -i/ō- викуп
in-maidjan сл.дієсл. 1 змінювати, перетворювати
inn присл. всередину
inna присл. всередині
innana присл. всередині, зсередини
inn-at-gaggan непр.дієсл. увійти всередину
innaþro присл. зсередни
inn-gaggan непр.дієсл. увійти (всередину)
innuma порівн.. ст.. внутрішній

in-rauhťjan *сл.дієсл. 1* розсердитись, обуритись

in-sandĵan *сл.дієсл.1* відіслати, послати

in-sailĵan *сн.дієсл.5* поглянути, подивитися

in-swinĵjan *сл.дієсл.1* зміцнювати **inuh, inu** *прийм. із знах. без,*
крім

in-wagĵan *сл.дієсл. 1* збуджувати, хвилювати, збурювати

in-weitan *сн.дієсл. 1* вітати, кланятися

in-widan *сн.дієсл. 5* зрікатися

inwinds *прикм. -а-* несправедливий

is *ч.р., сі ж.р., іта с.р. займ.* він, вона, воно

ita *див is*

itan *сн.дієсл.5* їсти

iĵ *спол. але, а, і*

Iudaius, Judaius *ч.р.-u/i-* іудей

iudaiwisko *присл. по-іудейськи iumjo* *ж.р. -n-* купа, юрба, маса,
велика кількість

iup *присл. вверх, наверх*

iupa *присл. наверху*

iupana *присл. зверху*

iupaĵro *присл. зверху*

izei, ize *відн. той, який*

izwar *присв. ваш*

—J—

jabai *спол. якщо*

jah *спол. і, також*

ja *част. так*

jai *част. так, саме, так, дійсно jainar* *присл. там*

jaind, jaindre *присл. Туди*

jains *займ. цей, той*

jainĵro *присл. звідти*

jaĵre *спол. і якщо jaĵre-jaĵre* або-або, у тому випадку, якщо

jau (ja-u) *зап.част. чи не так?*

jer *с.р. -а-* рік

ju *присл. вже*

juggalaups (d) *ч.р. -і-* юнак

juggs *прикм. -а-* молодий, *порів.ст. juhiza*

juk *с.р.* -а- навала, ярмо

jūs *займ.* ви

jupan *присл.* вже

–К–

kaisar (*лат.* Caesar) *ч.р.* -а- імператор, цезар

kalbo *ж.р.* -п- теличка

kalkjom *дав. мн. ж.р.* (наз. -jō- або -i-) повія

kann *див.* **kunnan**

kara *ж.р.* -ō- турбота

karkara *ж.р.* -ō- в'язниця

karon *сл.дієсл.* турбуватися

kas (z) *с.р.* -а- посуд, горщик

kasja *ч.р.* -п- горщечник

kaupatjan *непр.сл.дієсл.1* давати ляпаса, бити

kaupon *сл.дієсл.2* торгувати

ka

kaurjan *сл.дієсл. 1* утискувати, пригноблювати

kaurno *с.р.* -п- зерно

kaurus *прикм.* -и- важкий

kinnus *ж.р.* -и- щока

kiusan *сн.дієсл.* випробувати, спробувати

kniu *с.р.* -wa- коліно

Kreks (*лат.* Graecus) *ч.р.* -а- грек

krusts рипіння

kukjan *сл.дієсл.1* цілувати

kuni *с.р.* -ја- рід, плем'я

kunnan *прет-през. дієсл.* знати

kuņs *прикм.* -а- відомий

kustus *ч.р.* -и- випробування

–L–

lagjan *сл.дієсл 1.* класти, покласти:

lagjan kniwa

зігнути коліна

laiba *ж.р.* -ō- шматок, залишок

laikan *ред.дієсл.* стрибати, скакати
laiks *ч.р.* -і- танець
lais *прет-през.дієсл.* я знаю
laisareis *ч.р.*-ја- вчитель
laiseigs *прикм.* -а- здібний до навчання
laiseins *ж.р.* -і/ō- навчання
laisjan *сл.дієсл.1* навчати
laistjan *сл.дієсл.1* йти, прямувати
laists *ч.р.* -і- відбиток
lamb *с.р.* -а- вівця, ягнятко
land *с.р.* -а- земля, країна
laḡon *сл.дієсл.2.* прикликати, запросити
laḡons *ж.р.* -і- запрошення, заклик
laudi *ж.р.* -jō- образ, фігура
laugnjan *сл.дієсл.1* заперечувати, зрікатися
laun *с.р.* -а- винагорода, нагорода
laus *прикм.* -а- порожній
laushandja *сл.прикм.* з порожніми руками
lausjan *сл.дієсл.1* звільняти, рятувати
lausqīprs *прикм.* -а- голодний
leihan *сн.дієсл.1.* позичити
leik *с.р.* -а- тіло, плоть
leikeins *прикм.* -а- тілесний, плотський
leitils *прикм.* -а- малий, невеликий
leiḡu *знах.од.* фруктове вино
lekeis (leik-) *ч.р.* -ја- лікар
lekinassus *ч.р.* -и- вилікування, лікування
lekinon *сл.дієсл.2* вилікуватись, вилікувати
letan *ред.дієсл.* залишати
lew *знах.од.* -а- випадок, привід
libains *ж.р.* -і- життя
liban *сл.дієсл.3* жити
ligan *сн.дієсл.5* лежати
ligrs *ч.р.* -а- ліжка, постіль
lisan *сн.дієсл.5* збирати
liḡus *ч.р.* -и- частина тіла
liudan *сн.дієсл.2* рости
liufs (b) *прикм* -а- любий

liuga ж.р. -ō- одруження, весілля
liugan сл.дієсл.3 одружуватись, вийти заміж (мед.пас.) сн.дієсл.2
брехати
liugnja ч.р. -п- брехун
liuhadeins прикм. -а- світлий, чистий
liuhap (-ad) с.р. -а- світло
liuhtjan сл.дієсл.2 світити
liuts прикм. -а- лицемірний, **liuta** сл.ім.. -п- лицемір
liuþareis ч.р. -ја- співак
liuþon сл.дієсл. 2 оспівувати
ludja ж.р. -jō- обличчя
lukarn (лат. **lucerna**) с.р. -а- світильник, світоч
luston сл.дієсл. 2 бажання
lustus ч.р. -ц- бажання, хтивість

–М–

magan прет.-през.дієсл. могти
magapei ж.р. -п- дівоцтво, цнота
magula ч.р. -п- маленький хлопчик
magus ч.р. -ц- отрок, слуга
mahteigs прикм. -а- могутній
mahteiga ч.р. -ц- володар
mahts ж.р. -i- міць, сила, могутність
mais пор.ст.. від **filu**, присл. більше
maists найв.ст.. від **mikils** найбільший
maitan ред.дієсл. різати, рубати
maiþms подарунок (пор.: дісл. ж.р. -ō- **meiþmar**)
maiza пор.ст.. до **mikils**
malan сн.дієсл.6 молоти
malma ч.р. -п- пісок
malo ж.р. -п- міль
mammona (гр.) мамона, багатство
man див. **munan**
managei ж.р. -п- велика кількість, натовп, народ
managjan (d) сл.дієсл.1 примножувати
managdūþs ж.р. -i- велика кількість
manags прикм. -а- багато, деякі

manaseþs (d) *ж.р.* -і- світ (всесвіт), людство
manamaurþrja *ч.р.*-п- людиновбивця
manleika *ч.р.* -п- образ
manna *ч.р.* *непр.корн.* людина, чоловік
mannahun *неозн.* тільки із зап. ніхто
mannisks *прикм.* -а- людський
manniskodus *ч.р.*-и- людяність
manwjan *сл.дієсл.1* (при)готувати
manwus *прикм.* -и- готовий, *присл.* manwuba
marei *ж.р.* -п- море
marikreitung (*гр., лат.*) *дав.мн.* перли
marisaiws *ч.р.* море
marka *ж.р.* -ō- марка, межа
marzjan *сл.дієсл.1* зваблювати
matibalgs *ч.р.* -і- сума, мішок для їжі
matjan *сл.дієсл.1* їсти
mats *ч.р.* -і- їжа, харчі
maþljan *сл.дієсл.1* казати
maurgins *ч.р.* ранок, завтрашній день
maurman *сл.дієсл.3* турбуватися
maurþr *с.р.* -а- вбивство
maurþrjan *сл.дієсл.1* вбивати
mawi *ж.р.* -jō- дівця
mawilo *ж.р.* -п- дівчинка
meins *присв.* мій
mel *с.р.* -а- час, година, *мн.* писання
meljan *сл.дієсл.1* писати, зареєструвати, записувати
mena *ч.р.* -п- місяць
menoþs (þ) *ч.р.* *корн.* місяць
meriþa *ж.р.* поголос
merjan *сл.дієсл.1* проповідувати, проголошувати
mes *с.р.* -а- (*лат.* me(n)sa) стіл, страва
midgardiwadjus *ж.р.* (?) -и- середня міська стіна
midjis *сн.прикм.* -ја- середній
midjungards *ч.р.* -і- всесвіт, земля
miduma *ж.р.* -ō- середина
mikildūþs (þ) *ж.р.* -і- велич
mikilei *ж.р.* -п- велич, слава

mikiljan *сл.дієсл.1* вихваляти, уславлювати, звеличувати
mikilnan *сл.дієсл.4* бути уславленим, звеличеним
mikils *прикм.* -а- великий
mikilpūhts *прикм.* -а- зарозумілий
militon *сл.дієсл.2, дієприкм.1* солдати
miluks (*ж.р.*) *приг.* молоко
minnists *найв.ст.. від leitils*
minniza *пор.ст.. від leitils*
mins *присл.* менше
missadeþs *ж.р.* -і- вчинок
misso *присл.* один з одним
mitan *сн.дієсл.5* вимірювати
mitaþs (d) *ж.р.* *корен.* міра
miton *сл.дієсл.2* вимірювати, обдумувати, вважати
mitons *ж.р.* -і- помисли, думки
miþ *прийм.з дав.* з
miþ-ana-kumbjan *сл.дієсл.1* разом лежати за столом
miþ-arbaidjan *сл.дієсл.1* разом працювати
miþ-gaggan *непр.дієсл.* йти разом
miþ-sokjan *сл.дієсл.1 з дав.* обговорювати, сперечатись
miþþanei *спол.* у той час як
miþ-us-keinan *непр.сн.дієсл.1* разом зростати
miþwissei *ж.р.* -п- свідомість, совість
mizdo *ж.р.* -п- нагорода, оплата
modags *прикм.* -а- сердитий, гнівний
mota *ж.р.* -ō- податок, мито, митниця
motareis *ч.р.* -ја- митар, збиральник податку
mulda *ж.р.* -ō- пил, порох
muldeins *прикм.* -а- (створений) з пороху, земний
munan *прет.-през. дієсл.* думати, вважати, бути впевненим у чомусь
muns *ч.р.* -і- думка
munþs *ч.р.* рот

–N–

nahtamats *ч.р.* -і- бенкет, вечеря, вечірня трапеза
nahts *ж.р.* *корен.* ніч

naiteins *ж.р.* -i/ō- богохульство
namnjan *сл.дієсл.1* називати
namo *с.р.* -п- ім'я
naqaps (d) *прикм.* -а- голий
naseins *ж.р.* -i/ō- врятування
nasjan *сл.дієсл.1* рятувати
nasjands *ч.р.* -nd- рятівник
nati *с.р.* -ја- сить
náuh *присл.* ще
náuhpanuh *присл.* ще
naupjan *сл.дієсл. 1* змушувати
naups (p) *ж.р.* -i- нужда, змушення
ne *част.* не
nehu *присл.* близько
nehua *присл.* близь, поблизу, біля
nehuis *присл.пор.ст.*.. ближче
nehundja *ч.р.* -п- ближній
nei ні
neiþ (p) *с.р.* -а- заздрість
neiwan *сн.дієсл.1 з дав.* бути злим
ni *част.* ні
nibai, niba *спол.* якщо ні, крім, хіба ні
nidwa *ж.р.* іржа
niman *сн.дієсл.4* узяти, брати, приймати
nist = ni ist
niþjis *ч.р.* -ја- родич
niþjo *ж.р.* -п- родичка
niu = ni + нит. -u хіба ні?
niujis *прикм.* -ја- новий
niuklahs *прикм.* -а- неповнолітній, дитячий
niun *числ.* дев'ять
niunda *числ.* дев'ятий
niuntehund *числ.* дев'яносто
niutan *сн.дієсл.2* упіймати, досягнути
nu *присл.* отже, тепер
nunu *тому, отже*
nuta *ч.р.* -п- рибак, ловчий

–O–

ogan (sik) прет.през.дієсл. (мин. ohta) лякатися

–P–

paida ж.р. -ō- сорочка, одяг, куртка
parakletus ч.р. -u- (гр.) утішитель
paska, pasxa ж.р.(гр.) пасха, Великдень
paupura, paupaura (лат. **purpura**)пурпур, багрянця
plat знах.од. латка
plinsjan сл.дієсл. 1 танцювати
praitoriaun (гр.) преторія
praufetes, praufetus ч.р. (гр.) пророк
praufetjan сл.дієсл.1 пророкувати

–Q–

qainon сл.дієсл.2 плакати, оплакувати, тужити
qairu с.р. -u- стовп, жало
qens, qeins ж.р. -i- дружина
qiman сн.дієсл.4 приходити
qino ж.р. -n- жінка
qistjan сл.дієсл. 1 губити
qipan сн.дієсл 5 . казати, говорити
qipuhafto ж.р. -n- вагітна
qipus ч.р. -u- шлунок
qius прикм. -wa- живий
qums ч.р. -i- прибуття

–R–

rabbei (євр.) шанобливе звернення до законовчителя
ragin с.р. -a- рада, рішення
ragineis ч.р. -ja- порадник, радник
raginon сл.дієсл.2 керувати
rahnjan сл.дієсл.1 прираховувати

raihtis спол.саме, проте, дійсно, адже
raihts прикм. -а- правильний, прямий, присл. raihtaba
raka (євр.) (лайливе слово)
rasta ж.р. -ō-миля
raþjo ж.р. -п- рахунок, звіт
razda ж.р. -ō- мова (язик)
raus (s) с.р. -а- тростина, очерет
razn с.р. -а- дім
reikeis прикм. -ја- або reiks -i/ја- могутній
reiki с.р. -ја- держава, царство
reikinon сл.дієсл.2 з дав. панувати над
reiks ч.р. корен. начальник, володар
reiran сл.дієсл.3 тремтіти
reiro ж.р. -п- тремтіння, трепет
rignjan сл.дієсл.1 безос. дощити
rimis с.р. -а- спокій
rinnan сн.дієсл.3 бігти
rinno ж.р. -п- потік
riqis с.р. -а- темрява
riqizeins прикм. -а- темний
riurei ж.р. -п- знищення, тлінне
riurjan сл.дієсл.3 псувати, розбещувати
riureis прикм. -ја- або riurs -i/ја- смертний, згубний
rodjan сл.дієсл.1 говорити
rūmis род.одн. місце, приміщення, (пор.: дв.ісл. rūm с.р. -а-)
rūms прикм. великий
runa ж.р. -ō- таємниця
runs ч.р. (-i-) біг, потік

–S–

sa займ. цей, той, хто, той, який
sabbato невід. ч.р.(євр.) субота
saei відн. який, той,хто
saggqa дав.одн. захід
saggqjan сл.дієсл.1 занурювати
saggws ч.р. -i- спів
sai присл. ось, дивись

saian *ред.дієсл.* сіяти
saihs *числ.* шість
saihsta *числ.* шостий
saiuan *сн.дієсл.5* бачити, дивитися
saiwala *ж.р.* -ō- душа
saiws *ч.р.* море
sakjo *ж.н.* -п- суперечка
sakkus *ч.р.* -у- (*лат.*) мішок
salbon *сл.дієсл.2* мазати, помазати
salbons *ж.р.* -і- єлей
salipwa *ж.р.* -ō- обитель, сховище
saljan *сл.дієсл.1* кадити, приносити жертву
saltan *ред.дієсл.* солити
sama *займ.прикм.* (той же) самий
samakuns *прикм.* -i/ja- родинний
samaleiks *прикм.* -а- однаковий
samana *присл.* разом
sandjan *сл.дієсл.1* посилати
sarwa *наз.мн.с.р.* зброя
Satana (*гр.*) сатана
satjan *сл.дієсл.1* саджати
sap̄s *прикм.* -а- ситий
sauhts *ж.р.* -і- хвороба
sauil *с.р.* -а- сонце
sauls *ж.р.* -і- колона
saurga *ж.р.* -ō- турбота
saurgan *сл.дієсл.3* турбуватися
seins *присв.* свій, його
selei *ж.р.* -п- придатність, доброта
sels *прикм.* -i/ja- добрий, поблажливий
si *займ.* вона
sibja *ж.р.* -jō- рідня, спорідненість
sibun *числ.* сім
sibuntehund *числ.* сімдесят
sidus *ч.р.* -у- звичай, зазвичай
sifan *сл.дієсл.3* радіти
siggwan *сн.дієсл.* 3 співати
sigis *с.р.* -а- перемога

sigislaun *ср.р.* -а- переможний приз
sigqan *сн.дієсл.* З занурюватись
sik *зв. знах.* себе
silba *займ.прикм.* сам
sildaleikjan *сл.дієсл.1* дивуватися, здивуватися
silubr *с.р.* -а- срібло
silubreins *прикм.* -а- срібний
simle *присл.* одного разу, перед цим
sinapis *род.одн.* (*лат. род. sinapis*) гірчиця
sineigs *прикм.* -а- старий, *найв.ст. субст.* **sinista** *ч.р.* -п- старійшина
sinteins *прикм.* -а- щоденний,
sinteino *присл.* завжди, у будь-який час
sinþs *ч.р.* -а- хід, *вживаєт.* тільки у *знач.інтер.числ.* один
siponeis *ч.р.* -ја- учень
siponjan *сл.дієсл.1* з *дав.* бути учнем
sis *зв.дав.* себе
sitan *сн.дієсл.5* сидіти
sitls *ч.р.* -а- сидіння, житло, гніздо
siujan *сл.дієсл.1* шити
siukan *сн.дієсл.2* хворіти
siukei *ж.р.* -п- хворіти
siuks *прикм.* -а- хворий
siuns *ж.р.* -і- видіння, образ
skaban *сн.дієсл.* б шкребти, стригти
skadus *ч.р.* -и- тінь
skaftjan sik *сл.дієсл.1* приготуватися
skaidan *ред.дієсл.* розлучатися, розділяти, розлучення
skal *див.* **skulan**
skalja *ж.р.* -jō- цегла
skalkinassus *ч.р.* -и- служба, служіння, рабство
skalkinon *сл.дієсл.2* служити
skalks *ч.р.* -а- раб, слуга, робітник
skaman sik *сл.дієсл.3* з *род.* соромитися
skatts *ч.р.* -а- гроші, монета
skapjan *непр.сн.дієсл.* б шкодити
skaudaraip *знах.* од. ремінь (*пор.:* *дв.ісл.с.р.* **reip**)
skeinan *сн.дієсл.1* сяти, світимти

skeireins ж.р. -i/ō- виклад, пояснення
skeirs прикм. -а- або -i/jа- світлий ясний
skildus ч.р. -и- щит (дв.ісл. skioldr)
skip с.р. -а- корабель, судно
skohs ч.р. -а- черевик, сандалія
skohsl с.р. -а- злий дух, чорт
skufta дав.од. (пор.: дв.ісл. **skopt** с.р. -а-) волосся
skula ч.р. -п- боржник
skulan прет.-през. дієсл. заборгувати
skuldo присл. с.р. -п- борг
skūra ж.р. -ō- буря
slahan сн.дієсл. 6 бити, ударяти
slahs ч.р. -i- удар, мука
slawan сл.дієсл.3 мовчати
sleiþs (d) або **sleideis** прикм. лютий, небезпечний
slepan ред.дієсл. спати
sleps (ч.р.) сон
smakkabagms ч.р. -а- смоківниця
smalista сл. найв.ст. наймізерніший
smwrn ср.р. -а- (гр.) смирна, духмяна смола
snaga ч.р.-п- одяг, вбрання
snaiws ч.р. сніг
sneiþan сн.дієсл. 1 різати, жати
sniумundo присл. квапливо
sniwan сн.дієсл.5 квапитись
snorjo ж.р. -п- кошик, короб
so вказ. ця
soei відн. яка
sokareis ч.р. -i- дослідник
sokjan сн.дієсл. 1 шукати
sokns ж.р. -i- суперечки, дебати
spraikulatur (лат. **speculator**) зброєносець
spraakurds ж.р. корен. іподром
spedists (найв.ст.від **speþs** пізній) найостанніший
speiwan сн.дієсл.1 плювати
spilla ч.р. -п- проповідник
spillon сл.дієсл.2 сповіщати, проповідувати, повідомляти
spinnan сн.дієсл.3 прясти

sprauto присл. швидко
spwreidans (гр.) знах.мн. кошики, сплетені з листя пальми
stainahs прикм. -а- каменистий
staineins прикм. -а- камінний
stains ч.р. -а- камінь
stairno ж.р. -п- зірка
standan непр. сн.дієсл.б стояти
stap̥s (d) ч.р. -і- місце
staua ж.р. -ō- суд, вирок, предмет суду, ч.р. -п- суддя
stautan ред.дієсл. вдарити, штовхати
steigan сн.дієсл.піднімати
stibna ж.р. -ō- голос
stikls ч.р. -а- бокал, чаша
stiks (ч.р. -і-) укол, точка, **in stika melis** в одну мить (часу)
stilan сн.дієсл.4 красти
stiur ч.р. -а- бугай, телець
stojan сл.дієсл.1 (мін. **stauida**) судити
straujan (мін. **strawida**) з дав. посипати, розстилати
striks ч.р. (-і) риска, штрих
sulja ж.р. -о- (лат. **solea**) підошва
suman присл. одного разу
sums неозн. деякий
sundro присл. осторонь, окремо, особливо, самотньо
sunja ж.р. -jō- істина
sunjis прикм. -ја- правдивий
sunjon сл.дієсл. 2 вибачати, виправдовувати
sunjons ж.р. -і- захист, виправдовування
sunno ж., с.р.-п- сонце
suns присл. одразу, раптом, зараз
sunsaiw присл. негайно, зараз
sunus ч.р. -и- син
supon сл.дієсл. 2 приправляти
sutis (-ū-ti або -и- ?) присл. -i/ja- короткий, тихий, спокійний,
 присл. **sutizo**
swa присл. так, як
swaei спол. отже, так що
swaihra ч.р.-п- свекр
swaihro ж.р.-п- свекруха

swaleiks *сн.прикм.* -а- такий
swaran *сн.дієсл.б* присягатися
swaswe *присл.* як, *спол.* так що, так само, як
swe *присл.* як, *спол.* так що, коли
swein *с.р.* -а- свиня
sweran *сл.дієсл.з* шанувати
swes *прикм.* -а- власний
swes *с.р.* -а- майно
swepauh *част.* же, *спол.* але, хоча незважаючи, проте
swikunþs *прикм.* -а- явний, відомий,
swikunþaba *присл.* прямо, відкрито
swibla *дав.одн.* сірка
swiltan *сл.дієсл.з* лежати присмерті
swinþnan *сл.дієсл.4* ставати сильним
swinþs *прикм.* -а- сильний, міцний здоровий
swistar *ж.р.* -г- сестра
swnagogafþs (d) *ч.р.* -і- староста синагоги
swnagoge *ж.р.* (*грец.*) синагога
swultawairþja *ч.р.* -п- вмираючий, близький до смерті

-Т-

tagl *с.р.* -а- волосина
tagrjan *сл.дієсл.1* плакати
tahjan *сл.дієсл.1* рвати
taihswa *сл.прикм.* -а- правий (за напрямом),
taihswo *ж.р.* -п-, **taihswa** *ж.р.* -ō- правий бік, рука
taihun *числ.* десять
taihunda *числ.* десятий
taihuntehund *числ.* сто
taihuntaihundfalþs *прикм.* -а- стократний
taikn *с.р.* -а- знак, знамення
taiknjan *сл.дієсл.* показувати
taikns *ж.р.* -і- знак, чудо
tainjo *ж.р.* -п- кошик
tains *ч.р.* -а- гілка
talzjan *сл.дієсл.1* навчати, напучувати
talzjands *субст.дієприкм.* -nd- вчитель

taui *с.р.* -ја- справа, дія
taujan *сл.дієсл.1* робити, творити часто у фраз.спол. з ім.
-**teihan** *сн.дієсл.* показувати, сповіщати
tekan *ред.дієсл.* чіпати, торкатися
tewa *ж.р.* -ō- порядок
tigjus *наз.мн.* -и- десятки
timrja *ч.р.-п-* тесля
tiuhan *сн.дієсл.2* тягнути, притягувати
trauains *ж.р.* -і- довіра
trauan *сл.дієсл.* 3 вірити, довіряти
trausti *с.р.* -ја- заповіт
triggwa *ж.р.* -ō- заповіт, вірність
triggws *прикм.* вірний
triu *с.р.-wa-* дерево
trudan *непр.сн.дієсл.4* розчавити
tuggo *ж.р.* -п- язик
tulgjan *сл.дієсл.* 1 зміцнити, зробити міцним
tulgus *прикм.* -и- міцний, постійний
tunpus *ч.р.* -и- зуб
twai *числ.* два
twalibwintrus дванадцятирічний
twalif *числ.* дванадцять
tweifl *знах.одн.* сумнів

–P–

ḡadei *присл.* куди, **ḡishuaduh ḡadei** куди б тільки ні
ḡagkjan *непр.сл.дієсл.* 1 (мін. **ḡāhta**, *дієприкм.* мін. **ḡāhts**)
думати, міркувати
ḡahains *ж.р.* -і- мовчання
ḡahan *сл.дієсл.3* мовчати
ḡairh *прийм.* із знах. для, завдяки, через
ḡairh-arbaidjan *сл.дієсл.* 1 проробити
ḡairh-bairan *сн.дієсл.4* пронести
ḡairh-gaggan *непр.ред.дієсл.* пройти через, повз
ḡairh-leiḡan *сн.дієсл.1* проходити
ḡairh-wakan *сн.дієсл.* 6 не спати, провести ніч
ḡairh-wisan *сн.дієсл.5* залишатися, перебувати

ʃan присл. тоді, ніж (після порівн.), спол. коли, якщо, але
ʃanamais присл. далі, ще, більш
ʃanaseiʃs присл. далі, ще, із запер. вже не, більше не
ʃande спол. до, доти поки, якщо, коли
ʃanei спол. коли
ʃannu присл. обов'язково, зрештою, певна річ
ʃanuh спол. але, проте, присл. тоді
ʃar присл. там
ʃarba ж.р. -ō- нужда, нестаток
ʃarbs прикм. -а- потрібний, той, що потребує, субст. **ʃarba**
 убогий
ʃarei присл. де
ʃarihs прикм.-а-, тільки род.
ʃarihis неваляна (тканина)
ʃaruh присл. тоді, там
ʃata вказ. с.р. це
ʃatainei присл. тільки
ʃatei віднос. яке, спол. що
ʃaʃro присл. звідси, звідти, потім
ʃau, ʃauh спол., після пор. як, чим, ніж у пит. або, присл. зате
ʃaurban прет-през.дієсл. потребувати
ʃauhjabai спол. хоча
ʃaurfts прикм. -а- потрібний
ʃaurfts ж.р. -і- нужда
ʃaurneins прикм. -а- терновий
ʃaursjan сл.дієсл.1 безос. прагнути
ʃaursus прикм. -и- сухий
ʃe інстр. пор.перед порівн. тим
ʃei спол.
ʃeei (тільки після запер.), що, щоб
ʃeihan сн.дієсл.1 процвітати
ʃeiho ж.р. -п- грім
ʃeins присв. твій
ʃishuaduh присл. куди б ні, доки ще
ʃishuah у спол. з **ʃei** або **ʃatei** щоби ні
ʃishuazuh хто би ні
ʃiubi с.р. -ја- злодійство
ʃiubjo присл. таємно

þiuda ж.р. -ō- народ
þiudangardi ж.р. -jō- царство
þiudanon сл.дієсл.2 панувати, керувати, царювати
þiudans ч.р. -а- цар
þiudinassus ч.р. -и- царство
þiudisko присл. язичницькі
þiuþs (b) ч.р.-а- злодій
þiumagus ч.р. -и- слуга
þius ч.р. -wa- раб, слуга
þiuþ (þ) с.р. -а- добре
þiuþeigs прикм. -а- добрий, похвальний
þiuþjan сл.дієсл.1 благославляти
þiuþ-spillon сл.дієсл.2 повідомляти радісну звістку
þiwi ж.р. -jō- служниця
þlaquþ прикм. -и- ніжний, крихкий
þlauhs ч.р. (-i-) втеча (пор.: дв.ісл. **flugr** ч.р. -i-)
þliuhan сн.дієсл.2 бігти
þrafstjan сл.дієсл.1 утішати, нагадувати, повчати
þragjan сл.дієсл.1 бігти
þramstei ж.р. -п- сарана
þreihan сн.дієсл.1 утискувати, дієприкм. мин. þraihans тісний,

вузький

þreis числ. три
þridja числ. третій
þrūtsfill с.р. -а- проказа
þrutsfills прикм. -а- прокажений
þu займ. ти
þuei відн. ти, котрий
þugkjan непр.сл.дієсл.1 (мин.
þūhta) здаватися, вірити, вважати
þulan сл.дієсл.3 терпіти, страждати
þūsundi ж.р. -jō- тисяча
þūsundifaþs (d) ч.р. -i- тисячочальник
þuthaurn с.р. -а- сурма
þuthaurnjan сл.дієсл.1 засурмити
þwahan сн.дієсл.6 вмивати, мити, митися
þwmiama ч.р. -а- (гр.) фіміам, жертвенне куріння

-u, -uh част. чи

ubils прикм. -а- поганий, злий

ubiltojis прикм. -ја- злочинний субст. лиходій, злочинець

ubilwaurdjan сл.дієсл.1 з дав. лаяти, поносити, ганьбити

ubizwa ж.р. -ō- зал

uf прийм.із знах.,дав. під

ufar прийм. із знах.дав. на, над, по той бік

ufarassus ч.р. -u- надлишок, велика кількість

ufarassjan сл.дієсл.1 робити щось надмірно

ufar-fulljan сл.дієсл.1 переповнювати, досягати успіху

ufarfulls прикм. -а- переповнений

ufar-gaggan непр.дієсл. переступити, переступати

ufargudja ч.р. -п- верховний священик

uf-hausjan сл.дієсл.1 з дав. слухатись, коритись

ufarhiminakunds прикм. -а- небесний

uf-kunnan непр.сл.дієсл.3 (мин. -aida, дієприкм. **ufkunḡa**)

упізнати

ufar-lagjan сл.дієсл.1 покласти на, покривати

ufar-leiḡan сн.дієсл. 1 переправитись

ufarmeli с.р. -ја- напис

ufar-meljjan сл.дієсл.1 надписати

ufar-munnon сл.дієсл.2 з дав. забути

ufaro присл. зверху, прийм.з род.дав. над

ufarswara ч.р.-п- порушник присяги

ufap-swaran сн.дієсл.6 давати брехливу клятву

uf-blesan ред., дієсл. роздувати

uf-brikan сн.дієсл.4 відкидати, відмовляти, зневажати

uf-brinnan сн.дієсл.3 спалити

uf-daupjan сл.дієсл.1 зрестити

uf-graban сн.дієсл.6 підкопувати

uf-haban сл.дієсл.3 підняти

uf-hausjan сл.дієсл.1 з дав. слухатись, коритись

uf-hlohjan сл.дієсл.1 змусити сміятися

uf-hropjan сл.дієсл.1 вигукнути

uf-hnaiwjjan сл.дієсл.1 підкоряти

uf-ligan сн.дієсл. 5 позбавитись (життя, благ), знемогати

uf-rakjan *сл.дієсл.І* простиратися, протягати
uf-saggjan *сл.дієсл.І* поглинати
uf-sneipjan *сн.дієсл.І* вбивати, заколоти
uf-swogjan *сл.дієсл. І* зітхнути
ufta *присл.* часто
-uh (*після гол. -h, перед þ зичайно як uþ*) *посил.част.* же, і
uhteigs *прикм.* -а- той, хто має час, *присл.* **uhteigo** *вчасно*
uhtiugs *прикм.* -а- підхордящий
uhtwo *ж. р.* -п- світанок
ulbandus (?) -у- верблюд
unawasiuniba *присл.* невидимо
unbarnahs *прикм.* -а- бездітний
und *прийм.* із знах., *дав до, доти, поки, за*
undar *прийм.* із знах. під
undaro *прийм.* з дав. під
und-greipjan *сн.дієсл.* із знах брати, хапати
undiwanei *ж. р.* -п- безсмертя
und-rinnan *сн.дієсл.ІІІ* належати
unfroþs (d) *прикм.* -а- нерозумний, нетямущий
ungakusans *дієприкм.ІІ* негідний
ungalaubjands *дієприкм.І* невіруючий
ungalaubeins *ж.р.* -i/ō- невіра
ungastofþs (þ) *прикм.* -а- безпритульний
ungawagiþs (d) *сл.дієприкм.ІІ* непорушний
unhaili *с.р.* -ја- слабкість, хвороба
unhanduaurhts *прикм., дієприкм.* нерукотворний
unhrainei *ж.р.* -п- нечистоти, бруд
unhrainiþa *ж.р.* -ō- нечистоти, бруд
unhrains *прикм.* -i/ја- нечистий
unhulþa *ч.р.* -п- біс, нечистий
unhulþo *ж.р.* -п- біс, нечистий
unheila *сл.прикм.* невпинний
unkarja *сл.прикм.* безтурботний
unkunþi *с.р.* -ја- незнання, неосвіченість
unleþs (d) *прикм.* -а- бідний, убогий
unlustus *ч.р.* -п- невдоволення
unmahts *ж. р.* -i- безсилля
unriurei *ж.р.* -п- вічне, нетлінне

unriureis *прикм.* -ја- або **unriurs** -i/ја- вічний, нетлінний
unsar *присв.* наш
unsels *прикм.* -i/ја поганий, злий
unsibjis *прикм.* -ја- беззаконий, безбожний
unswers *прикм.* -а- той, кого не поважають, зневажають
unte *спол.* тому що, оскільки, адже, доти поки, доки
unweis *прикм.* -а- неосвічений, необізнаний
unwita *ч.р.* -п- неосвічений
ur-raisjan *сл.дієсл.1* розбудити
ur-reisan *сн.дієсл. 1* встати, воскреснути
ur-rinnan *сн.дієсл. 3* вибігати, виходити, зійти
urrists (*ж. р. -і-*) воскресіння
urruns *ч.р.* схід, *ж.р.* -і вихід
us *прийм.з дав.* з, від
us-bidan *сн.дієсл.5* випрошувати
us-bliggwan *сн.дієсл.2* побити
usbloteins *ж.р.* -i/ō- прохання
us-dreiban *сн.дієсл.1* вигнати
us-driusan *сн.дієсл. 2* випасти
usfilh *с.р.* -а- похорон
us-filhan *сн.дієсл.3* поховати
usfilma *сл.прикм.* зляканий
usfilmei *ж. р.* -п- жах
us-fulljan *сл.дієсл.1* здійснити, виконати
us-fullnan *сл.дієсл.4* виконуватись, здійснюватись
us-gaggan *ред.непр.дієсл.* вийти
us-giban *сн.дієсл.5* віддавати
us-graban *сн.дієсл.6* викопати
usgrudja *сл.прикм.* похмурий
us-gutnan *сл.дієсл.4* пролитися, вилитись
us-hafjan *сн.дієсл.6* підняти, відняти
us-hāhan *ред.дієсл.* повіситись
us-háuhjan *сл.дієсл.1* звеличувати, підносити, вихваляти
us-háuhnan *сл.дієсл. 4* бути уславленим
us-hlaupan *ред.дієсл.* скочити, стати
us-hrainjan *сл.дієсл.4* вимісти
us-hramjan *сл.дієсл.1* розітнути
us-hrisjan *сл.дієсл.1* струсити

us-kannjan *сл.дієсл. 1* сповіщати, явити
us-kiusan *сн.дієсл.2 із знах.* випробувати, з дав. відкинути
us-laisjan *сл.дієсл.1* повчати
us-laubjan *сл.дієсл.1* дозволяти
us-leiþan *сн.дієсл.1* проходити, піти
usliþa *сл.дієсл.* хворий, розслаблений
us-lūkan *сн.дієсл.2* відчиняти, відкривати
us-luknan *сл.дієсл.4* відкритись
us-maitan *ред.дієсл.* зрубати, відтяти
us-niman *сн.дієсл.4* відняти, узяти
us-qiman *сн.дієсл.4* згубити, вбити
usqiss *ж.р. -і-* звинувачення
us-qīþan *сн.дієсл. 5* поширювати чутки
us-sailvan *сн.дієсл. 5* поглянути, прозріти
us-satjan *сл.дієсл.1* посадити
us-skarjan *сл.дієсл.1* бути розважливим, ставитись до чогось
тверезо, розважливо
us-sokjan *сл.дієсл.1* досліджувати, допитувати, відрізнати
us-stagg *наказ.* вирви
us-standan *сн.дієсл.6* піднятися, воскреснути
usstass *ж. р. -і-* воскресіння (з мертвих)
us-steigan *сн.дієсл. 1* підніматися
usstiuriba *присл.* розбещено
us-tiuhan *сн.дієсл.2* вивести, виконати, закінчити
us-þorþjan *сл.дієсл.1* навчити
us-þulan *сл.дієсл.3* випробовувати, перенести
us-þwahan *сн.дієсл. 6* відмити, вимити
us-wagjan *сл.дієсл.1* збуджувати
us-wahsans *дієприкм.ІІ* дорослий
us-wairpan *сн.дієсл.3* викинути, вигнати
us-wakjan *сл.дієсл. 1* розбудити
us-walugjan *сл.дієсл. 1* коливати, тягти
us-wandjan *сл.дієсл.1* відвертатися
uswaurhts *прикм. -а-* праведний, виправданий, *ім. ж. р. -і-*
справедливість, правосуддя
uswena *сл.прикм.* безнадійний
us-windan *сн.дієсл. 3* сплести
ūt *присл.* поза, ззовні

ūta присл. ззовні
ūtana присл. поза, ззовні
ūtaþro присл. ззовні
uzeta (ч.р.-п-) ясла

–W–

wahsjan непр.сн.дієсл.б рости
wahstus ч.р. -и- ріст
wahtwom дав. мн. ж.р. варта
wai вигук з дав. нажаль
waian ред.дієсл. віяти
waidedja ч.р. -п- лиходій, розбійник
waihjo ж. р. -п- битва
waihts ж.р. -і- справа, річ, дещо,
ni waihts нічого
waila присл. добре, може
wailamereis прикм. -ја- похвальний, благозвучний
waila-merjan сл.дієсл.1 благовістити
wailaqiss ж. р. -і- благословіння
wainei вигук о, якщо б
wair ч.р. -а- чоловік
wairaleiko присл. як чоловік
wairpan сн.дієсл.3 кидати
wairs присл. гірше, пор.ст. від **ubil**
wairsiza супл. пор.ст. від **ubils**
wairþan сн.дієсл.3 ставати
wairþida ж.р. -ō- гідність
wairþon сл.дієсл.2 цінувати
wairþs прикм. -а- гідний, цінний
wajamereins ж.р. -і/ō- богохульство
waja-merjan сл.дієсл. 1 богохульствувати
wakan сн.дієсл.5 не спати
waldan ред.дієсл.з дав. керувати, володіти
waldufni с.р. -ја- влада, сила
waljan сл.дієсл.1 вибирати
wandjan сл.дієсл.1 повертати, звертати
waninassus ч.р. -и- недолік

-walwjān *сл.дієсл. 1* катати
wardja *ч.р. -п-* сторож, вартовий
warmjan *сл.дієсл.1* гріти
wasjan *сл.дієсл.1* носити, одягати
wasti *ж. р. -jō-* одяг
wato *непр. с.р. -п-* вода
waurd *с.р. -а-* слово
waurkjan *непр. сл.дієсл. 1 (мин. waurhta)* робити, створювати,
діяти
waurstw *с.р. -а-* справа, діяльність
waurstwa *ч.р. -п-* робітник
waurts *ж. р. -і-* корінь
wegs *ч.р. -а/і-* хвилювання (на воді), удар (хвилі), *мн.* хвилі
weihan *сн.дієсл.1* боротися, битися, *сл.дієсл. 3* святити, освячувати
weihīḥa *ж.р. -ō-* святість, освячення
weihnan *сл.дієсл.4* святитися
weihs *прикм. -а-* святий, *ім. с.р. -а-* селище
wein *с.р. -а-* (*лат.*) вино
weinabasi *с.р. -ја-* виноград(ина)
weinagards *ч.р. -і-* виноградник
weinatriu *с.р. -wa-* виноградна лоза
weis *займ. ми*
weitwodeins *ж.р. -i/ō-* свідчення
weitwodi *с.р. -ја-* свідчення
weitwodiḥa *ж.р. -ō-* свідчення **weitwodjan** *сл.дієсл.1* свідчити
weitwoḥs (d) *приг.* свідок
wenjan *сл.дієсл.1* очікувати, саподіватися, **wens** *ж.р. -і-* надія
widuwo *ж. р. -п-* вдова
wigs *ч.р. -а-* дорога, шлях
wiko *ж.р. -п-* тиждень, термін
wilja *ч.р. -п-* воля
wiljan *непр.дієсл.* бажати
wilḥeis *прикм. -ја-* дикий
wilwa *ч.р. -п-* розбійник
wilwan *сн.дієсл.3* грабувати, розкрадати
winds *ч.р. -а-* вітер
winnan *сн.дієсл.3* страждати
winno *ж. р. -п-* страждання

wintrus ч.р. -и- зима, з числ. рік
wipja ж. р. -jō- вінок
wis ч.р. -а- морський штиль, тиша **wisan** сн.супл.дієсл.5 бути, існувати, сн.дієсл.5 радіти, знаходитись, залишатись
witan прет-през. дієсл. знати, сл.дієсл. 3 з дав. спостерігати, берегти
witodalaisareis ч.р. -ја- законовчитель
witop (d) с.р. -а- закон
witubni с.р. -ја- знання, пізнання
wipra прийм. із знах. проти, перед
wipra-gaggan непр.дієсл. піти назустріч
wlits ч.р. обличчя, образ
wopjan сл.дієсл. з род.1 кричати, волати
wop̄eis прикм. -ја- приємний
wop̄s (d) прикм. -а- одержимий, сказений
wraka ж.р. -ō- переслідування
wrakja ж.р. -jō- переслідування
wratodus ч.р. -и- поїздка, подорож
wraton сл.дієсл.2 мандрувати
wrikan сн.дієсл.5 переслідувати
wrohjan сн.дієсл. 1 звинувачувати
wrohs ж. р. -і- скарга, позов
wulan непр.сн.дієсл. 4 кипіти
wulfs ч.р. -а- вовк
wulla ж. р. -ō- вовна
wullareis ч.р. -ја- валяльник вовни
wulpags прикм. -а- чудовий, найкращий
wulpriza пор.ст. дорожче, краще
wulpus ч.р. -и- слава, пишнота
wulwa ж.р. -ō- крадіжка, розбій
wundufni ж. р. -jo- рана

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
-----------------	---

ЧАТИНА I

РОЗДІЛ I.

ПРО ІСТОРІЮ ДАВНІХ ГЕРМАНЦІВ ТА РОЗВИТОК ЇХНІХ МОВ	4
1.1. Сучасні германські мови і їхнє поширення на земній кулі	4
1.2. Перші відомості про германців	5
1.3. Велике переселення народів і формування варварських королівств	7
ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ I	10

РОЗДІЛ II.

ДАВНЬОГЕРМАНСЬКІ ПЛЕМЕНА ТА ІХ МОВИ.	
ІСТОРІЯ ГЕРМАНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ	11
2.1. Класифікація давньогерманських племен і племінних союзів	11
2.2. Історія германської писемності	12
ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ II	17

РОЗДІЛ III.

ВИНИКНЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО МЕТОДУ І ЙОГО РОЛЬ	
У ВСТАНОВЛЕННІ СПОРІДНЕНОСТІ МОВ	18
3.1. Поняття спорідненості мов і мови-основи	18
3.2. Методика порівняльно-історичного аналізу.	
Доведення матеріальної спорідненості мовних фактів	20
3.3. Поняття зовнішньої і внутрішньої реконструкції	21
ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ III	24

РОЗДІЛ IV.

ЗАГАЛЬНОІНДОЄВРОПЕЙСЬКІ РИСИ ГЕРМАНСЬКИХ МОВ	25
4.1. Особливості наголосу. Система голосних і приголосних	25
4.2. Морфологічна система в загальноіндоєвропейській мові	27
4.3. Загальноіндоєвропейські риси в германському імені	28
4.4. Загальноіндоєвропейські риси в системі германського дієслова	29
4.5. Загальноіндоєвропейська лексика	31
ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ IV	35

РОЗДІЛ V.

ОСОБЛИВОСТІ ГЕРМАНСЬКОГО МОВНОГО АРЕАЛУ	36
5.1. Наголос і система фонем	36
5.2. Характеристика коротких голосних	37
5.3. Характеристика довгих голосних	39
5.4. Аблаут	40

5.4.1. Аблаут у давньогерманських сильних дієсловах	42
5.4.2. Інші випадки аблауту в давньогерманських мовах	42
5.5. Умлаут.	43
5.6. Характеристика приголосних.	44
5.7. Перший пересув приголосних (закон Грімма).	45
5.8. Закон Вернера. Явище гемінації та ротацизму	47
ПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ V	49
Умовні позначення до Частини I.	50
ТЕСТ ДО КУРСУ «ВСТУП ДО РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ».	51

ЧАСТИНА II

РОЗДІЛ I.	
ГОТСЬКА МОВА	59
1.1. Готська писемність і готські писемні пам'ятки	59
1.2. Наголос.	61
1.3. Система фонем готської мови. Голосні.	62
Короткі голосні	62
Довгі голосні.	63
1.4. Старе чергування голосних або аблаут.	64
1.5. Характеристика приголосних.	66
1.6. Характеристика морфологічної будови готської мови.	
Морфологічна система в загальноїндоевропейській мові.	68
ТЕКСТИ.	85
ТЕСТ ДО КУРСУ «ГОТСЬКА МОВА»	100
Умовні позначення до Частини II	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	107
ГОТСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК	110

Навчальне видання

ВСТУП ДО ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Навчально-методичний посібник

Укладачі:

Кулина Ірина Георгіївна

Янер Оксана Сергіївна

В авторській редакції

Підписано до друку 24.05.2024.
Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 9,3.
Наклад 100 прим. Зам. № 2405-06.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net